MENG TSEU.

VENUM DATUR,

PARISIIS,	In Officina lithographica Comitis DE LASTEYRIE, *rue Saint-Marc*, N.° 8, *passage du Panorama*; Apud DONDEY-DUPRÉ patrem et filium, Societatis Asiaticæ typographo bibliopolas, *rue Saint-Louis*, N.° 46, *au Marais.*
STUGARDIÆ et TUBINGÆ,	Apud COTTA.
LONDINI,	Apud SOWERBY, N.° 33, *King street.*

Ex Typis MIGNERET, *rue du Dragon*, N.° 20.

MENG TSEU

VEL

MENCIUM

INTER SINENSES PHILOSOPHOS,

INGENIO, DOCTRINA, NOMINISQUE CLARITATE

CONFUCIO PROXIMUM,

EDIDIT, LATINA INTERPRETATIONE, AD INTERPRETATIONEM TARTARICAM UTRAMQUE RECENSITA, INSTRUXIT, ET PERPETUO COMMENTARIO, E SINICIS DEPROMPTO, ILLUSTRAVIT

STANISLAUS JULIEN.

SOCIETATIS ASIATICÆ ET COMITIS DE LASTEYRIE IMPENSIS.

PARS PRIOR.

LUTETIÆ PARISIORUM.

M DCCCXXIV.

HONORATISSIMO ATQVE ILLVSTRISSIMO

VIRO

WILLIAM DRVMMOND

DOMINO DE LOGIE-ALMOND

AB ANTIQVA DOMO DRVMMOND

COMITVM DE PERTH

A PRIVATO MAGNÆ BRITANNIÆ REGIS CONSILIO

OLIM APVD NEAPOLITANOS ET TVRCAS

LEGATO

SANCTI IANVARII ET LVNÆ CRESCENTIS

EQVITI cet

OPTIMO ET PRÆSENTISSIMO

MÆCENATI

CUIVS AVSPICIIS ET MVNIFICENTIA

STVDIA ASIATICA

EXCOLERE SIBI DATVM EST

HOCCE LEVIDENSE OPVS

LABORIS PRIMITIAS

MAXIMÆ REVERENTIÆ GRATISSIMI ET DEVOTISSIMI ANIMI

MONIMENTVM

DAT DEDICAT CONSECRAT

STANISLAVS JVLIEN

TERTIO KALENDAS MAIAS
MDCCCXXIV

NOTITIA

DE MENCIO

EJUSQUE OPERE.

Cogitanti mihi aliqua de vita et scriptis Mencii præfari, potius visum est acceptiusque doctis fore si, pro meis quisquiliis, in medium afferrem amplam eruditamque notitiam quam in historico Dictionario * inseruit Vir summus Abel-Remusat, litterarum sinicarum facile Antistes. Ignoscat, velim, Professor humanissimus maximaque observantia mihi semper colendus, si, dum eum latine loquentem induco, purissimum illius dictionis nitorem rudiori sermone infuscaverim.

« Meng-tseu, sui quem æquales *Meng-kho*, et francogalli christianæ religionis præcones *Mencium* vocârunt, inter sinenses philosophos Confucio facile proximus habetur. Exeunte quarto ante Chr. seculo, natus est urbe *Tseou*, quæ nunc, in provincia *Chan-toung*, τοῦ *Yan-tcheou-fou* juris et ditionis est. Ejus pater *Ki-koung-i*,

* *Dictionn. historique de Michaud*, t. XXVIII, p. 322, sqq.

editus quodam *Meng-sun*, cujus inanes administrationis fastus exagitabat Confucius, regionem *Tcheou,* licet sede in regione *Tchin* fixa, patriam habebat. Qui quidem, paulo post natum filium defunctus, ejus tutelam viduæ suæ *Tchang-chi* permisit. Tam sedulo filii sui educationi invigilavit prudens illa mater, ut passim, tanquam eximium bonis parentibus exemplum, apud sinicos scriptores laudetur. Cum ejus domus lanienæ contermina esset, parvulus *Meng-kho,* vix audita morientium pecudum voce, lugubris hujus spectaculi avidior, accurrebat, ac redux visa imitari studebat. Quod ut illa persensit, timens ne natus, exutis humanitatis sensibus, effundendo sanguini assuefieret, in domum sepulchreto vicinam migravit. Defunctorum propinquis, lacrymas et libamina effundendi causâ ventitantibus, statim *Meng-kho,* tristes has cæremonias delectationi habere, ac puerili ludo imitari cœpit. Tum nova parentem invasit sollicitudo; timuit enim ne filius, ludo vertens quæ maxime seria inter homines habenda sunt, ritus, observantia et veneratione quam dignissimos, joco et perfunctorie perageret. Sede igitur iterum mutata, urbis domum petiit, oppositam scholæ, in qua *Meng-kho* optimis informatus exemplis, virtutis stadium ingressus est et valde promovit. Quam quidem narratiunculam silentio præteriissemus, ni eam Sinæ assidue recantarent in illa locutione quæ in proverbium abiit : *Mencii mater vicinium elegit.*

» Mencius brevi induit ac usu suas fecit virtutes quas sinica instituta humanioribus litteris indissolubili consortio jungere solent. Videlicet τοῖς *King* legendis et pertractandis mature incubuit, atque horum librorum apud Sinas sanctissimorum intelligentiâ adeo inclaruit, ut habitus fuerit dignus qui, inter philosophi *Tseu-sse*, nepotis haud degeneris Confucii, discipulos, numeraretur. Ut primum in hac philosophia morali quæ Sinis, propter excellentiam, vocatur *Doctrina*, satis exercitus fuit, *Siouan-wang* regni *Thsi* regulo operam et studium professus est. Quo munus sibi non assignante, *Hoeï-wang* regni *Liang* seu *Weï* regulum adiit; tunc enim temporis regio *Khaï-foung-fou*, in τῷ *Ho-nan*, exiguum erat regnum, cui duplex illud nomen. Vir ille princeps Mencium benigne quidem et honorifice excepit; sed sua facta, prout cupiebat philosophus, præceptis ejus exæquare parum curavit. Nempe, quæcumque de pristinis imperatoribus, inter docendum, prædicabat, recentiori illi ætati præsentique rerum statui, nequaquam, nec forsan immerito, accommodari posse videbantur. Etenim, viri varia imperii sinensis regna tunc temporis moderantes, ii non erant qui cunctos populos factionibus, discordiis, intestinisque bellis assidue exagitatos, reduce pace, componerent. Illis vera sapientia, vera scientia, ars militaris. Quamvis Mencius imperatores *Yao* et *Chun*, nec non trium dynastiarum conditores, propter virtutem

administrationisque excellentiam, impense collaudaret, perpetua undique erumpebant bella, quæ, quocumque gradum ferret, iterum atque iterum grassantia, documenta ejus irrita faciebant, omnibusque ejus consiliis adversabantur. Postquam se de omnibus hisce regulis bene mereri non posse compertum habuit, reversus est in patriam, ubi, *Wan-tchang*, nonnullisque discipulis adjuvantibus, ad libros *Chi-king* et *Chou-king* ordine disponendos operam contulit, ipsumque imitatus Confucium, illum laborem, eodem animo quo celeberrimus ille philosophiæ princeps, persequi studuit. Id temporis etiam conscripsit septem capitibus syntagma, quod ejus nomine circumfertur. Annum circiter ante Chr. 314, quarto et octogesimo suæ ætatis anno, diem obiit.

» Liber proxime nobis laudatus, amplissimam gloriæ segetem Mencio vindicat. Tribus philosophiæ moralis operibus, pretiosissimo confucianæ doctrinæ compendio, semper adjunctus, *Sse-Chou* vel sinense τετράβιβλον conflat. Solus copiosiorem materiam quam tria alia vel in unum collecta complectitur, nec minus doctorum oculos et existimationem ad se rapit. Mencius, sinico scriptore teste, Confucii doctrinam explanando, illius, velut Confucius principum *Wen-wang*, *Wou-wang* et *Tcheou-koung*, hæreditatem adiit. Sed, Mencio defuncto, sublimem ejus doctrinam excipere, ac pari ingenio persequi nemo valuit. Eorum qui idem postea stadium ingressi sunt, ne *Siun-tseu* quidem et

Yang-tseu, longo vel intervallo proximum habet neminem. Magnificas laudes, quibus hic auctor et sexcenti alii philosophum nostrum, certantibus studiis, extulerunt, etiam summatim transcribere frustra conaremur. Satis erit dicere eum, Confucio sanctitatis principatum obtinente, titulo τοῦ *Ya-ching*, i. e. *alterius sancti*, fuisse insignitum. Illi etiam nomen *Sancti principis regionis Tseou*, publica auctoritate, decretum est, ac, in augusto Litteratorum templo, iidem ac Confucio etiam nunc tribuuntur honores. Gentilium horumce decorum non exigua pars ad Mencii posteros, de more sinico, defluxit; qui quidem in Imperiali τῶν *Han-lin* Academia, traditionum ad classicos libros pertinentium doctores, nec sine laude, audiunt. Ingenii autem dotes quæ Mencio apud suos tam clarum pepererunt nomen, non sunt quidem id genus quæ Europæis æque magnam admirationem moverent; ei tamen permulta suppetunt, quibus, si interpretem haud imparem nancisceretur, apud nostræ ætatis homines gratiam iniret. Non in Mencio quidem illam, quâ præstat Litteratorum princeps, pressam sublimemque dictionem reperias, sed æque splendidam, sed floridiorem et elegantiorem. Dialogi, quibus præstantissimos suæ ætatis viros, circa res philosophicas, secum colloquentes inducit, varietate lautiori, quam concisæ ac quodam modo abruptæ Confucii sententiæ, commendari et exornari poterant. Ad hæc, uterque peculiari philosophiæ natura

inter se admodum differunt. Confucius quadam gravitate et asperitate semper riget, viros probos ad astra elatos, grandior ut concepit animus, effingit et amplificat, malos vero indignabunda voce proterit. Mencius, pari virtutis studio flagrans, vitium contemnere magis quam horrere videtur, illudque mascula rationis vi impugnat, nec rigidi quidem censuræ cachinni parcit. Ejus argumentandi ratio Σωκρατικῇ εἰρωνείᾳ germana est. Nulla de re cum adversariis litigat; at dum proposita concedit, tam absurda ex iis inferri demonstrat, ut ipsosmet suorum errorum conscientia pudore suffundat. Ne magnates quidem et principes suæ ætatis indulgenter habet, qui ideo tantum se ejus consiliorum avidos simulabant, ut suas res gestas jactantius prædicarent, vel ut philosophus immeritas hujusmodi laudes ipsis concineret. Cujus ea de re responsa tota merum sal. Servilem præsertim animi abjectionem, quam præjudicata opinio latius evagata orientalibus populis et maxime Sinis imputat, in eis ne subodorari quidem possis. Mencius Diogenem, nedum Aristippum, refert, sed illibati sermonis dignitate gravior et augustior. Acres illius impetus nonnihil acerbitatis spirantes aliquando reprehendere velis, sed publicæ utilitatis studium, quo inceditur, eum culpâ absolvit. »

» Princeps regni *Weï*, unus regulorum qui ea tempestate sinense imperium discordiis bellisque perpetuis lacerabant, operam in populi felicitatem a se collatam,

coram Mencio gloriosius venditans, admiranti similis ab eo quærebat cur nec regnum inde florentius, nec populus vicinis frequentior. « Princeps, subjecit philosophus, tibi » militia magno studio est. Similitudinem ex ea ducere « mihi liceat. In conspectu sunt duo exercitus; signo » dato, pugna conseritur; hi superiores, illi inferiores. » Pars militum ad centum usque passus fugit, pars in » quinquagesimo passu consistit. Istos ne novissimos sociis » longius spatium fugâ emensis illudere deceret? — Neu- » tiquam, respondit princeps; quamvis enim in quinqua- » gesimo passu constiterint, nihilo secius aufugerunt. » — « Princeps, reposuit acri voce Mencius, superbas » igitur omitte laudes de illa humanitate qua te vicinos » regulos superare jactas; omnes idem debetis ludibrium, » nec aliis alios vobis deridere fas est. »

Regulum deinde districtâ censurâ insequens : « Quid » discriminis esse censes inter necem baculo et inter » necem ense illatam ? »

— « Nullum, inquit princeps. »

— « Ecquid inter necem ense et necem regiminis » acerbitate illatam ? »

— « Item nullum. »

— « Atqui, pergit Mencius, carnibus opimis tuæ abun- » dant culinæ, validos equorum greges tua alunt stabula; » interea, subditi squalida macie torridi ærumnis inta- « bescunt, et eorum non pauci in campis aut desertis

» locis inediâ absumpti jacent. Nonne animalia homines
» devoratura pascentis illud est? Quid autem refert
» utrum eos gladio an cordis duritiâ perimas? Si odio
» habemus istas immanes feras, quæ se invicem laceratas
» devorant, quanto magis principem, quem, licet populi
» patrem, benigni regiminis humanitate, agere sui officii
» esse sciat, subditos suos feris devorandos objicere non
» pudet! Quomodo illum nuncupabis populi patrem,
» qui natos tantâ sævitiâ discruciatos minoris facit quam
» viles bestias? »

» Quanquam non semper tam concitato neque tam aspero dicendi impetu abripitur Mencius, sed tamen ut plurimum responsa dat nervis valida et acerrimo sale condita. Qui quidem sermonis aculei omnibus probati non fuere. Olim, ut fama est, *Houng-wou*, dynastiæ *Ming* conditor, Mencium legens, hunc in locum incidit: « Princeps subditos floccipendit ut humum pedibus con-
» culcandam, vel ut vilia sinapis grana; subditi vero
» eum tanquam latronem aut hostem execrantur. » Hæc in contumeliam accipiens novus imperator, « Hujus-
» modi sermo, inquit, in principes nequaquam convenit.
» Tam protervum scriptorem confucianis honoribus in-
» dignum censeo. Deleantur igitur menciani tituli, atque
» e templo in quo colitur Litteratorum princeps ejiciatur
» ejus tabella! Nemo ea de re libellum componere, vel
» mihi porrigere audeat, antequam ipse postulator sagittâ

» confossus ceciderit. » Hoc decreto ingentem pavorem cunctis Litteratis incutiente, eorum unus, nomine *Thsiang-tang*, qui inter supremarum curiarum præsides sedebat, Mencii causâ victimam se devovere statuit. Libellum igitur conscripsit, in quo adducta loci totius prolatione, germanoque ejus sensu explanato, describebat imperii res Mencii ætate in ruinam collabentes ac pene disperditas, grassante scilicet regulorum tyrannide, qui alii aliis perpetuo infensi, legitimæ principum *Tcheou* potentiæ rebellia signa omnes pariter intulerant. « De istiusmodi » principibus, aiebat in extrema orationis parte, non » de augusto *Cæli filio* sermonem fecit Mencius. Quo- » modo ipsi, tot jam elapsis seculis, ea crimini verte- » rentur? Peribo, siquidem ita decretum, sed debitum » decus meæ neci posteritas rependet. » His scriptis feretroque parato, *Thsiang-tang* imperialem aulam petit. Ubi tetigit primum palatii claustrum, custodes compellans, « En, ait, libellum Mencii gratiâ compositum » porrigo; » tunc nudato pectore : « Jussa novi, son- » tem ferite. » Extemplo satellitum unus sagittam in Litteratum contorquet, acceptumque libellum, addita acerbi casus narratione, imperatori transmittit. Qui supplices codicillos attente perlectos approbans, vel approbare simulans, *Thsiang-tang* medico curandum tradi jussit. Eodem temporis vestigio decrevit, ut Mencius pristinis honoribus in perpetuum coleretur.

» Hæc referre nobis visum est, ut pateret quam fanaticis studiis agantur Litterati, quam sacrosancta illis semper fuerit philosophi memoria. Cum ejus liber, ut dictum supra, sit una ex partibus quibus totum *Sse-chou*, vel sinense τετράβιβλον constat, Litteratis eruditionis periculum facturis, litterariorumque graduum candidatis, illum memoriâ totum complecti necesse est. Quocirca nullus è prelo sæpius exiit. Sexcentas editiones textum nudum vel annotationibus illustratum exhibentes videre est. Innumeri Litterati illi explanando operam impenderunt. Duplici versione tartarica donatus est; quarum posterior ab ipso imperatore *Khian-loung* recognita, addito textu, mediam complectitur partem septem voluminum quibus constat sinense τετράβιβλον in Bibliotheca Regia Parisiensi asservatum. Franciscus Noël, e soc. Jes., Mencium edidit in opere cui titulus : *Imperii sinensis Libri classici sex* (Pragæ, 1711, in-4.°). Sed illi versioni, perelegantis necnon nervosæ dictionis, in Mencio nobis laudatæ, ne ulla quidem insunt vestigia; imo sæpe sæpius sensum, verbosa atque tædiosa paraphrasi obrutum, elicere frustra labores. Unde accidit ut hoc illud sinensium scriptorum decus, quo fortasse nobis Europæis jucundior alter esse non poterat, perpaucos lectores paucioresque admiratores nactus sit. *Sse-ma-thsian* (in τῷ *Sse-ki*) Mencii vitæ summarium et *Ma-touan-lin* (in CLXXXIV° suæ Bibliothecæ tomo) litterariam de ejus opere notitiam compo-

suerunt. Duhaldius Mencium ampla analysi (tom. II, pag. 334 sqq.) descripsit; nonnulla etiam de Mencii vita in memorialibus Francogallorum Evangelii præconum libris legere est (t. III, p. 45, et t. XIII, p. 24). J. B. Carpzovius, de Mencio, scripsit dissertatiunculam (*Memtius*, *sive Mentius*, etc., *Lipsiæ*, 1743, *in*-8.°), in qua nihil præter Noëlianæ interpretationis Excerpta, ac proinde nihil notatu dignum reperias.

PRÆMONITUM

EDITORIS.

Dicendum superest qua mente præsens opus aggressus sim, quinam interpretes τοῖς *Sse-chou* ac præcipue Mencio explanandis operam impenderint (1).

« Sub dynastia *Han* (5,201), ait sinicus quidam scriptor, non secus ac sub dynastia *Thang* (1,276), libros classicos annotationibus et commentariis illustratos passim invenire erat, sed litterarum alumni multis adhuc difficultatibus irretiebantur, sublimiaque verba doctorum *Khoung-tseu* (2,061-2,059), *Tseng-tseu* (4,022-2,059), *Tseu-sse* (2,059-2,783) et *Meng-tseu* (2,071-2,059) opaca caligine sæpius involvebantur. Post multa ignorantiæ et confusionis secula, horumce librorum tenebris facem prætulerunt duo viri insignes, e familia *Tchhing* (7,180), qui sub dynastia *Soung* (2,103) florebant. Illos, in eadem palæstra, brevi subsecuti sunt doctores *Lian-khi* (5,283-5,139), *Houng-khiu* (4,510-5,078), *Khang-tsie* (2,535-7,531), *Kouei-chan* (13,298-2,275), *Yen-phing* (2,583-2,480) et *Toung-laï* (4,108-9,029) quorum quisque nihil intentatum reliquit, ut, genuino sensu elicito, nitidis eum annotationibus explanaret. Non multo post, doctores *Khing-youan* (3,032-5,126), *Mian-tchaï* (892-13,241), *Chouang-foung* (11,923-2,309), *Pe-khi* (953-5,139), *Si-chan* (9,852-2,275), et *Yun-foung* (11,952-2,309), multos et optimos commentarios composuere; e quibus

(1) Numeri uncis inclusi, ii sunt sub quibus nomina et vocabula sinica nobis citata in Basilii Dictionario iuvenire est.

大全 copiosissimum syntagma, cui titulus *Ta-thsiouan* (1,7?-606), ea mente conflatum est, ut præcedentibus editionibus, quibus permulta adhuc deerant, supplemento esset. Eodem modo, eodemque consilio, multi Litterati, communi operâ successive duo rursus commentariorum syntagmata compegere
蒙引 存疑 sub titulis *Mung-in* (9,090-2,616) et *Thsun-i* (2,066-6,266) quibus aucta et emendata sunt ea quæ prioris collectionis editoribus exciderant. Ex illis operibus omnia fere emanarunt quæ, in seculis subsequentibus, circa *quatuor libros* scripta fuere. Cum autem variæ notæ in eis collectæ et quodam modo congestæ, ex una eademque mente non fluxissent, inde multa confusio, inde densa obscuritas; et tirones, varia sexcentarum interpretationum fila rudi manu extricare indocti, glossarumque oceano, si ita loqui fas est, pene obruti, vix quidem invenire poterant littus quo securum pedem defigerent. »

朱熹 Tandem adfuit doctor *Tchu-hi* (4,066-5,524), clarissimi nominis interpres, qui, in *quatuor libros* notas edidit, breves quidem, sed pristinis nitidiores et succi pleniores. Sic autem
大學 ipse, in procœmio ad librum *Ta-hio* (1,797-2,085) seu *Magnum studium*, de se suisque celeberrimis laboribus loquitur : « Atque hinc ego *Hi*... cum viderem in his interpretum libris multa adhuc illimata et inconcinna jacere; multaque necessaria aut excidisse, aut deesse; idcirco ego, meæ tarditatis et humilitatis oblitus, omnia quæcumque potui, et hinc et illinc excerpsi, conjunxi, in ordinem redegi, et subinde quædam etiam juxta mentem meam áddidi, ad supplenda ea, quæ alii aut omiserant, aut obiter tantum tractarant, donec veniat vir omnino sapiens, qui opus numeris omnibus absolutum tandem compleat. »

Ceterorum Litteratorum, qui ab illo huc usque in sinense Τετράβιβλον utilem operam contulerunt, labores referre et laudare mihi in promptu esset, ni paucis expedire satagerem

ea quæ ad rem nostram maxime faciunt, videlicet descriptionem editionum Meucii, e quibus notas meas, non sine labore quidem, sed maximo cum fructu, velut e ditissima auri fodina, elicui et excerpsi. Octo editiones usurpavi, in quibus collectæ plusquam quadraginta auctorum interpretationes leguntur. Porro, earum tituli sic se habent.

— Editio litterâ A nobis designata, copiosissimo instruitur commentario, quem quadraginta quatuor *Han-lin* seu Pekinensis Academiæ socii, jubente imperatore, communi opera compegerunt. Prodiit anno 1677, sub titulo notissimo : *Iu-tchi-ji-kiang-sse-chou-kiai-i*. (2,703-9,769-3,664-10,205-1,511-4,019-9,914-8,206.)

— Editio B inter optimas habenda est. Sinico textui adjacent annotationes doctoris *Tchu-hi* (4,066-5,524), et perpetua paraphrasis, brevis quidem, sed ubique luculenta, difficultatibusque solvendis aptissima. In superiori pagina leguntur notæ, tum historicæ, tum philosophicæ, quas editor ex uberrimis editionis D commentariis, solerti delectu, excerpsit. Eam recognovit *Li-sing-tchai* (4,086-11,328-13,241), edidit vero *Hoang-khang-yao* (13-111-2,535-10,208), sub titulo *Sse-chou-cho-tchu-kiang-i* (1,511-4,019-11,033-4,066-9,914-8,206), anno 1688.

— Editio C mihi multo majori, quam ceteræ, adjumento fuit; ut pote quæ, præter notas doctoris *Tchu-hi* (4,066-5,524), perpetuam maximi momenti paraphrasim, et copiosissimum commentarium, optimas omnium fere interpretum notas, lucido ordine digestas, exhibet. Porro in hac editione passim proferuntur notæ interpretum *Kou-lin-sse* (12,262-13,081-1,759), *Jao-chi* (*chi* indicat familiam) (12,424-4,820), *Khieou-thsang-tchu* (97-5,155-4,186) *Tchao-chi* (10,588-4,820), *Tchhin-thsin-'an* (11,799-9,887-5,102), *Thsaï-chi* (9,166-4,820), *Kouan-thao* (9,899-5,301), *Tchhin-kiai-meï* (11,799-99-6,614), *Liu-ouan-*

thsun (1,181-3,924-11,195), *Ouang-chi* (5,584 *bis*-4,820), *Iu-hoang* (8,224-6,491), *Hiu-tchaï* (9,365-13,241), *Sun-jo-thou* (2,077-8,873-1,549), *Thao-i-tse* (11,804-11,097-792), auctores syntagma'um *Mung-in* (9,090-2,616), et *Thsun-i* (2,066-6,266), *Hou-chi* (8,472-4,820), *Kou-king yang* (12-262-5,001-11,809), *Yang-chi-i* (4,369-4,820-82), *Tchang-chi* (2,638-4,820), etc., etc.

— Editio D non minus copiosis, quam editio C, commentariis constat; sed plerumque annotationes, in summa pagina appositæ, ad usum philosophi magis, quam tironis accomodantur. Eas maximo cum fructu adibunt, qui locos mencianæ doctrinæ reconditissimos penitus intelligere volent. Præter doctorem *Tchu-hi* (4,066-5,524), cujus notæ textui adjacent, in hac editione potissimum adhibentur interpretes *Jao-chouang-foung* (12,424-11,923-2,309), *Iou-khing-youan* (10,899-3,032-5,126), *Tchin-si-chan* (6,628-9,852-2,275), *Tchhin-thsian-chi* (11,799-5,229-2,123), *Tchhin-pe-khi* (11,799-953-5,139), *Hou-yun-foung* (8,472-11,952-2,309), *Hoang-phou-thian* (13,111-8,954-6,170), *Hiu-toung-yang* (9,977-4,108-11,809), *Tchang-nan-hien* (2,638-1,010-10,846) *Ni-thsin-'an* (308-9,887-2,102), *Ouang-jo-hiu* (5,884 *bis*-8,873-9,365), *Tchhing-tseu* (7,180-2,059), *Ho-cho-king* (166-1,099-85), *Yang-kouei-chan* (4,369-13,298-2,275), *Kin-jin-chan* (11,378-93-2,275), *Hioung-ve-hien* (5,505-933-10,846), *Thsaï-kio-hien* (9,166-9,896-10,846), *Fan-chi* (8,892-4,820), *Wang-tou-tchaï* (5,884 *bis*-12-787-13-241), etc., etc.

—Editio E constat antiquissimis notis doctoris *Tchao-khi* (10,588-2,284), qui florebat sub dynastia *Han* (5,201), et celeberrimo commentario *Tching-i* (4,652-8,206), quem *Sun-chi* (2,077-1,839) et *Lo-chen-king* (11,806-1,322-7,877), qui florebant sub dynastia *Soung*, conscripserc et edidere. Hæc editio, peculiari interpretationum natura, ab aliis persæpe,

toto cælo, differt. Quam ideo, licet, et utiliter quidem, semel atque iterum legerim, non nisi rarissime citavi. Illi titulus est, ut opinor (primus enim tomus mihi deest) *Sse-chou-tchu-sou-kiai-king* (1,511-4,019-9,988-6,264-9,914-7,877).

— Editio F triplici commentario constat. Primus exhibet notulas mere philosophicas; secundus glossas, quibus verba difficiliora explicantur; tertius paraphrasim, mira nitiditate conspicuam. Hujus editionis unum Mencium habui, cui adfigitur hic titulus : *Sin-khe-tchang-siang-koue-thing-hiun-sse-chou-pi-tchi-tsin-hio-ling-tsie-kiai-meng* (3-816-789-2,638-6,597-1,539-2,527-9,954-1,511-4,019-390-3,866-11,093-2,085-12,020-3,410-9,914-2,071). Eam ipse conciunavit doctor *Sse-tchang* (1,759-2,638), cognomine *Sou-thsun* (7,786-2,066), discipulus vero *Lieou-phing-min* (846-8,632-3,745), cognomine *Fou-fou* (1,800-6,165) recensuit et edidit.

— Editio G exhibet tantum notas doctoris *Tchu-hi* (4,066-5,524), interpretum celeberrimi, quæ, licet perbreves, viro jam in sinicis exercitato abunde suppetunt. Notiores vero sunt, quam ut de eis fusius disserere necesse sit.

— Editio H duplicis generis notas exhibet; nempe glossas vocibus difficilioribus adjacentes, et doctam optimæque notæ paraphrasim. Est hujusmodi ut tironibus aliarum omnium loco esse possit. Utilissimis enim notis, ex syntagmatibus *Ta-thsiouan* (1,797 606), *Mung-in* (9,090-2,616), *Thsun-i* (2,066-6,266), etc., depromptis, constat; quibus *Tsiang-tseu* (9,168-2,059) suas addidit, ut explicaret, quemadmodum ipse ait, ea omnia quæ prisci interpretes non explicuerant, necnon ea quæ recentiores explicare nequibant. Eam doctor *Fang-meng-chi* (3,826-2,071-4,820) edidit sub titulo *Tseng pou-sse-chou-kiang-i-khian-neng-kiai* (1,702-9,745-1,511-4,019-10,205-2,958-1-9,864-8,488-9,914).

Horum omnium interpretum notas, ne una quidem excepta, iterum iterumque legere religioni duxi. Cum autem ita

copiosæ essent, ut non unum, sed decem notarum tomos facile excerpere possem, timens ne impedimento magis quam adjumento tironibus essent, utiliores et nitidiores colligere, premere, concoquere, atque in succum sanguinemque meum, ut dicitur, convertere, ita conatus sum, ut, præfiscine asserere possim, nullum me admisisse sensum, nullamve Noëlianæ interpretationis explicationem exagitasse, quin mihi multorum vel saltem nonnullorum interpretum faveret auctoritas. Præterea utrasque versiones tartaricas, quarum posteriorem recognovit ipse imperator *Khian-loung*, duces semper secutus sum, quotiescumque majori sinicorum interpretum numero non adversarentur; locos autem ab eis discrepantes, ubi alicujus momenti erant, in notis latine referre curavi. Unde patet quemlibet virum, linguæ sinicæ studiosum, qui hanc editionem attente legat, ceterarum editionum, notis sinicis ornatarum, compendio potiri, nec amplioribus commentariis egere, nisi rimari velit reconditissima mencianæ philosophiæ arcana, quæ quidem fusius enucleare et evolvere, neque in ingeniolum, neque in propositum meum cadebat.

Cum præjudicatæ opiniones nullis fundamentis, nisi mendacio et ignorantia, fultæ, ac inconsultus difficultatum timor, non paucos viros, in linguarum asiaticarum palæstra, præclaros, multis abhinc annis ab idiomatis sinici studio arcuerint, ac etiamnum arceant, nonnulla de meis studiis dicere mens est, non ut fiam, quod absit, putidiusculus meimet buccinator, sed ut debitis extollam laudibus doctissimam illam *Methodum*, seu *Grammaticam*, qua summus vir Abel-Remusat, cui me omnia debere lætus fateor, cunctas sinicæ linguæ regulas et difficultates, brevibus tersisque præceptis, tam perite, tam feliciter exposuit et enodavit, ut quilibet tiro, quocumque ingenio sit præditus, intra duos annos, uberrimos sinicæ litteraturæ

latices, intentatos adhuc ac illibatos, ex ipsis fontibus haurire possit. Quos quidem progressus, remoto hujus doctissimæ *Grammaticæ* adjumento, vel intra decem annos sperare, stultæ temeritatis esset.

Ineunte anno MDCCCXXIII, humanissimo JOHN WATSON adhortante, illustrissimique WILLIAM DRUMMOND beneficiis, eo commendante, auctus et ornatus, in Regio Collegio, sinicæ linguæ, magistro ABEL-REMUSAT, animum appellere cœpi. Nec diu primo in limine hæsi : quid enim, tanto duce, impervium aut arduum foret? Secundo mense, versionem Mencii aggressus sum, ea primum mente ut, a facilioribus ad difficiliora sensim promotus, librorum classicorum intelligentiam mature assequerer, donec nonnulla historiæ vel philosophiæ opera vernaculo idiomate interpretari valerem. Sed cum viderem, præter unum, optimæ quidem notæ opus, sed brevissimum (1), maximam esse inopiam librorum, quibus quis linguam sinicam addiscere et plane cognitam habere possit, existimavi hanc Mencii versionem tironibus nonnihil emolumenti allaturam, si textum sinicum e verbo exprimeret, idoneisque annotationibus instrueretur. Publicam igitur utilitatem privatæ antehabens, prætermisi ceteras linguas, quibus eodem anno operam navare intendebam, atque omne tempus, vires omnes, quantulæcumque sint, Mencio convertendo et explanando impendi. Animum mihi addebat Societas Asiatica, quæ, vix uno abhinc anno, Serenissimi Principis, litterarum æstimatoris peritissimi, auspiciis exorta, omnibusque orbis docti viris plaudentibus, et se illi adjungere certatim gestientibus, jam maxime florens,

(1) *Tchoung-young*, seu *Immutabile medium.* Textum sinicum, adjuncta interpretatione tartarica, latine et gallice a se conversum, edidit doct. ABEL-REMUSAT anno 1817. Hic liber quadraginta tantum paginis, Mencius vero pene trecentis constat.

pecunias a sociis collatas in edendis asiaticæ litteraturæ libris collocabat.

E doct. professoris documentis et humanissimis consiliis tam velox mihi accessit impulsus, ut sexto mense, post inchoata sinicæ linguæ studia, Societati Asiaticæ, latinam Mencii versionem obtulerim. Sperabam enim fore ut, de mandato præstantissimorum virorum, qui illius concilio præsunt, editionis meæ sumptus irrogarentur. Quod quidem, mense sequente, chartis meis in examen vocatis, concessum et sancitum est (3).

Novitiolum tam celeriter in lingua haud sane facili promovisse jure mireris, ni condiscipulorum meorum plures, inter quos eminet Fulgentius Fresnel, summi Abel-Remusat præceptis pariter informatos, intra idem spatium, eosdem progressus, ne dicam majores, effecisse compertum esset.

Cum Mencii textus, in Europa admodum rarus esset, magna, imo maxima editioni nostræ defuisset utilitas, ni eum, suis sumptibus, lapidibus exaratum (4), prelo subjicere ultro voluisset cl. Comes de Lasteyrie, qui rei familiaris curam laudi et publicæ utilitati semper posthabet, et cujus generosi animi impetus et ardor, quoties de humanitate aut litteris agitur, mirum in modum accenditur.

Abs re non erit pauca dicere de methodo quam in interpretando secutus sum. Versionem limata expolitaque ad unguem

(3) Vid. *Journal Asiatique*, t. III, p. 116.

(4) Textum sinicum multæ industriæ juvenis Vilmettus penicillo descripsit. Si quæ autem σφάλματα ipsi, propter insoliti laboris difficultatem, exciderunt, ea, absoluto opere, corrigentur. Neque ἀκήρυκτον præteribo cl. Mablinum, græcarum litterarum in *Schola Normali* nuper professorem, qui tertium uniuscujusque typographicæ plagulæ specimen recognovit, humanissimisque consiliis et eruditissima cura emendavit.

dictione nitentem ne sperent viri, candoris latini æstimatores et arbitri. Operam enim me perditurum, tironibusque fraudem omnino facturum esse ratus sum, si, ubi occurrebant loci insoliti et perdifficiles, uni elegantiæ consuluissem. In hoc igitur libro, multa verba obsoleta, et incompta, imo sæpe locutiones solœcismum redolentes reperias, quæ mihi ipsi atram bilem alias movissent. Quod accidit præsertim, cum singulas textus voces, illæsa latinæ linguæ concinnitate, interpretari non licebat. V. g. *mei exiguæ virtutis viri persona,* pro : *ego exiguæ virtutis vir; dedit ad eum*, pro : *dedit ei; interrogavit ab eo*, pro : *interrogavit eum*, etc.

Ubicumque hujusmodi maculas deprehendet lector, meminerit, quæso, eas non, me imprudente, vel aliud agente, in versionem meam irrepsisse, sed vocum sinicarum insita vi, aut structuræ necessitate fuisse intrusas. Si quando textus sinicus ad verbum conversus, aliquid difficultatis vel obscuritatis præ se fert, nonnulla, *italicis litteris,* adjicio et intersero; quæ qui attente legerit, non tam mea quam sinicorum interpretum verba esse comperiet. Illas autem voces adventitias ac mere auxiliares, sensu semel intellecto, removere potes, et sic puram putam Mencii dictionem habere. v. g., p. 46 : (*sinica a dextra ad sinistram lege*)

tchhi	*ouang*	*tche*	*jao*	*tsou*
phasianæ-aves	ibant	qui	ligna	herbæ
		ouang	*tche*	*thou*
		ibant	qui	lepores

Scripsi : qui herbas, *aut* ligna *colligere volebant, eo* ibant. Qui phasianas-aves *aut* lepores *venari volebant*, *eo* ibant.

p. 66 :

tche	*kouc*	*weï*	*so*
regnum	antiquum	dicunt	illud-quo

mou kao yeou weï fei
arbores proceras habere dicitur non
tchhin chi yeou weï tchi
ministros generationum habet dicunt illud
weï tchi
dicunt illud

Scripsi : illud-quo *homines* dicunt antiquum *esse* regnum* *te docere expedit.* Non *quia* dicitur *regnum* habere proceras *ac annosas* arbores, illud *antiquum* dicunt*; *sed eo quod* habet *optimos longo* generationum *ordine sibi succedentes* ministros, illud *antiquum* dicunt°.

p. 81 :

cheou chi
conservare generationes

Scripsi : *regnum à majoribus transmissum per* generationes conservare.

p. 66 :

i chi tche keng
unum decem *ei* aratores

Scripsi : Aratores *e* decem *frugum partibus* unam *in tributum dabant.*

Hujusmodi loci paulo fusius explicati admodum rari sunt, et verbum verbo, servata tamen latini sermonis claritate, quam sæpissime redditur ; ita ut vir quilibet, vel in sinicis maxime peregrinus, vernaculam Mencii versionem, dicendi genere concinnam et textui valde proximam, nostra editione usus, conficere possit. Quod nequaquam contigisset, si, Franciscum Noël imitatus, *auctoris menti*, ut ipse ait, *non*

(5) Præcipuos trium tantum capitum errores indicare satis erit. *Cap.* I. *Not.* 75—98—100—129—148—162—176*a*—176*b*—178—179—183—237. *Cap.* II. *Not.* 6—9—11—24—41*a*—42—58*a*—63—

verbis, *me adstrinxissem*, commentariisque textui immixtis, paraphrasim magis quam interpretationem edidissem.

Ut sileam de innumeris erroribus (5) quibus scatet prædictum opus, unum e millibus afferam exemplum, quo pateat, quam mendax, quam redundans sit Noëliana interpretatio. P. 4 §. VIII.

yun chi
thaï ting chi king 1
tchi ing tchi king 2
tchi koung min chu 3
tchi tchhing ji pou 4
ki ve chi king 5
laï tseu min chu 6

yeou ting tsaï ouang 7
fo yeou lou yeou 8
tcho tcho lou yeou 9
ho ho niao pe 10
tchao ting tsaï ouang 11
yo iu jin ou 12

Carmen ait:

1 Delineando inchoat Spiritûs turrem.
2 Delineata illa, descripta illa,
3 * Populus extruens eam,
4 Non die absolvit eam.
5 Delineando inchoans (*aiebat*) ne celeriter.
6 * Populus filiorum-instar venerat.
7 Rege stante-in Spiritûs septo,
8 Cervæ, cervi quiete recumbebant,
9 Cervæ, cervi * pinguedine-nitebant,
10 Candidæ aves * pennis-splendebant.
11 Rege stante-ad Spiritûs stagnum,
12 Quam multi pisces subsiliebant!

65—70—77—96*a*—103—109—118*b*—119—121—136—143—144—156—162—166—168—172—182—185*b*—188—190—194—197—204—206—212—213—223—231—236—237—240—245. *Cap.* III. *Not.* 17—18—20—23—30—47—47*a*—49—50—53—55—57—58—86—92—94—98—101—119—125—144—145—173—182—183—185—196—198—202—211—223—230—231—234, etc., etc.

Audiamus Franciscum Noel:

Jam vero quod sapiens princeps possit his oblectari, testatur liber Carminum tom. Ta ya, *odâ* Lim tay, *ubi agens de sapiente principe* Wen wam *sic ait :*

1 *Postquam princeps* Wen wam *turritam speculam, postea dictam spiritualem, ad regni custodiam, ad loci ornamentum, ad oblectationes spectantium, et ad faciendas cœlestes observationes statuisset erigere;*

2 *Vix prima ejus delineamenta proposuerat,*

3 *Cum subito omnis populus accurrens, exoptatum opus aggressus est,*

4 *Et intra brevissimum tempus omnino perfecit.*

5 *Dum prima delineamenta ac dimensiones princeps proponebat; non est, inquiebat, properatu opus;*

6 *Sed contra populi properantes, tanquam filii ad opus patris celeriter absolvendum, certatim undique advolabant.*

7 *Toto opere sic celerrime confecto, postea princeps* Wen wam *in septo, quod spirituale etiam vocatum fuit, circumquaque ad turritam speculam sito, sæpius animi relaxandi causâ exspatiabatur;*

8 9 *Et modo cervos cicures placide et absque ullo metu quiescentes, formosaque pinguedine spectabiles;*

10 *Modo volitantes ciconias, miro plumarum candore collucentes, non sine magna animi sui voluptate aspiciebat.*

11 12 *Exinde ad stagnum, quod spirituale etiam nuncupatum est, innumeris piscibus ubique amœnissime subsilientibus refertum pergebat.* Ita liber Carminum.

Quædam denique, notatu utilissima, exponam :

1° Numeri in superiori pagina uncis inclusi, sinici textus paginas versioni latinæ respondentes indicant.

2.° Signum ¶ incipere monet textus sinici paginas, quæ supradictis numeris intra uncos inclusis indicantur.

3.* Ubi unam vocem sinicam nonnisi duabus, tribus pluribusve vocibus latinis convertere licet, eas ductâ lineolâ conjungo; *ex. gr.* p. 1. *Seou* venerabilis-senex; p. 16 : *Hien* præcipitant-in-foveas; p. 120 : *Tchhen*, exigere-pretium-pro-tabernarum-locatione.

4.* Ubi duas voces sinicas uno tantum verbo convertere commodius vel necessarium est, huic verbo asteriscum (*) præfigo. *v. g. Thian hia** imperium, pro : *τὸ cœlo subjectum* (le dessous du ciel); *Thsi chi** septuaginta, pro : *septem decem.*

5.* Ubi duas voces sinicas, in unum sensum coalescentes, duabus vel tribus vocibus latinis interpretor, singulas, præfixo asterisco, ductâ lineolâ conjungo, ita ut unius verbi munus obire, et tamen duas voces sinicas repræsentare videantur. *v. g. Ho-ho*, * pennis-splendentes. — Quod accidit præsertim, quando in eumdem sensum recidunt duæ voces, quæ, singulatim e verbo expressæ, versionem minus sinceram vel prorsus aliam offerrent. V. g. p. 131 : *Yeou-yeou-jan*, ** *vultu-contento-et-sereno.*

6. Ubi tres voces sinicas, e quibus conjunctis unus et idem elicitur sensus, unica voce pluribusve interpretor, duos illis asteriscos præfigo. *v. g.*, p. 65 : *Jou-tchi-ho*, ** quomodo ; p. 44 : *Hin-hin-jan* ** festivi-et-alacres.

7.* Circulus (°) genitivi, præteriti et futuri notam, particulasque mere relativas, expletivas, finales, interrogativas, admirativas, etc., repræsentat.

Hæc sunt, quæ, pro tenuissimis ingenii viribus, exsequi conatus sum. Utinam viri linguæ sinicæ periti et arbitri, quorum, sed longo intervallo, vestigia sequor, monitisque parere semper gaudebo, huic meo asiaticorum studiorum specimini benigne arrideant, et lapsus, qui tironi procul dubio exciderunt, æqua bonaque mente condonare dignentur.

MENCII

LIBER PRIMUS.

CAPUT I.

Tractatûs Liang Hoeï Wang pars prior.

§. I. ¶ Meng tseu (1) invisit *regni* (2) Liang *principem* (3) Hoeï Wang.

§. II. Rex ait : Venerabilis-senex (4), *cum*, non existimans-longinqua (5) mille li °, veneris, *numquid* etiam (6) * haberes *aliquid* ad afferendum-lucrum meo regno °?

(1) D :Tunc temporis, Meng tseu timens ne sublimem de regnandi arte doctrinam inaniter profunderet, non adibat regulos, nisi eum priores adiissent, vel ad se vocassent. Idcirco principem Hoeï Wang, non sponte suâ, sed urbanâ ejus invitatione accitus invisit.

(2) G : Ta (1,797) Liang, regni Weï (12,764) metropolis.

(3) G : *Vivus* vocabatur Ing (8,113) ; mortuo impositum est nomen Hoeï Wang, *i. e. beneficus princeps.*

(4) C : Antiqui verbum *seou*, sæpissime, non ætatis sed honoris causâ, adhibebant. *Li* trecentis cubitis, cubitus sex pedibus æquivalebant (D). *Li* gallicæ *Leucæ* decima fere pars est.

(5) F : Ex regno Tseou (11,249) in regnum Weï (12,764) venerat. — E : è regno Thsi (13,239).

(6) A : Numquid * haberes eximia consilia, optimasque prudentiæ artes ad... G : Vult regnum locupletare ac armorum potentiâ roborare. D : Tunc temporis, recta imperandi norma spreta lan-

§. III. Meng tseu respondens ait : Rex quid necesse-est loqui-de lucro ? Etiam (7) habeo humanitatem *ac* æquitatem, et nihil-amplius °.

§. IV. *Si* Rex dicat (8) : Quomodo *agam* ut lucrum-afferam meo regno ? * Præfecti dicent : Quomodo *agemus* ut lucrum-afferamus nostræ Familiæ ? Litterati *et** plebei-homines dicent : Quomodo *agemus* ut lucrum-afferamus * nobis ? *Si igitur* (9) superiores *et* inferiores sibi-invicem surripiant lucrum, tunc (10) regnum periclitabitur °. *In* decies-mille (11) quadrigarum ¶ ° regno, qui oc-

guebat, ac homines cupiditatibus excæcati, omnem scientiam in quærendâ utilitate collocabant. Unde Hoeï Wang, viso Mencio, in hæc erumpit. — H : An existit aliquid ..? Existit (*il y a*) humanitas..

(7) E : Ego etiam habeo humanitatis ac æquitatis documenta, *quibus feliciter usus, tuo regno lucrum-afferre poteris* ; præter hæc nihil dictu utile novi (F). – C : Humanitas est virtus quâ quis alios homines diligit ; æquitas, est illa cœlestis prudentia quæ animum regit, res in rationis lance ponderat, *ac nos hominis et civis officia rite explere docet.*

(8) E : Si Rex me interrogans dicat : quomodo agam ad lucrum afferendum regno meo, tunc (B) Præfecti (*Vid.* not. 13) eum imitati profecto me interrogabunt dicentes.–Mallem : *secum loquentes* dicent.

(9) F : Si superiores inferioribus, si inferiores superioribus lucrum præripiant. — H : Per *superiores* indicat Hoeï Wang, per *inferiores* indicat Præfectos, litteratos et plebeios homines.— G : Mencius exponit acerbas calamitates, quæ principes lucri avidos manent, ut perspicue explicet priorem sententiam : *Quid certe loqueris lucrum ?*

(10) G : Princeps eo deveniet ut vitâ et sceptro spolietur.

(11) G : Loquitur de Imperatore qui ex suo territorio, mille Li in circuitu complectente, decies-mille belli currus educebat. A : *Talibus discordiis grassantibus*, mox audies decies-mille quadrigarum regnum, si forte aliquis inveniatur qui interfecerit ejus principem, conclamare istum certe non esse alium quam mille quadrigarum Fa-

cidit ejus principem, certe *est* mille quadrigarum ° Familiæ *Regulus; in* (12) mille quadrigarum ° regno, qui occidit ejus principem, certe *est* (13) centum quadrigarum ° Familiæ *Regulus. Ex* decies-mille assumere (14) mille °, *ex* mille assumere centum °, non est non multum °.

Si *vero semel* * post-habeant æquitatem et ante-*habeant* lucrum, nisi *principem* spoliaverint, non satiabuntur.

§. V. (15) Nondum exstitit *vir* humanus °, qui dereliquerit suos parentes °; nondum exstitit *vir* æquus °, qui post-*habuerit* suum (16) principem °.

miliæ regulum; cum enim, per hanc necem, decies mille quadrigas lucretur, non potest à tanto scelere abstinere. — Eodem modo explicanda sqq.: *in mille quadr. regno..* Ex B. C. E. similis sensus eruitur.

(12) G: Intelligit regulos Imperatori subjectos.

(13) G: Intellligit primarios Præfectos Regulis subjectos.

(14) *Assumere*, i. e. τὸ *assumere;* Vers. Tartarica: *Gaidchara be.* — Non est non multum, i. e. parum non est. G: Cum Regulus Imperatoris quadrigarum (*seu* redituum, E.), primarius Præfectus Reguli quadrigarum decimam partem accipiant, uterque adhuc magnam sortiti esse potentiam censendi sunt. Si vero discant a te lucrum æquitati anteponere.. Ad verb. (juxtà Vers. Tart. *Aika dchourgan be amala, aisi be dchouleri oboure otsi*) *Si faciant* vel *ponant æquitatem post et lucrum ante.* — A: Cum te tantis periculis objiciat lucri cupiditas, quomodo ab eo appetendo non abhorreres!

(15) F: contra quanta est humanitatis *ac* æquitatis colendæ utilitas!

(16) A: Nunc vero si cupias laudabile regimen auspicari, solummodo loquere de humanitate et æquitate, ut homines tuis sermonibus commoti, diligant parentes ac *te* suum principem revereantur.

§. VI. Rex etiam loquere-de humanitate *ac* æquitate, et nihil-amplius °. Quid necesse-est loqui-de (17) lucro?

§. VII. *Cum alio die* Meng tseu viseret *regni* Liang *principem*, Hoeï Wang, *tunc* Rex stabat (18) ad * stagni-ripam, conspiciens*que* * silvestres-anseres *et* * cervos ait: (19) Sapiens ° *ne* etiam gaudet hoc *spectaculo* °?

Meng tseu respondens ait: (20) Sapiens ° *princeps*, et deinde gaudet hoc *spectaculo*; qui (21) non *est* sapiens °, quamvis habeat hæc, non (22) lætatur °.

§. VIII. ¶ Carminum (23) *liber* ait: « Delineando inchoat

(17) A: Ac quodam modo homines ad stragem et rapinas impellere!

(18) *In tchao chang*, ad verb. juxta stagni summam *planitiem*. Qui quidem sensus patet ex E: Gaudebat hujus stagni summa *planitie*; i. e. gaudebat aves summam stagni aquam ludenti natatu secantes, *vel*, *ut inferius videre est*, pisces turmatim subsilientes spectare.

(19) *Sapiens ne*. Hoeï Wang qui (H) regiminis oblitus otio et oculorum voluptati se tradebat, viso Mencio, quodam rubore perfusus est. Itaque ait: Numquid sapiens princeps, qui die noctuque optime regnandi scientiæ vacare debet, potest etiam ex his aspectibus aliquid oblectamenti percipere?

(20) B: Imo necesse est ut primum princeps sit sapiens, et deinde.. — F: Ne dubites an sapiens princeps etiam his lætetur; imo asseram, solum sapientem principem, qui (E) Yao et Chun duces sequens, (A) sinit populum rerum omnium affluentiâ divitem, in placidâ pace quiescere, quique miseriæ suspiria auribus suis obstrepentia non audit, posse deinde hoc spectaculo vere oblectari.

(21) A: Princeps, cujus regnum intestinis tumultibus miscetur, cujus populi oppressi gemunt, atque eum aversantur.

(22) A: Periculis circumventus, et assiduo necis imminentis terrore cruciatus, quomodo potest vere lætari?

(23) A: Meam sententiam confirmabit liber Carminum, tom. *Ta Ya* (1,797–11,889), Od. *Ling Thaï*, ubi sapiens Wen Wang hujus modi oblectamentis indulget.

» (24) Spiritûs turrem. Delineata illa, *et* descripta illa, » * populus exstruens eam, non (25) *uno* die absolvit eam. » *Cum* delineando inchoaret *turrem*, (26) *aiebat* ne *tam* » celeriter *operi incumbatis*. *Sed* * populus filiorum-*instar* » venerat (27). *Quando* Rex stabat-in Spiritûs septo (28), » *videbat* cervas *et* cervos quiete recumbentes, cervas *et* » cervos * pinguedine-nitentes, candidas*que* aves * pen-» nis-splendentes; *quando* Rex stabat-ad Spiritûs stag-» num, quam multos pisces subsilientes *videbat*! »

Licet Wen Wang cum populi viribus exstruxisset turrem, *ac* effodisset stagnum°, populus gaudens lætatus-est°. Nuncupans ejus turrem, vocavit *eam* Spiritûs turrem; nuncupans ejus stagnum, vocavit *illud* Spiritûs stagnum. Gaudebat illum (29) habere * cervos, pisces *et* testudines. (30). Antiquitatis° viri (31) cum populo (32) unà lætabantur; ideo poterant *vere* lætari°.

(24) *Ling thaï*, *Spiritus turris*, i. e. (D) turris quæ celerrime et quasi alicujns *Spiritus* opera absoluta fuerat. Wen Wang hanc turrem exstruxit ut solem, sidera, nubesque observaret.

(25) F : Die solido, ex quo venerant, nondum elapso, i. e. celerrime, absolverant eam.

(26) A : Timensne populum nimio labore gravaret.

(27) A : Ac illud opus pro Rege, optimo eorum patre susceptum, *ipsis magis gaudio quam oneri erat.*

(28) G : Infra turrem erat septum (D) feris venatu captandis refertum ; in medio septo erat stagnnm.

(29) H : Tria *khi* (618) referenda sunt ad regem Wen Wang.

(30) E : Ad alendum regem Wen Wang, qui populo (A) omnia ad victum vestitumque necessaria suppeditabat, atque eos gaudiorum suorum participes faciebat. Ideo prins dicebam : qui *primum est* sapiens°, deln vere gaudet hoc spectaculo.

(31) F : Innuit Wen Wang. — E : Innuit priscos principes eadem ac Wen Wang sapientia insignes.

(32) *Vide* infra, text., cap. II, p. 23.

§. IX. (33) *Liber Annalium, cap.* Thang Chi, ait: « Iste » (34) Sol quando *tandem* occumbet? *Tunc* nos *libenter* » * tecum (35) unà occumbemus. » *Quando igitur* populus cupit cum eo (36) simul occumbere, quamvis habeat turrem, stagnum, volucres *et* feras, quomodo potest solus lætari°?

(33) Contra sapientia carens (i. e. sævus) princeps, quamvis habeat turrem, stagnum et feras, non potest iis vere delectari. Quod quidem videre est ex libro Annalium Imperialium, cap. Tang Chi.

(34) *Iste Sol.* In hoc loco explicando dissentiunt interpretes. —G : *Imperator* Kie (4,220) de se dicebat : ego habeo imperium sicut cœlum habet Solem ; Sole extincto tunc et ego extinguar. — Populus illius tyrannidem aversatus ironice utitur ejus verbis, atque eum indicans ait : Iste Sol, quo tempore occumbet! Ubi occubuerit, tunc nos libenter cum eo simul occumbemus. — E : Cum Imperator Kie (4,220) tyrannice regnaret, populus cupiebat cum optimo Tchhing Thang (5,124) illum simul aggredi, atque è medio tollere. Unde Thang, coram populi multitudine, animi consilia aperiens, ait : Iste Sol, *exosus* Kie, debet *tandem* magno *casu* extingui ; ego cum vobis simul *incedo ut* extinguam eum. (3,909-3,864-4,220-6,232-1,797-5,156-3,177-8,702-1,843-9,647-615-2,678-5,156-41.)

(35) G : *Tecum*, i. e. cum Kie. Cum Thang apud interpretem E loquatur, si illius sensum admittas, *ki jou* (1,092-1,843) referatur ad populum necesse est.

(36) A : *cum eo*, i. e. cum Kie. — E : *cum eo*, i. e. cum Impera- Thang eorum vindice. — J. Ego, *cum eo*, non ad Kie vel Thang sed ad quemvis principem sic referendum censeo: *Quando igitur princeps tam sævo regimine grassatur ut* populus cupiat cum eo.. — C : Ex allato Annalium loco patet, principem, si solus lætari velit ac populum, fame et frigore languentem non miseretur, eò citissime deventurum ut populus cupiat cum eo occumbere. Quamvis igitur habeat turrem, aves volucres et feras, quomodo poterit iis solus lætari! — Longe aliter E : Cum Imperator *Kie* sapientiâ careret, populus cupiebat eum cum Tchhing Thang, facto im-

§. X. Liang *regni princeps* Hoeï Wang ait : *Ego* (37) exiguus vir ° in regno ° (38) exhaurio cor *meum* °°°. *Si* fluvii (39) *pars*-interior ¶ fame-laboret (40), tunc trajicio hujus *loci* populum in fluvii *partem*-orientalem, *et* transveho ejus (41) milium in fluvii *partem*-interiorem. *Si* fluvii *pars*-orientalis fame-laboret etiam eodem-modo *ago*. *Sed cum* (42) perpendo vicinorum regnorum ° regimen, nullus-est *in eis princeps* qui sicut *ego* exiguæ *virtutis* vir ° exhauriat cor *suum*. Vicinorum regnorum ° populus non auget *suam* paucitatem (43), *ac mei* exiguæ *virtutis* viri ° populus non auget (44) *suam* multitudinem; quomodo *hoc fit*° ?

§. XI. Meng tseu respondens ait : Rex, amas præliari.

petu, aggredi. Quamvis igitur habuisset turrem, stagnum et feras, quomodo potuisset iis solus lætari !

(37) G : i. e. exiguæ virtutis homo ; sic se vocant Reguli.

(38) F : In regno administrando.

(39) G : Fluvii pars interior, fluvii pars orientalis, erant duæ regni Weï (12,764) regiones.

(40) F : Ac feliciter contingat ut fluvii pars orientalis maturis frugibus abundet.

(41) B : Transveho ex fluvii parte orientali milium, in fluvii partem interiorem, ut alam senes et debiles puellos qui transmigrare non valent.

(42) E : Dum perpendo vicinorum Regulorum, (F) in sterilibus annis, agendi rationem, nullum inter eos invenio qui (C) esurienelargiatur alimenta, ac, sicut ego, exhauriat cor suum.

(43) C : Quapropter nonne æquum est ut populi, *tam benigno regimine destituti*, vicina regna deserant, atque ad me confugiant; attamen...

(44) Cum tantam sublevandæ fami diligentiam adhibeam, nonne æquum esset ut populus meus, gentibus vicinis affluentibus, in dies augeretur ; attamen...

liceat ex præliandi-*arte* similitudinem-assumere (45).
* Cum-tympani-sonitu pugna-committitur °. *Innumeræ* armorum laminæ postquam inter-se-consertæ-fuerunt, *devictorum alii* relicta lorica, trahendo arma ° fugiunt (46); quidam *usque ad* centum passus *progrediuntur* (47), et deinde consistunt; quidam *usque ad* * quinquaginta passus (48, et deinde consistunt. *Si vero isti* propter * quinquaginta passus derideant *socios ad* centum *usque* passus *progressos*, *tunc* * quid *censes* (49)?

R. ait : *Id eis* non licet. Solummodo non *progressi sunt usque ad* centum passus °. Isti etiam fugerunt °.

M. ait : Rex, si scias illud, tunc ne speres populum ° multiplicandum-fore magis-quam *in* vicinis regnis ° (50).

§. XII. *Si* non ponatur-obex rei-agrariæ temporibus,

(45) Meng tseu hæc ait ut vicinos Regulos, erga populum immites, conferat cum Hoeï Wang, qui, ob exiguum beneficium (not. 39), suam misericordiam superbe jactat. Cum neque hic neque isti calleant veram, quâ floruerunt prisci imperatores, populum alendi artem, existimat neutri licere alium deridere, *ac se illi anteferre*.

(46) H : Victi, abjecta lorica, arma manu raptim vehunt, ut facilius fugiant.

(47) C : Alludit ad vicinos Regulos qui populi infortunia non miserantur. — D (pag.16) : Sex cubiti *seu* tchhi (2,232) uni passui æquivalebant.

(48) C : Alludit ad Hoeï Wang qui exigua tantum beneficia conferre valet.

(49) C : Hoeï Wang qui modo superbe effutiebat, vicinos inter Regulos, nullum esse qui ipsius misericordiam assequeretur, similis est militi, qui quinquaginta passus fugâ emensus, socios ad centum usque passus progressos derideret. Ut enim in bello, miles qui proxime vel longe fugit, ita in regimine princeps qui exiguum vel nullum populo confert beneficium, eodem contemptu notati vilescunt.

(50) F : i. e. si tibi compertum est, non licere *militibus* quinqua-

(51), fruges non poterunt consumi esu ° (52). *Si* rara (53) retia non ingrediantur stagna *et* vivaria, pisces *et* testudines ¶ non poterunt consumi esu °. *Si* *securis in tempore *opportuno* (54) ingrediatur montes (55) *et* silvas (56), materiarium lignum non poterit consumi usu °. *Cum* fruges et pisces *ac* testudines non possunt consumi esu, *et* materiarium lignum non potest consumi usu, illud efficit *ut* populus alat vivos, *et* parentet mortuis *sine-querela °. (57). *Si populus* alat vivos *et* parentet mortuis *sine-querela, *illud est optime* regnandi rationis ° principium ° (58).

genta *tantum* passus *fugâ emensis*, *socios ad centum usque* passus *progressos* deridere, tunc ne speres populum tuum magis quam in vicinis regnis multiplicandum fore. (E) Quamvis enim, sterilitatis tempore, in fertiles terras transvehas populum, ac senibus milium afferri jubeas, dum quotidie bellaci cupidine abreptus, subditorum vitam hostilibus armis exhauris, nonne vicinos tyrannos regiminis sævitate refers. (C) Si vero cupis *cor tuum in regno tuo oere effundere*, optimam priscorum Regum normam assequi, populumque, vicinorum regnorum accessione, in immensum augere, quid facto opus sit audias velim.

(51) G : Vere aratur, in æstate evelluntur zizania, in autumno messes colliguntur.

(52) G : I. e. abundabunt.

(53) G : Olim lege sancitum erat ut retium maculæ tribus pollicibus latæ forent, piscesque cubitum longitudine non assecutos, neque in foro vendere, neque domi comedere licebat.

(54) F : Quando arida arborum folia decidunt.

(55) C : Montes arboribus consitos.

(56) C : Silvas quæ in plano multâ arborum luxurie exuberant.

(57) F : Abundabit cibis ad alendum vivos, et lignis ad exstruendum mortuorum feretra, nec se aliquâ re, ad hæc obeunda, carere queretur.

(58) C : *Si illud efficias*, tunc populi amore nixus, leges constituere, ac morum documenta cum fructu tradere poteris.

§. XIII. *In* quinque jugerum °domo (59), *si terra* conseratur ° ex moris, * quinquagenarii° (60) poterunt ut vestiantur sericis *pannis* °. Gallinas, porcellos, canes, *et* sues-feminas ° alendo, *si* non prætermittatur eorum tempus (61), * septuagenarii °poterunt ut comedant carnem°. *Ubi quis habet* centum jugerum° agrum (62), *si* non surripiatur ejus tempus (63), multarum buccarum ° familia poterit ut non esuriat°. (64) *Si* invigiletur * collegiorum ° (65) educationi, *si in eis* iterum-atque-iterum-doceantur *alumni* ° secundum *præclaram* pietatis *atque* erga-fratres-majores-et-seniores-observantiæ ° æquitatem, (66), * semicani ° non ferent-super-humeros, *non* ferent-

(59) Singulis viris, præter centum jugera aranda, tribuebantur quinque jugera ad exstruendam domum. Porro Mencius censet terram infra domus parietes circumjacentem, conserendam esse moris ad alendos bombyces. — G : Non licebat in mediis campis plantare arbores, ne variis granorum messibus officerent.

(60) F : Qui jam annis fracti, frigore torperent — Poterunt ut comedant, i. e. poterunt comedere.

(61) F : Si incubandi ovis, ac fœtus concipiendi tempus non prætermittatur.

(62) D : Olim cubiti sex uni passui, centum passus uni *meou* (624) seu uni *jugeri* æquivalebant.

(63) *Si Princeps agricolas assiduâ operarum præbitione* (*gallice* des corvées) *non detineat*, neque ipsis (F) arandi, zizania evellendi et metendi tempus eripiat.

(64) F : Vera populum alendi et vestiendi normâ potitus, facillime poteris subditos, *jam firmo amore tibi devinctos* (B), litteras, honestatem, æquitatem et (E) musicam docere.

(65) E : *Tsiang* et *Siu* collegiorum nomina. Sub Imperatore In (4,750) dicebantur *Tsiang*, sub *Tcheou* (1,187) dicebantur *Siu*.

(66) A : Iis virtutibus sua inest æquitas ; *quid enim æquius quam parentes suos diligere, fratribusque majoribus et superioribus cum ve-*

in-capite *onera* (67) per itinera *et* vias °. *Si igitur* * septuagenarii ° vestiantur sericis *pannis*, *et* comedant carnem, *si* nigris-capillis populus (68) non esuriat neque algeat, (69) *pax felicitasque publica florebunt; vir enim* qui ¶ sic *egerit* et *tamen* non *vere* regnaverit, nondum ° exstitit.

§. XIV. Canes *et* sues-feminæ devorant hominum alimenta (70), et non scis *iis* parcere. *Si in* viis inveniantur *homines* * fame-enecti, tunc non scis *publica horrea* aperire. *Quando vides* homines *inedia* mortuos, tunc ais: Non ego ° (71), *sed* anni *sterilitas eos oppressit* °. *In* hoc numquid differs à *viro* perfodiente hominem, ac, occiso illo, dicente, non ego °, *sed* gladius ° (72). Rex, *si* non inculpes annum, statim * Imperii ° populi *ad te* accurrent (73) °.

neratione obsequi. — *Ti* (2,861) non solum fratrum minorum erga fratres majores sed etiam cujuscumque erga seniores et superiores observantiam, significat (G).

(67) A : Robusti adolescentes seniorum labores levare gestient.

(68) G : Juvenes validi.

(69) G addit : Si ipsis vestes ac alimenta non suppetant, *dum summam iis comparandis curam tempusque impendent*, non poterunt honestatem et æquitatem excolere. Si vero satures et calidis vestibus circumdati educatione careant, tunc a brutis animantibus non multum discrepabunt.

(70)? Tu vero adeo non calles subditos alendi artem, ut contra innumeris suibus et canibus quos alis, eorum alimenta devoranda permittas. — *Iis*, i. e. alimentis.

(71) A, B : Non quod ego non *exhauserim cor* meum, sed quia anni sterilitas eos oppressit.

(72) C : Gladius non magis potest hujusce necis, quam anni sterilitas populi interitûs accusari; utrumque crimen, in virum gladio usum, et in principem immiti regimine sævientem rejiciendum est.

(73) F : Si igitur velis resipiscere, ac benignum humanumque

§. XV. Liang *regni princeps* Hoeï Wang ait (74) : *Ego* exiguæ *virtutis* homo exopto firmo-*animo* accipere *tua* præcepta.

§. XVI. Meng tseu respondens, ait : Occidendo (75) hominem cum baculo vel *cum* ense, existit*ne aliquid* unde differat °?

R. ait : Nihil-existit unde differat °.

§. XVII. *M.* Cum gladio vel *cum inmiti* regimine, existit*ne aliquid* unde differat °?

R. ait : Nihil-existit unde differat °.

§. XVIII. *M.* (76) *In* culinâ sunt pingues carnes (77), *in* equili sunt pingues equi, *in* populi *vultu* est famis color, *in* campis-extra-urbem-positis sunt homines * inediâ-

regimen exercere, tunc non solum vicina regna populi multitudine superabis, sed etiam omnes imperii gentes tua jura accipere festinabunt.

(74) C : Rex bis Mencii verbis commotus ait : Mihi tandem compertum est (*Vid. not.* 39 *et sqq.*), satius esse veram regnandi normam amplecti, quam beneficia adeo exigua conferre. Cum vero innumera sint hujusce præclaræ artis principia, illa iterum mihi fusius et clarius aperias velim.

(75) Noël : Estne discrimen inter eum qui baculo et inter eum qui ense alium occidit? Præstat dicere juxta Tart. vers. *nialma be moukchan, dcheïngue i ouarangge*, τὸ homines *cum* baculo *occidere et* τὸ *homines* cum ense occidere suntne res dissimiles?

(76) F : Si scias immite regimen, æque ac baculum aut ensem, mortem inferre, *viroque hoc* vel *illo in alios sævienti turpem inuri infamiæ notam*, quidni tuum regimen citò in melius convertis, *ac humanitate temperas?*

(77) Nunc vero ad alenda animalia gravibus tributis populum premis.

enecti; illud *est* ¶ impellere (78) feras ad devorandum homines °.

§. XIX. *Quando* feræ aliæ-alias devorant (79), adhuc homines oderunt eas : *si vero princeps*, existens populi pater *et* mater (80) ad exercendum *pium* regimen (81), non parcat ab impellendo animalia ad devorandum homines, in-quo consistet *præclara* ejus (82) *agendi norma, quâ dicatur* esse populi pater et mater °?

§. XX. *Confucius aiebat : « Qui cœperunt facere sta-» tuas-ligneas (83), *nonne* ipsi caruerunt posteris °? » Quia ipsi imitando-effinxerunt homines, atque adhibuerunt eos ° (84). ** Quomodo *habuisset eos !* ipsi *enim* efficiunt *ut* extemplo populus esuriat ac pereat ° (85)?

(78) F: Qui sic impellit animalia ad devorandos homines, nulló modo differt ab eo qui baculo vel ense alium occidit.

(79) E: Quando tigres et lupi devorant boves et agnos (B) qui ejusdem speciei sunt.

(80) E: Quanto majori odio dignus erit talis princeps.

(81) C: Ad alendum hunc populum.— E: Si ipse in exercendo regimine (618-3,819-9,658-3,730).

(82) Ad verb. in quo consistit τὸ ejus esse populi pater et mater, i. e. quomodo habebitur, etc. *Tart. vers., odchorongge*, τὸ εἶναι. — E, qui sic regnat non dignus est qui habeatur populi pater et mater.

(83) G: Olim conficiebantur stramineæ hominum figuræ quæ defunctorum funus comitabantur; sed humanam effigiem parum referebant. In mediâ antiquitate, earum loco adhibitæ sunt ligneæ figuræ, quæ vultum et oculos habebant, occultisque organis movebantur; istæ ad perfectam hominum similitudinem maxime accedebant.

(84) G: Quia nempe verum pietatis et commiserationis sensum non ostendebant; ideo eos oderat Confucius ac dicebat eos meruisse ut posteris carerent. — E: deinde Mo Koung (7,228-612) regni Tsin

§. XXI. Liang *regni princeps* Hoeï Wang ait (86): Tsin regno, *in* * Imperio nullum *olim* potentius-erat °. Venerabilis-senex °, *illud est* quod scis °. *Ubi vero* devolutum-est-ad *meî* exiguæ *virtutis* viri ° personam, *in*-oriente profligatus-sum à *regno* Thsi, *et* natu-major filius occubuit °; *in*-occidente amisi ditionis *meæ, victus* à *regno* Thsin, * septingenta Li; *in*-australi-*parte* ignominiâ-affectus-sum à *regno* Thsou. *Ego* exiguæ *virtutis* vir erubesco his *cladibus*, optarem*que*, propter *eos* qui perierunt, semel eluere illud *dedecus*. ** Quid *suades ut* tunc possim (87)?

(7,151) incola, homines vivos funera comitantes induxit. Ideo dicitur: ipsos caruisse posteris.

(85) *Ipsi* ad prædictos artifices referri potest. Vid. *addenda*. — (B): illi homines morte non afficiebant, sed (G) tantummodo hominum simulacris in funeribus utebantur. Si Confucius eos adhuc oderat, quanto majori odio prosecutus fuisset principes qui sic populum fame cruciant atque ad exitium detrudunt.

(86) A: In pristinorum regum tempore. — G, olim Regnum Tsin (3,920) divisum fuerat in tria regna, nempe in regnum *Han* (12,137), à cognomine ducis *Han*, in regnum *Tchao* (10,588), à cognomine ducis *Tchao* et in regnum Weï (12,764), à cognomine ducis *Weï*; hæc regna cognominabantur tria *Tsin*, ideo Hoeï-Wang suum *Weï* adhuc vocat *Tsin*. Cum *Hoeï Wang* in trigesimo (*regni sui*) anno esset, regni Thsi (13,239) Regulus expugnavit Weï, profligavit ejus exercitum ac filium Chin (6,173) regni hæredem captivum abduxit. Decem annis elapsis, regni *Tsin* (3,920) Regulus occupavit in regno Weï terram *Chao Liang* (2,204-4,257). Deinde *Weï* (C) terras in occidentali fluvii parte sitas sæpins ad redimendam pacem (G) victori obtulit. Præterea adversus regni *Tsou* (4,379) militiæ ducem *Tchao Yang* (39,08-11,809) decertans, profligatus est, ac septem sui regni oppida ab eo diruta vidit.

(87) Illud dedecus abstergere. — (87*a*) Mencius (E) alludit ad Wen

§. XXII. ¶ Meng tseu respondens ait : *In* terrâ *quæ* in-circuitu centum Li *complectitur,* tamen licet ad regnandum (87 *a*).

§. XXIII. Rex, si exeras humanum regimen erga populum, *si* imminuas pœnas *et* supplicia, *si* alleves tributa *et* vectigalia, *populus* profunde arabit, *et* * diligenter-evellet-zizania (88). Juvenes °, in otii diebus, excolent *suam* pietatem, observantiam-erga-fratres-majores, cordis-integritatem, *et* verborum-veritatem ; domi, per *eas* (89) inservient suis patribus *et* fratribus-natu-majoribus ; forâs per *eas* inservient suis senioribus *et* superioribus. *Tunc* poteris efficere *ut* conficiant (90) *sibi* baculos (91) ad percutiendum Thsin *et* Thsou ° *militum* duras loricas, *et* acuta arma °.

§. XXIV. (92) Isti surripientes suorum populorum tem-

Wang.— G, centum *Li* sunt exiguum regnum ; si tamen illius princeps possit exercere humanum regimen, tunc super omne Imperium jura proferet. (A) Porro si hæc cum paucis viribus, quantò magis cum validis regni tui copiis patrare licet.— B, Regnum Liang complectebatur mille *Li*.

(88) G : Tunc populus poterit omnes vires agriculturæ impendere, ac adhuc inveniet otii dies ad colendam honestatem et æquitatem. Inde venerabitur principem, diliget superiores ac gaudebit *pro eis* mori.

(89) F : Per eas *virtutes*.

(90) A, F : Manu corripiant.

(91) E : Quando omnes harum virtutum numeros continebunt, tantâ accendentur fortitudine ut quamvis fragilibus baculis armati, audeant adversus milites loricarum et gladiorum vallo circumdatos impetum facere. Cur igitur (E) quereris te non posse pristinarum cladium ignominiam abstergere ?

(92) F : Quid autem ita facile erit militibus tuis fragili baculo

pus (93), efficiunt *ut* non possint arare *et* zizania-evellere ad alendum suî patrem *et* matrem. *Inde* pater *et* mater algent *atque* esuriunt, fratres*que*-natu-majores, *et* fratres-natu-minores *cum* uxoribus *et* liberis *à parentibus* sejuncti *huc illuc* disperguntur (94).

§. XXV. Isti præcipitant-in-foveas, *atque* in-aquam-demergunt (95) suos populos. Rex, *si* incedas (96) ad debellandum eos, ° quisnam adversus Regem bellum-geret?

§. XXVI. Itaque dicitur : *princeps* humanus ° non-habet adversarios (97). Rex, quæso, ne cuncteris (98).

§. XXVII. ¶ Meng tseu *alio die* invisit *regni* Liang *principem* Siang Wang.

Egressus compellans*que* viros ait : *ubi* eminus-aspexi illum, non similis-visus-est viro principi; *ubi* accessi-ad eum °, non vidi *eam habitûs majestatem* quam quis revere-

instructis *Thsin* et *Thsou* (3,920 et 4,379) militum valida arma retundere, breviter aperiam.

(93) E: Immites regnorum Tsin et Thsou principes, populum suppliciis gravibusque tributis premunt, ita ut ipsi eripiant tempus variis agriculturæ laboribus opportunum.

(94) Victum aliunde quæsituri.

(95) G: Verba *Hien* (11,805) præcipitare in foveas, et *Ni* (5,149) immergere in aquas, tyrannicum regimen exprimunt.

(96) G: Si hunc Meum, i. e. quem præceptis meis obsequendo tibi arctissime devinxeris populum, principi devotissimum, ac suorum superiorum amantem, tecum deducens, incedas ad plectenda istorum tyrannorum scelera, tunc regnorum *Thsin* et *Thsou* populi extemplo irâ et furore in eos accensi, sese nobis submittere gestient. Quinam Regi eos liberaturo obluctari sustinebunt?

(97) G: Antiquum proverbium.

(98) F: Cum tibi compertum sit, principem humanitate præditum posse, vel cum centum Li, ad universum imperii dominium assur-

tur°. * Ex-improviso (102) *me* interrogans ait: * Imperium * quomodo stabilietur (103)?

Ego respondens dixi : Stabilietur per unitatem (104).

§. XXVIII. *R.* Quis poterit unire (i. e. unum-facere) illud (105)?

gere, ne *moreris*, regiminis tui sævitiam in pietatem ac misericordiam convertere. — E : *wou keng tchhi* (5,454-4,017-1,1144) *ne muteris tardius*. Perperam Noël : *Rex pius et clemens nullum sibi habet adversarium ; ne de hoc dubites velim*. In eum enim sensum quem refellunt sinici Interpretes, incidit. C : verba *ne dubites* non significant, ne dubites virum pium nullos habere adversarios, sed, ne dubites de meis verbis quibus modo asserebam centum stadia sufficere, ut quis universum imperium sub leges suas mittat.

(99) G : Regis Hoeï Wang filius ; ejus *Ming* (11,142) erat *He* (16,549). — H., Cum Mencius Hoeï Wang ad humanam regiminis normam perducere nequivisset, filium ejus adit, sperans illum saltem sua cum fructu hausurum documenta.

(100) *Tchhou* (735) non significat « *digressus ab alloquio et aula* » *egressus*, » ut interpretatur Noël, sed (H) : ille reliquit ejus regnum et exiit finibus.

(101) A : Mencius ex principis Siang Wang vultu et corporis habitu, (G) certissimo sensuum internorum indicio, (A) comperiens illum humanum regimen nequaquam amplexurum, illico discedit.

(102) E : Ex abrupto, non sequendo rerum ordinem. D : præcipites loquelæ animum incompositum atque instabilem produnt.

(103) G : Nunc varia regna inter se armis disceptant, ac omnia cædibus miscent ; quomodo, et (H) quid agendo imperium redivivâ pace stabilietur?

(104) *Unitatem*, i. e. potentiarum coalitionem. — A : *Pi kouei iu i thoung* (2,728-4,673-3,829-1-7,852) *necesse est reverti ad unitatem*, (*to a whole*, à un tout, *Morris*.) — C : Imperii potentia inter varios

M. Respondens dixi : Qui non amaverit occidere (106) homines, poterit unire illud.

§. XXIX. *R*. Quinam poterunt se-subjicere illi (107)?

M. Respondens dixi : *In* * Imperio, nulli *qui* non se-subjiciant ° (108). Rex, novistine hanc segetem (109 °? *Si in* septimi *aut* octavi mensis° (110) medio, siccitas-

regulos dividitur, ideo bella fervent; in unum coalescat, tunc (A) clypei lanceæque quiescent, et pax undique reflorebit. Si igitur aliquis princeps possit colligere divulsam imperii potentiam, ac solus rerum arbiter haberi, tunc edicta ab uno viro emanabunt, nec quisquam ejus jussis resistere audebit.

(105) H : Nunc temporis, regulorum quisque regit suum regnum, quisque sibi devinxit suum populum; cum autem potentia sit fere omnium eadem, quisnam eorum solus adversus alios insurgere atque varia imperii regna in-unum-conflare valebit? — Hunc locum longe aliter explicat E : quod stabiliet imperium consistit in unâ re, quæ est humanum regimen, etc. — Quisnam potest *hanc* unam rem facere, i. e. humanum regimen exercere?

(106) C : *Occidere,* hic dicitur non solum de eo qui utitur gladio, sed etiam de principe qui severioribus pœnis et gravioribus tributis populum opprimit.

(107) Nunc (F) imperii populorum quisque suo principi obsequitur. Quamvis exoriretur princeps qui homines occidere non amaret, quinam eorum hunc deserent, ut alieno adhæreant et se ei subjiciant?

(108) H : Nunc omnes imperii populi dirâ tyrannide oppressi gemunt; ideo principi pio et benigno se subjicere festinabunt.

(109) C : Mencius confert populum cum segetibus. Segetes factâ siccitate arescunt (A) fecundosque imbres sitiunt; populi, sub immiti regimine mœrore et laboribus tabescentes, *Principem benignum ipsos ad vitam revocaturum ardenter anhelant.*

(110) E : Familiæ Tcheou (1,187) ætate, septimus et octavus mensis, iidem erant ac Familiæ Hia (1,780) ætate, mensis quintus et mensis sextus, *nempe* Majus et Junius.

fiat (111), protinus seges arescit °. *Si vero in* cœlo * dense assurgant nubes, *et* * larga-effusione decidat imber (112), subito seges * resumptis-viribus resurgit °° (113). Ipsa * hoc-modo *resurgente*, quisnam potest retinere eam (114)? Nunc *vero* ° *inter Principes qui* * Imperii ° homines ¶ pascunt, nondum *ullus* est (115) qui non amet occidere (116) homines °. Si *quis* esset qui non amaret occidere homines, tunc * Imperii ° populi simul *avide* extenderent colla (117), *atque* è-longinquo-prospicientes-anhelarent eum ° (118). *Si* vere * ita *sit* °, populi se-subjicere illi *festinabunt*, veluti *exundantes* aquæ ° prolabuntur deorsum.

(111) H : Mencius siccitatis damna cum crudeli hujusce temporis regimine, segetes arescentes cum populo sub tyrannide languente confert.

(112) H : Fecundos imbres cum principe humano confert.

(113) H : Segetem resurgentem cum populo principi humano se subjicere festinante confert.

(114) *Vid.* not. 113.

(115) A : Imperii principes quorum officium est populum pascere atque alere, solummodo in contentionibus et præliis operam ponunt, ac populum in strictos hostium gladios propellunt.

(116) *Vid.* not. 106.

(117) H : Eum ipsorum principem fieri cupientes.

(118) H : I. e. Si vere ita extendant collum et anhelent eum.

(119) Secutus sum H : *Quisnam*, imperii regulos; *illos*, varios Imperii populos, indicant. — Quemadmodum supra, *quisnam potest impedire illud* (cho neng iu tchi) referebatur ad segetes quibuscum populos conferebat Mencius, sic in hocce loco, interpres E, verba *phei jan* (4,889-5,466) torrentis-instar, quodquidem proprie de fluctibus dicitur, et verba *quisnam potest impedire illud* (cho neng iu tchi) ad aquas quibuscum populos contulit Mencius, referre mavult: *Ubi* earum impetus, torrentis-instar, fertur, quisnam homo potest retinere eas?

*Ubi** torrentis-instar *certatim confluxerint*, (119) quisnam poterit retinere eos (120)?

XXX. Thsi *regni Princeps* Siouan Wang (121) interrogans ait : Thsi *regni Principis* Houan *Koung* (122) *et* Tsin *regni Principis* Wen *Koung*° res-gestas (123) *mihi ne* licet obtinendo (124) audire °?

Meng tseu respondens ait : *Inter** Confucii° discipulos (125), nullus-est qui narraverit *Principum* Houan *Koung et* Wen *Koung* ° res-gestas; * inde, cum * posteritati

(120) F : Ideo dicebam : In omni Imperio nullus est populus qui benigno huic principi se non subjiciat.

(121) Cum Mencius in regno Liang se nihil proficere videret, abiit in regnum Thsi (13,239), ubi Regulum Siouan Wang invisit. — G : Siouan Wang regis nomen familiæ, seu *sing* (1,892) erat *Thian chi* (6,170-4,820), ejus *ming* (1,142) erat *Pi kiang* (10,972-2,646.)

(122) G : Houan Koung (4,235-612) et Wen Koung (3,783-612) erant ambo Regulorum principes. — D, inter τοὺς quinque Archontes (*Pa*, 12,006), nulli suis præclare gestis, nulli suis sceleribus, illis famosiores exstitêre. *Ideo Mencius vult Siouan Wang, priscos Imperatores, non illos tyrannos æmulari.*

(123) H : *Sse* (64) indicat artes et solertia consilia quibus ambo Regulorum principes evasêre.

(124) Nempe obtinere *ut* audiam, i. e. audire.

(125) H : Confucii discipuli quos magistros sequor, veri regis normam (*ouang*) æstimabant, at regulorum-ducis (*pa*, 138) artes contemnebant. Idcirco, licet Houan koung et Wen koung, omnes Imperii regulos Familiæ Tcheou (1187) rebelles profligarint, illamque in ruinam jam sublabentem sustinuerint, nullus discipulorum Confucii eos prædicare ausus est, quia non humanitatem et æquitatem, sed solam potentiæ ostentationem spectabant.

(126) non-fuerint transmissa °, *ego tuus* subditus non-dum eas audivi °. *Si* non desinas (127), tunc *nonne existit præclara* regnandi *norma* ° (128)?

§. XXXI. *R.* ait : *Principis* virtus * quomodo *esse debet, ut* tunc possit ad regnandum °?

M. ait : *Si* diligat (129) populum, tunc *quominus* regnet nemo ° poterit impedire °.

§. XXXII. *R.* ait : Quoad *me* exiguæ *virtutis* virum °, possum*ne* ad diligendum populos °?

M. ait : Potes.

R. ait : * Unde nôsti me ¶ posse °?

M. ait : *Ego tuus* subditus audivi ° Hou He (130) *hæc* dicentem : « *Cum Rex* sederet in * aulâ (131), *forte* erant *viri*

(126) F : Mencius per *posteritatem* intelligit ætatem qua vivebat.

(127) H : Hic *i* (115) idem est ac *i* (2,395) *cessare, absistere.* Si non desinas me interrogationibus urgere..

(128) G : *Wang*, i. e. norma regnandi super omne Imperium. H : Illud est quod locuti sunt Confucii discipuli, illud est quod audivi et quod Regem audire decet.

(129) Perperam Noël : *Tunc universi populi ad eum accurrent ut filii ad patrem, nec ullus erit, qui possit eos retinere aut avocare.*

Locum nitide explicat Versio Tartar. : *irguen be karmakha de, khan odchoro be, iliboume moutarengge akô kai*, populum ut-filios-diligendo, τὸ regnare, inhibere potens non est, i. e. *nemo potest impedire quominus populum ut-filios-diligendo regnet*, nempe *quominus regnet, si diligat..* Noël in alio loco huic prorsus simili interpretando errorem quem refellimus feliciter effugit. *Vid.* Noël, Cap. II, §. 6, p. 252.

(130) E : Hou He unus ex ministris qui Regis lateri assidebant.

(131) H : *Thang* (1,633) aula in quâ princeps regni negotia admi-

» qui alligatum-ducentes bovem° transibant *in* aulæ inferio-» rem-*partem*. Rex videns illum, ait (132) : Bos *ille* quo vadit » (133)? Respondentes dixerunt : Jam-jam *occisuri sumus* » *eum* ad illiniendam-sanguine *ejus* campanam (134). — » Rex ait : Dimittite eum; ego *enim* nequeo-ferre ejus » pavorem *et* tremorem, instar * innocentis *viri* ° petentis » mortis locum. — Respondentes dixerunt : *si* hoc-modo » *egerimus*, tunc *igitur ne* desistemus-ab illinienda-san-» guine campana °? — *R.* ait : Numquid *hic ritus* potest » omitti ° (135)? Cum ove permutate illum (136). » *Hæc Hou He*; *ego vero* * nescio *an vere hæc res* acciderit *nec ne* ° (137)?

§. XXXIII. *R.* ait : Accidit ° (138).

M. ait : Isti *pii benignique* cordis-*sensus* (139) sufficiunt ad regnandum ° (140). *Equidem* centum familiæ simul

nistrabat. Hæc aula in edito loco sita erat. — E explicat *thang* per *miao thang* (2,564-1,633), the hall *or* public room of a temple. *Morris.*

(132) H : Interrogat eos qui bovem alligatum ducunt.

(133) F : Æque dici potest : *Quo vadit?* et *ad quem usum ?*

(134) A : Quoties campana ex ære recens fusa erat, mactare victimam, atque ejus sanguine campanæ rimas illinire et replere mos erat.

(135) H : Illiníre-sanguine campanam regni maxime solemnis ritus est; quomodo liceret ab illo desistere?

136. H : Ego ove permuto illum; tunc campana sanguine-illiniri et bos incolumis esse poterit.

(137) E : Nescio an hoc verbum, *nempe* jussum de bove ove permutando, habueris (i. e. protuleris). *Ibid.* : An habueris hanc humanitatem. — H : An egeris illam rem.

(138) H : Vere egi illam *rem.*

(139) H : Quibus percitus bovem mactari non pertuleris.

(140) F : Ad regnandum, nihil aliud requiritur quam ut populus

* existimaverunt Regem avarum-fuisse ° (141). *Sed ego tuus* subditus certe scio Regem ° non *potuisse* perferre *hoc spectaculum* ° (142).

§. XXXIV. Rex ait: Ita *est.* Verum *quidem erat illud* quod *in animo* habuerunt centum familiæ (143). *Attamen* Thsi regnum quamvis *sit* angustum *et* exiguum (144), ego quomodo avare-amassem unum bovem? Solummodo non *potui* ferre ejus pavorem *et* tremorem, instar * innocentis *viri* ° petentis mortis locum (145). Ideo cum ove permutavi ¶ illum °.

§. XXXV. *M.* ait : Rex, ne mireris propter-quod centum familiæ ° * existimaverunt Regem fuisse-avarum °.

foveatur; ad fovendum populum, nihil aliud quam ut humanitatis sensus exhibeantur. Porro hæc tua erga bovem commiseratio, quæ quidem (G) est eximium humanitatis principium, ad fovendum populum ac proinde ad vere regnandum super omne imperium sufficit.

(141) *I wang weï 'aï*, ad verb. *ex Rege fecerunt avarum.* Quotiescumque *i* (115) et *weï* (5,595) uno vel pluribus vocabulis disjuncta occurrunt, conjungenda sunt *i* et *weï* (*i-wei*) i. e. *existimare* quasi *ex-æstimare.* Interpres E explicat *i-weï* per *weï* (10,186) *dixerunt*, quod quidem nostræ sententiæ mirum in modum favet.

(142) C : Scio te vero commiserationis sensu, non lucri cupiditate impulsum id egisse.

(143) A : Si ad rei speciem attendas, ista permutatio profecto aliquem avaritiæ odorem præferebat. H : *primâ quidem specie, in hoc* vere suberat *avaritiæ crimen* sicut illud-quod centum familiæ vituperaverunt.

(144) H : I. e. egenum, (Tart. vers. *Khafirakhoun*, paucas divitias, paucos commeatus habens); angustum enim regnum modica tributa colligit, ac proinde divitiis non abundat.

(145) E : Præterea solemnem hunc campanæ sanguine-illiniendæ ritum non posse omitti sciebam.

Videndo enim Regem cum exiguâ *pecude* permutantem magnam, isti *viri* quomodo scivissent illud (146)?

Rex, si miseratus-es illum carentem crimine, et *tamen* petentem moriendi (i. e. mortis) locum, tunc *à* bove ovem quid distinxisti ° (147)?

Rex subridens *ac se interrogans* ait : Hic vere quisnam *mihi fuit* animus ° (148)! *Si hodiernis cordis mei sensibus fidem adhibeam,* ego non inhiavi ejus pretio, et mutavi eum cum ove °. *Sed* æquum-est (148 *a*) ad centum familias ° (i. e. licet * populo °) dicere me fuisse-avarum °.

(146) H : Cum in hâc permutatione aliqua subessent avaritiæ indicia, quomodo cœcum illud atque obtusi ingenii vulgus quod rei tantum corticem videt, judicare potuisset Regem ita egisse præ commiseratione (E) ac ne solemnis ille ritus omitteretur ?

(147) F : Ovis enim æque ac bos crimine carebat.

(148) Noël à vero sensu longe aberravit : *enim vero quemnam illic animi sensum inaniter vis perscrutari aut addiscere?* A : Rex non potuit suam mentem sibi explicare. Solummodo ridens ait : (H) cum bovem mactari non tulerim, ovem autem ad necem duci jusserim, ego profecto nescio quisnam tunc mihi fuerit animus. Si enim misericordiâ permotus sum nec ejus pretio inhiavi, cur tandem elegi ac bovem ove permutavi?— B : Hic bovem ove permutandi animus, quisnam revera fuit ?

(148 *a*) B : Cum vero dicas : Ovis etiam innocua erat, et tamen mortua est; tunc illa mea agendi ratio, misericordiæ nomen usurpare non potest, sed avaritiæ omnino similis est. Itaque licet populo, etc. Ad verbum, juxta vers. Tart. : τὸ centum familiarum dicere me fuisse-avarum, æquum est. Ut Menciana responsio (*wou yang*) *nihil lædit,* majorem vim sortiatur, forsan vocabulum *hou* (43) non ut dativi notam, sed ut interrogationis particulam accipere præstat. Favet nobis interpres A : Porro, si ego illud egi, nec tamen possum meam mihi mentem explicare, quanto minus populus illam ex-

§. XXXVI. *M.* ait : Nihil-est *quod* lædat ° (149). Illud profecto *fuit* humanitatis ingeniosa-ars °. *Quando enim* videbas bovem (150), nondum videbas ovem °. * Sapiens ° quoad * animantia °; *ubi* vidit ea viventia, non sustinet videre ea morientia; *ubi* audivit *lugubres* eorum *jamjam interficiendorum* voces, non sustinet comedere eorum carnem. * Idcirco * sapiens (151) *à se* procul-amovet * culinæ-locum ° (152).

§. XXXVII. Rex gaudens exclamavit : Carminum *liber* (153) ait : « *Quam* alius vir habebat cogitationem, ego » * conjiciendo-assequutus-sum illam. » * Magister, *tuis verbis recte* illud expressisti ° (154). ¶ ° *Quoad illud*

plicare poterit. Itaque *æquum ne est* (*i hou*) *populum* qui abditos cordis mei sensus penetrare nequit, me avaritiæ accusare?

(149) F : Quidquid mussitaverint centum familiæ, (II) illa permutatio non lædit *aut imminuit* tuam humanitatem.

(150) F : Viso bove hæc humanitas erupit, et non potuit cohiberi; nondum visâ ove (A) hæc humanitas nondum prodierat (F), ac nihil erat quod *huic permutationi* obstaret.

(151) *Sapiens*, i. e. vir humanitate præditus.

(152) H : Cum autem victimas in sacrificiis mactandi ritus omitti non possit, amovet a se culinæ locum, ut non visâ earum nece, nec auditâ morientium voce, teneros humanitatis sensus fovere possit. Porro, Rex (C) erga moriturum bovem misericordiam exercens, ne sua lædatur humanitas, ac in ejus locum ovem substituens, ne solemnis campanæ sanguine-illiniendæ ritus omittatur, similis est prædicto sapienti. Quid igitur graviter ferret ineptos multitudinis sermones? F : *Phao* locus ubi occiduntur *animalia*. *Tchhu* locus ubi coquuntur *mactata animalia*.

(153) Liber Carminum, tom. *Siao Ya*, oda *Khiao Yen* (2,390-9,937).

quod (155) ego quidem egi ° (156), mecum-reputando° quærens illud (157), non assequebar meam cogitationem° (158).* Magister, *quando* dixisti illud (159), in meo corde exstiterunt * vehementes-miserationis-motus° (160). Hæc humanitas ° * in-quo congruat (161) cum * *recta*-regnandi-*norma dicas velis*, quomodo °?

§. XXXVIII. *M.* ait : *Si* existeret *vir* qui verba-faciens ad Regem °, dicat : « Meæ vires valent ad tollendum centum kiun (162), sed non valent ad tollendum unam » plumam ; *meus* visus valet ad cernendum *tenuissimas* » autumnalium pilorum ° extremitates (163), sed non

(154) H : *Illud* indicat verba *thsun tou* (2,738–2,521). Quasi diceret : conjiciendo-assecutus es meam cogitationem, perinde ac vir qui in carmine loquitur.

(155) H : Videlicet bovis cum ove permutationem.

(156) B : Sed ubi a me quæsivisti cur inter bovem et ovem elegissem..

(157) H : I. e. meæ electionis causam.

(158) H : I. e. meæ menti non succurrebat cur bovem servare, ac ovem mactare jusserim.

(159) Sed, allatâ (*Vid.* not. 150) visi bovis ac nondum visæ ovis causa, meam animi cogitationem adeo vere exposuisti, ut, etc.

(160) H : Pristina misericordia, te loquente, iterum in me exorta est, ac meum pectus vehementer commovit.

(161) B : I. e. inserviat, vel prosit ad. B : Illud humanitatis beneficium (H) uni tantum bovi præstitum, est aliquid admodum exile ac parvi momenti ; (B) contra, norma regnandi super omne Imperium est aliquid sublime ac magni momenti. Dicas velim quomodo tantilla misericordia ad illud conducere possit? — Noël minus recte : *subtilis animi impetus.*

(162) G : *Kiun* erat triginta librarum pondus. — Centum *Kiun* sunt (E) *tria librarum millia*, non *triginta libræ*, ut interpretatur Noël.

» *valet ad* cernendum plaustri fasces-ligneas (164), » tunc, Rex, *numquid* fidem-adhibere ejus *sermoni* °?

R. ait : Neutiquam.

M. Nunc *quoniam tua* beneficia pouerunt ad attingendum *animantia (165), tunc *quare tua humanitatis* merita solum non perveniant ad centum familias ° quid-causæ *est* ° (i. e. cur non perveniunt)? * Idcirco, *ut prædictus vir* unam plumam ° non tollit, quia non utitur *suis* viribus ° (166); currûs ligneas-fasces ° non videt, quia non utitur visu ° (167); *sic* centum familiæ ° *à te* non * diliguntur, quia non uteris *tibi innatâ* benefi-

(163) F : Intelligit leves animalium pilos qui autumnali tempore accrescunt. — H : I. e. tenuissima quæque cernere valeo.

(164) I. e. plaustrum ligneis fascibus onustum.

(165) H : Alludit ad bovis cum ove permutationem. — C : Homines magni, animantia parvi facienda; illi enim ejusdem nobiscum generis, ista diversi sunt. – Ideo misericordiæ motus erga populum vehemens, erga animantia tardus est; igitur humanitatis meritum populo conferre facile, animantibus vero difficile est. Nunc vero miseratus es unius bovis sortem, quæ quidem res est difficillima; hoc est centum *Kiun* (3,000 librarum pondus) tollere, ac tenuissimas pilorum autumnalium extremitates cernere posse. At vero quoad centum familias spectat, eas fovendi ac juvandi potestas tibi in manu est, nec levissimum rei obstat impedimentum; contra, tua humanitatis merita non eas attingunt *nec à miseriis recreant;* hoc est unam plumam tollere, ac plaustrum ligneis fascibus onustum cernere non posse. — Verbum *to* (5,844) *solum*, juxta A, ante *non perveniant* collocavi. — *Pou tchi tche* (9-8,676-8,284), τὸ *non pervenire.* Tart. vers. *isinarakôngge.*

(166) Ad verb. (sic et vers. Tart.) : Itaque, τὸ non tollere unam plumam, propter τὸ non uti viribus; τὸ non videre currûs fasces-ligneas propter τὸ non uti visu, τὸ centum familias *à te* non * diligi (vers. T. *karmabourakôngge*) propter τὸ non uti beneficiis. — Hic *kian* (9,864) est passivi nota.

ciorum *facultate* ° (168). Quamobrem, Rex ° *ideo* non *vere* regnat (169), *quia* non agit °, non, *quia* non potest ¶ °.

§. XXXIX. *R.* at : *Ejus* qui non agit ac *ejus* qui non potest *agere* ° apparentiæ * in-quo differunt (170)?

M. ait : *Si quis volens* sub-axillâ-accipere *montem* Thaï Chan (171) ad transiliendum boreum mare, compellando homines dicat : ego non possum; hic vere non potest °. *Si idem vir* gratiâ *vel* loco superioris ° abscindere ramusculum *jussus*, compellando homines (172) dicat : ego non possum; hic *tantum* non agit °, non *vero* non potest °. Quamobrem, *cum* Rex ° non *vere* regnet (172 *a*), non *ei qui vellet* sub-axillâ accipere *montem* Thaï Chan ad transiliendum boreum mare ° similis °; *cum* Rex ° non *vere* regnet, *in* hoc, *viro* abscindere ramum *jusso* ° similis ° *est.*

§. XL. *Si* venerer meos senes (173) *usque* ad attin-

(167) H : Non quia visûs acumine præditus non est.

(168) H : Non quia benefaciendi facultate cares.

(169) H : Si Rex non regnet super omne Imperium.

(170) F : Magister, modo dixisti me non vere regnare quia non ago, non quia non possum; doceas, velim quidnam discriminis sit inter agentem et inter eum qui agere non potest. —Ad textum propiùs accedemus interpretando : τοῦ *agere* et τοῦ *non posse agere apparentiæ in quo differunt* (quelle différence y a-t-il entre agir et ne pas pouvoir agir?); namque *weï tche*, et *neng tche* substantive accipienda hic esse patet. Sic et vers. Tart.

(171) E : Mons *Thaï Chan* et *Mare boreum* regno Thsi (13,239) vicina erant; ideo ab iis similitudinem ducit.

(172) H : I. e. si à superiore plantæ ramusculum abscindendi jussum accipiat. Perperam Noël : *pendulum arboris ramum.*

gendum *aliorum* hominum ° senes (174); *si* diligam meos juvenes *usque* ad attingendum *aliorum* hominum ° juvenes (175), *universum* * Imperium (176) poterit *beneficiis meis perfundi* (176 *a*), *quasi aliquid* moverem in *manûs* palmâ (176 *b*). Carminum (177) *liber* ait : « *Me* rite- » compono (178) in *meâ* modicæ *virtutis* uxore; *inde* » pervenio ad *diligendos* fratres-majores *et* fratres-mino- » res, *ut* regnem in *meâ* familiâ, *meo* regno (179-0). » *Hoc* significat : assumens hoc cor (i. e. hosce humanitatis sensus) *illud* exerebat in ista (181), et nihil-amplius.

(172 *a*) Si Rex non foveat populum ac proinde non regnet. Ad verbum juxta vers. Tart. τὸ Regis non regnare, non *est* τῷ sub-axilla-accipere, *etc.* simile;... *sed est* τῷ abscindere ramum simile. (C) Qui animantibus beneficia confert, facillime homines diligere potest. Sensus enim a naturâ nobis insiti, nos magis ad hos quam ad illa amandum impellunt.

(173) H : Patrem meum et fratres-natu-majores.

(174) F : Si efficiam ut alii homines *meo exemplo permoti etiam* venerentur suos senes.

(175) H : Si efficiam ut diligant filios suos et fratres minores.

(176) G : Si igitur alii homines suos senes venerentur, suosque juvenes diligant, illud meo exemplo exortum erit, ac (B) nemo erit in quem beneficia non contulero. C : Omnes populi in unam familiam, mutuo amore, coalescent, ac mea beneficia non minus facile (B. C) ad omnes pervenient quam si aliquid moverem in manus palmâ.

(176 *a*) Perperam Noël : *bonum Imperii regimen tenere. Vid.* n. 176 B. C.

(176 *b*) Noëliana interpretatio : *quam manum vertere*, nec congruit textui, nec interpretibus probatur.

(177) Liber Carminum, tom. *Ta Ya* (1,797-11,889) Od. *Sse Tchaï*, (2,783-12,239) ubi de Rege Wen Wang (3,783-5,884 *bis.*) agitur.

§. XL. Itaque *si princeps* extendat *hæc* beneficia (182), potest (183) ad fovendum-amore quatuor marium *populos* (184); *si* non (185) extendat *hæc* beneficia, non *potest* (186)

(178) Noël : *Ego, inquit, Wen Wang, ad colendos et amandos fratres meos, et ad regendam meam Familiam ac Regnum exemplum sumo ex meâ modicæ virtutis uxore Thaï Thse* (1,799–1,891). Plura in hâc version tum Mencii tum interpretum sententiæ adversantur. Mencius increpat Regem qui bovem, post-habito populo miseratus est, atque amoris ordinem à naturâ institutum, utpote faciliorem, servandum esse docet. — G : Illustres antiquitatis Principes, profecto parentes diligere incipiebant; deinde humanitatem exercebat in populos; denique amabant res (v. g. *animantia*). Videlicet, à vicinis perveniebant ad remota, à facilibus ad difficilia. Nunc vero Rex secus egit. Quamobrem non de *imitandâ uxore*, etc., sed (A) de hisce humanitatis sensibus *primum* in eam, deinde in alios exerendis agitur. — E : (*Hing*, i. e. *tching* 4,652) me rite-compono in modicæ *virtutis* uxore (i. e. primum (A) confero uxori humanitatis merita), ad *eò* deveniendum ut me rite-componam in * fratribus; ne rite compono in fratribus ad *eò* deveniendum ut regnem in regno (8,663–4,652–66, etc.) Mencius, allato hoc Regis Wen Wang exemplo, superius dicta confirmare conatur, nempe principi facillimum esse beneficia in omnes subditos extendere, si parentes diligere incipiat. *Vid.* n. 173, 4, 5, 6. Interpres C : Wen Wang in uxorem exerebat hos sensus, atque uxor rite-componebatur (4,652); eos in * fratres exerebat atque fratres concordiam colebant; eos exerebat in regnum, et regnum (4,901) rite administrabatur.

(179-0) Noël : *Ad regendam meam Familiam et Regnum*; quem sensum libri Carminum interpres, in commentario *Yan-i* (9,659-8,206) dicto, improbat : Princeps *regnum* habet pro *familia*, ideo dicitur *kia pang* (2,136–11,194) regnum familiæ *simile*, non vero *kia* et *pang* (familia et regnum). Morris. *pang kia* (idem ac *kia pang*. B.) *The nation which the prince considers his family*.

(181) H : *Ista* indicat uxorem, fratres et regnum quod pro familia habebat.

ad fovendum-amore uxorem *et* liberos. * Illud-quo antiquitatis ° viri longe superabant *alios* homines °, non-erat aliud ° : recte (186 *a*) extendebant ea-quæ ipsi faciebant et nihil-amplius °. Nunc *vero* (186 *b*) *quoniam* beneficia *tua* potuerunt ad attingendum * animantia °, *quare tuæ humanitatis* merita solum non perveniant ad centum familias ° ; quid-causæ *est* ° ?

§. XLI. *Postquam* trutinatus-es, * tunc cognoscis *quænam res sit* levis, *quænam* gravis. *Postquam* dimensus-es, * tunc cognoscis *quænam res sit* longa, *quænam* brevis. Res generatim ita *se habent. Sed* cor (187) est majoris-momenti (188). Rex, quæso *trutinare et* metire illud (189).

(182) H : Reverendi suos senes et amandi vel alendi suos juvenes (vid. not. 173, 4, 5, 6) beneficia.

(183) Illa reverentia, ille amor, ejus exemplo roborati ad remotissimas Imperii gentes sese extendent, ac eas amore-fovere dici poterit.

(184) Noeliana interpretatio a Mencii sententia non parum aliena est : « *Itaque omnis princeps qui norit hanc pietatis virtutem exercere,* » *quamvis imperium ad mare eoum et occiduum, boreale et australe* » *protensum possideat, poterit tamen illud tueri et conservare.* » Mencius ut extollat hujus humanitatis miracula, ait (*Vid.* not. 87 *a*) : Quamvis regulus tantummodo centum terræ stadia possideat, ad universum imperii regimen, illa virtute evehi ac remotissimas gentes (H) benigno ejus regimine allectas populo suo adjicere potest. — Mencius existimat regem humanum omne imperium posse subjicere (C), regem vero jam illo potitum esse non asserit.

(185) H : i. e. Si non veneretur *suos senes* nec diligat *suos juvenes*.

(186) Nedum amore-foveat ac sibi subjiciat remotos quatuor marium populos, ne uxorem quidem ac liberos qui maxime vicini sunt amore-fovere poterit.

(186 *a*) C : Recte extendebant sua beneficia ; nempe (H) in bene-

§. XLII. (190) ° Rex, *amas* cogere * exercitus, objicere-periculis milites *et* duces (191), *atque* accersere *tibi* odium à * regulis; *numquid* * tunc (192) * lætaris in animo °?

Rex ait : Neutiquam. Ego quomodo lætarer propter ista?° (193) *Volo*, adhibendo *hæc*, quærere (i. e. consequi) illud-quod ego magnopere exopto ° (194).

ficiis suis conferendis ordinem a natura institutum recte servabant. (*Vid.* not. 178.)

(186 *b*) B : Vers. Tart. ad verb. : *quoad tua* merita, ad centum familias τò non-pervenire (*isinarakôngge*), cur ?

(187) D : Res sunt faciles visu, cor veró caret apparentiâ (i. *e.* invisibile est); rerum levitatem aut gravitatem, longitudinem aut brevitatem metiri facile, cordis vero levitatem aut gravitatem metiri difficile est. Si quis res metiendo erret, id est tantum levis unius rei error. Si vero quis cor metiendo erret, id est gravissimus decies-mille rerum error. Idcirco dicitur : cor rebus collatum est majoris-momenti. — *Ibid.* : Amando res (*v. g.* animantia), decet *leviter* (10,901) i.e. *parum* amare; humanitatem exercendo in populum, decet *graviter* (11,373), i. e. toto animo illam exercere. Rex vero bovem populo miseriis laboranti anteponens secus egit.

(188) H : Amorem erga populum, quem fervidiorem, amorem erga res (*v. g.* animantia), quem segniorem esse decet, (C) in æquitatis statera librare atque rationis regulâ dimetiri cures, ut tandem discas uter (nempe *bos* vel *populus*) *gravior et grandior* sit (*tchóung*, *tchhang*, 11,373-11,629), i. e. uter pluris æstimandus !

(189) C : Cum Rex rationis regulâ cor suum non metiatur, illud regis ergo metiri, ac illi, quomodo *levia* et *brevia* pro *gravibus* et *longis*, *gravia* et *longa* pro *levibus* et *brevibus* habeat, ostendere velim.

(190) G : *i* (3,271) particula initialis.

(191) F, H : *Exercitus duces* (2,196-2,427). Noël perperam interpretatur *subditos*.

§. XLIII. *M.* ait : Illud-quod Rex ° magnopere exoptat, possum*ne* obtinere *ut* audiam °?

Rex subrisit et non locutus-est.

M. ait : (195) *an* quia lautæ ¶ dulces*que dapes* non sufficiunt ad os (196) °? *an quia* leves calidæ*que vestes* non sufficiunt ad corpus °? ° *an* quia *varii* jucundi*que* colores non sufficiunt visu ad oculos (i. e. oculos non satis delectant) ° ? *An quia* soni (197) *et* voces non sufficiunt auditu ad aures ° ? *an quia* * familiares-aulæ-ministri non sufficiunt peragendis jussis in *Regis* ante (i. e. coram Rege) °? *At* Regis ° omnes præfecti, *si cupiat hæc* cuncta (198), sufficiunt ad subministrandum (199) illa. Tunc Rex quomodo propter illa (200) °?

(192) C : Si res ita se non haberet, numquid mactandum bovem miseraretur, populum vero leto objici sustineret? Quod quidem *levia* et *brevia* pro *gravibus* et *longis*, *gravia* et *longa* pro *levibus* et *brevibus* habere est.

(193) *Tsiang* (2,196) à connective particle (Morrison); hic locum tenet verbi *volo* (E).

(194) H : *i* (115) *uti*, *adhibere* est (6,164). Volo consequi illud quod vehementer exopto, nec possum tres illas res superius relatas (nempe *cogere exercitus*, etc.) non adhibere.

(195) F, H : An Rex ut consequatur illud-quod maxime exoptat, ideo bella movet quia...

(196) C : Mencius optime novit Regem non propter hæc quinque votorum vehementiâ in bellum rapi, sed illa fingit ut veros ejus cordis sensus eliciat.

(197) A : Instrumentorum musicorum soni, et canentium voces.

(198) H : *Kiai* (6,490) non *omnes proceres* (ut interpretatur Noël), sed quinque prædictas res, scilicet *dapes*, *vestes*, etc. indicat.

(199) H : Indicat *sse ling* (190-114) peragere jussa. *Vid.* supra.

(200) Tunc cur propter hæc (F) quinque, votis fervens populi vitam inter belli pericula exhauris !

R. ait : Neutiquam ; ego non propter illa (201)° !

M. ait : * Cum-res-ita-sit (202), illud-quod Rex ° magnopere exoptat, possum *tandem* scire ° (203). Exoptas ampliare *tuæ* * ditionis-terras, subjectos-habere (204) *regnorum* Thsin *et* Thsou *regulos*, imperare medii regno (205), et pacare (206) quatuor *Imperii partium* barbaros (207) °. *Sed* (208), *si* adhibendo *agendi rationem* sicut (i. e. qualis est) illa-quam agis (209), quæras *ardua* sicut (i. e. qualia sunt) illa-quæ exoptas, *illud est* quasi, conscensâ arbore °, *in eâ* quæras *vivos* pisces °.

§. XLIV. Rex ait : *Numquid* * hoc-modo illud *est* difficile ° (210)?

(201) H : Non propter hæc *quinque* cogo exercitus, atque in me vicinorum regulorum odia concito.

(202) H : i. e. Si, non propter illa, (A) quæris illud quod exoptas.

(203) G : *i* (2,395) particula auxiliaris. Alii legunt *i* (6,799).

(204) *Tchhao* (4,046) A : Efficere ut tuam aulam, clientelare obsequium præstituri, adeant. H : Thsin et Thsou (7,151–4,379) potentia regna erant.

(205) i. e. Sinensi Imperio.

(206) Pacare, i. e. (H) domare, ac tibi (C) vectigales facere.

(207) Orientales, Occidentales, Australes et Boreales barbaros.

(208) B : Cum tam magna consequi studeas, tibi magna et sublimi agendi-ratione opus est.

(209) A : Si solummodo cogendo exercitus, ac in te regulorum odia concitando, terras tuas ampliare, Thsin et Thsou regna tibi vectigalia facere, omnibus Sinis imperare, et quatuor barbaras-gentes tibi subjicere velis. Vers. Tart. *tenteke yaboun i enteke bouin baitsi*, si per hujus-modi agendi-rationem, istius-modi vota *implere* quæras.

(210) H : Numquid mea vota consequendi difficultas, vere *magna* est sicut *difficultas* inveniendi pisces in summa arbore?

(211) G : *Taï* (4,693) particula initialis.

M. ait : ° (211) *Imo* * magis-difficile ° (212). *Enim vero, si* conscensâ arbore, *in ea* quæras *vivos* pisces, quamvis non obtineas pisces, *saltem* nulla-est deinde calamitas; *at, si* adhibendo *agendi rationem* sicut illa-quam agis, quæras *difficilia* sicut illa-quæ exoptas, *quamvis* exhauriendo animum *et* vires ° ¶ *enitaris* facere illud, deinde profecto existet calamitas (213).

R. ait : Possum*ne* obtinere *ut illud* audiam ° (214)?

M. ait : *Si regni* Tseou (215) homines adversus *regni* Thsou homines prælientur, tunc, Rex, quosnam * existimas victuros (216)?

R. ait : *Regni* Thsou homines vincent (217).

M. ait : * Cum-res-ita-sit, tunc exiguæ *regni* vires certe non valent ad resistendum magnis, paucæ certe non valent ad resistendum multis, debiles certe non valent ad resistendum robustis. *Atqui*, marium interioris ° regiones (217 *a*), quæ in-circuitu mille Li *complectuntur*, novem *sunt. Regnum* Thsi, *licet* colligat *terras suas, vix* habet earum *novem* unam *partem. Si autem velit* cum unâ subjicere octo *reliquas* * in-quo differt a *regno* Tseou

(212) Assentit Tart. vers., *Kheli manga*.

(213) H : Non solum votorum compos non fies, sed etiam à calamitatibus inde exortis te eximere non poteris.

(214) H : Ut audiam quænam Inde subsecutura sit calamitas.

(215) F : *Tseou* (11,249) exiguum regnum, *Thsou* (4,379) magnum regnum.

(216) Ad verbum : * Existimas quosnam victuros ?

(217) H : Regni *Tseou* milites sine dubio profligabuntur. — Ideo dixit : *Deinde exorietur calamitas.*

(217 *a*) I. e. Regiones quas maria ambiunt.

(218) Si, exiguis tui regni viribus, (E) illa præpotentia regna devincere velis, tibi certa clades imminet.

volente resistere *regno* Thsou° (218)? ° Porro etiam *decet* animum-convertere-ad ejus principium ° (218 *a*).

§. XLV. Nunc, Rex, *si* auspicans regimen extendas humanitatem, efficies *ut omnes** Imperii * magistratus (219) simul cupiant stare in Regis° aulâ (220); *ut* * agricolæ (221) simul cupiant arare in Regis ° campis; *ut* * mercatores (222) simul cupiant deponere *merces* in Regis ° foro; *ut* (223) viatores *et* peregrini simul (224) cupiant iter-facere in Regis ° viis; *ut* * Imperii ° *populi* (225) qui exoptant *et* aversantur suos principes, simul cupiant accurrere (226) locuturi ad regem. *Porro si* ipsi (227) * hoc-modo, quisnam poterit retinere eos?

(218*a*) H : Animum converte ad humanum regimen, à quo initium facit princeps qui hujusmodi votorum compos fieri cupit.

(219) H : Mencius per *jin tche* (122-8,224), intelligit eos qui nondum, et eos qui jam munera obierunt.

(220) Sua quisque regna, tuæ humanitatis famâ acciti, deserent, ut in tuo palatio stantes, tua mandata excipiant.

(221) H : Id est : aliorum regnorum aratores, (A) scientes se in tuis campis posse secure agriculturæ operibus vacare, etc.

(222) Scientes regem nullum à mercatoribus vectigal exigere, etc.

(223) H : Verba *hing*, *liu*, (9,658-3,837) peregrinantes *litteratos* (*sse*, 1,759), *mercatores*, et *opifices* complectuntur.

(224) C : Nullum viatorem à portarum regni custodibus tributo taxari, ac (A) nihil impedimenti in itineribus occurrere scientes..

(225) B : Imperii populi qui odio habent suos principes ac ab eorum tyrannide se eximere cupiunt, (F) te sævorum principum crimina castigare, ac populos ab eis oppressos solatiis afficere scientes..

(226) F : Eorum tyrannidem accusaturi. A : Suas miserias, suos dolores exposituri.

(227) C : Si eorum cor ad te tanto votorum ardore feratur, tunc quatuor marium populi se tibi subjicere festinabunt; quisnam prohibere poterit quominus se subjiciant? H : Ubi princeps ab omnibus

§. XLVI. ¶ Rex ait: Ego obtusi-ingenii *vir* non possum assurgere ad illud ° (228). Cupio * magistrum (i. e. te) adjuvare meam voluntatem, (229) clare ad docendum me (230). Ego, quamvis non *sim* perspicax, *vellem*, quæso, tentare *ac* experiri illud (231).

M. ait : (232) Carere constanti re-familiari et *tamen* habere constantem cordis *honestatem* °; soli (233) sapientes sunt potentes (i. e. possunt). Quoad populum, tunc *si* careat constanti re-familiari, extemplo caret constanti cordis *honestate;* si careat constanti cordis *honestate, tunc in* recti-violatione, *et* animi-pravitate, *in* morum-nequitiâ, *et* libidinum-licentia, nihil-est *quod* non faciat °. *Si postquam eò* devenit *ut* incidat in crimina, * deinde

populis expetitur, tunc nullâ virium robustarum vel exiguarum, multarum vel paucarum habitâ ratione, absque curâ, absque labore, votorum compos evadit. Quid igitur, *cogis exercitus ac in te vicinorum regulorum odia concitas?*

(228) H : *Illud* indicat τὸ auspicari optimum regimen, ac humanitatis beneficia extendere.

(229) E : Ac suam de regnandi arte doctrinam mihi clare exponere..

(230) H : Ut depulsa meæ mentis nebula, doceat quomodo auspicandum sit laudabile regimen, quomodo humanitas in populos exercenda.

(231) H : Cupio eniti ad illud agendum. Vid. *Not.* 228. Ut (A) adjuvem ac maturem tuorum documentorum effectus. E : Rem, quæso, experiaris, ut me doceas quomodo agere debeam.

(232) B : Qui humanum regimen capessere cupit, ante omnia de alendo populo cogitare debet. Porro ad alendum populum nihil efficacius est quam singulis tribuere rem familiarem unde commode vivant.

(233) E : Quamvis pauperie afflictentur, suam recte agendi normam non exuunt. Si vero populus, (H) qui neque ritus neque æquitatem callet, frigus aut famem patiatur, illicò virtutis partes deserit.

persequaris et morte-plectas illum, hoc *est* retibus-includere populum °. Quomodo existeret humanus vir *qui* stans-in *regali* sede, *crimen* retibus-includendi *incautum* populum ° posset perpetrare °?

§. XLVII. * Ideo sapiens Princeps (234) constituens populi ° rem-familiarem, certe efficit *ut* supra (235) sufficiat ad serviendum patri *et* matri, *ut* infra sufficiat ad alendum uxorem *et* liberos; *ut* faustis annis * usque-ad-vitæ-finem satientur (236); *ut* sterilibus annis (237) eximantur à morte *et* interitu. *Deinde *documentis* exstimulat *eos* ut revertantur ad virtutem. Itaque populus ° sequitur illam ° (i. e. virtutem) facile (237 *a*).

§. XLVIII. ¶ Hodie ° *vero principes* (238) *ita* constituunt

(234) H : I. e. Princeps humanitate præditus, (C) qui probe novit quanti momenti sit, populo rem-familiarem tribuere, terram domibus exstruendis idoneam metitur, numerat uniuscujusque familiæ viros, ac deinde singulis agros elargitur.

(235) Pater et mater in familiâ superiorem *seu* primum locum obtinet, uxor et filii inferiorem *seu* secundum. Ideo ait : *Supra* et *infra*.

(236) H : Ut frugibus, quæ in faustis annis superabundant, asservatis, toto vitæ tempore satiari possint.

(237) H · Ut, in sterilibus annis, collectis annorum fertilium frugibus vitam sustentent, et eximantur...

(237 *a*) Sic C et H : Perperam Noël : *ipsi* (*principi*) *obsequentur*.

(238) F : *Kin* (98) indicat ætatem qua Mencius vivebat. Noël : *Contra vero si princeps, quæ ad agrorum divisionem, commodamque populi habitationem et sustentationem spectant ita male disponat ut* etc. Quæ versio omnes Mencianæ orationis nervos frangit, enumerando mala quæ neglectâ agrorum divisione, ac congruente re-familiari populo non concessâ, orirentur, dum contrà, Mencius immites suæ ætatis regulos, qui reipsâ populum fame miseriisque

populi ° rem-familiarem, *ut* supra non sufficiat ad serviendum patri *et* matri, *ut* infra non sufficiat alendum uxorem *et* liberos; *ut* faustis annis * usque-ad-finem-vitæ miseriis-laborent, sterilibus*que* annis non eximantur à morte *et* interitu. Tunc *cum populus* solummodo *satagat* (239) effugere-mortem, *ac* adhuc timeat *ne* non habeat-satis, quomodo otii-dies-haberet *ad* excolendam honestatem *et* æquitatem °? Rex, *si* cupias agere illud, tunc quidni animum-convertis-ad ejus (240) principium ° (241)?

§. XLIX. *In* quinque jugerum habitatione (242), *si* terra *circa domum* conseratur ° ex moris, * quinquagenarii ° poterunt ut vestiantur sericis *pannis* °; gallinas, porcellos, canes *et* sues-fœminas ° alendo, *si* non prætermittatur eorum tempus, * septuagenarii ° poterunt ut comedant carnem °. *Cum* centum jugerum ° agro, *si* non subripiatur ejus tempus, octo buccarum ° familia poterit ut non esuriat °. *Si* invigiletur * collegiorum ° educationi, *ac in eis* iterum-atque-iterum-doceantur *alumni* ° secundum pietatem, *ac præclaram* erga-fratres-majores-

premebant, asperis verbis incessit. A : Nunc autem res non ita se habet nec jam pristina norma viget; agri (H) certis terminis non circumscribuntur, ac principes, nullà hominum alendorum habità ratione, ob-id-unice illos agricolis impertiuntur, ut grandia inde vectigalia percipiant.

(239) Cum omne tempus et curam comparandis cibis impendant, quomodo illis otium suppeteret ad..

(240) H : Indicat τὸ auspicari regimen atque humanitatem exercere.

(241) C : Τὸ facere ut populus semper habeat rem-familiarem *nempe* agros unde semper commode vivat, est optimum regimen auspicandi atque humanitatem exercendi principium.

(242) Vid. supra, *not.* 59-69.

et-seniores-observantiæ ° æquitatem, * semicani ° non * ferent-super-humeros, *non* ferent-in-capite *onera* per itinera *et* vias °. *Si igitur* * septuagenarii ° vestiantur sericis *pannis ac* comedant carnem, *si* nigris-capillis populus non esuriat neque algeat, *tunc pax felicitasque publica florebunt. Vir enim* qui sic egerit, ¶ et *tamen non vere* regnaverit, nondum ° exstitit.

CAPUT II.

Tractatûs Liang Hoeï Wang pars posterior.

§. I. TCHOUANG PAO (1) invisens Meng tseu ait : *Cum ego* Pao inviserem ad Regem (i. e. inviserem Regem), Rex locutus-est *mecum* Pao de *eo quod* amaret musicam (2). *Sed ego* Pao non habui *verba* ad respondendum° (3). Ait (4) : *Si Rex* amet musicam, * quomodo?

Meng tseu ait : *Si* Rex° amet (5) musicam vehementer, tunc Thsi regnum, ipsum *quam* * prope *erit*° (6)!

(1) G : Tchouang Pao unus ex regni Thsi ministris.

(2) D : Sermonem habuit de rudi illâ et recentiori quâ delectabatur musicâ.

(3) D : Porro Pao sciens vulgarem illam musicam, non esse regis studio dignam, volebat eum vituperare, sed ei verba objurgationi idonea defuerunt. Ideo adiit Meng tseu ac eum sciscitatus est.

(4) H : Pao se ipsum interrogans ait : si Rex (C) delectetur musicâ nonne timendum est ne illud studium regni administrationi damnum inferat?

(5) C : Musicæ amor minime obest bono regimini; solummodo dolendum esset si Rex eam non vehementer amaret. — *Amare musicam vehementer*, non est musicæ studio vehementer capi, sed eam ita *amare*, ut populi benigno regimine recreati etiam musicæ oblectamine frui possint.

(6) Turbidi animi musicâ demulsi quiescent, ac regnum Thsi (G) ad optimum regimen proxime accedet! — Perperam Noël *numquid accedet?* Mencius enim non interrogare ministrum Pao sed ejus dubia depellere intendit. C (p.6) *hou*·(43) est admirationis vocula (12,580-6,226-41-10,018).

§. II. Alio die *Meng tseu* invisens ad Regem ait : Rex, *audivi te* * locutum-fuisse *cum* Tchouang tseu de *eo quod* amares musicam; accidit *ne hæc res* ° (7)?

Rex immutatus in *vultûs* colore (8) ait : *Ego* exiguæ *virtutis* homo, non possum amare pristinorum Regum ° musicam °. Solummodo amo *rudem* sæculi morum ° (i. e. sæculi hujusce moribus accommodatam) musicam °.

M. ait : *Si* Rex ° amet musicam vehementer, tunc *regnum* Thsi, ipsum *quam* * prope *erit* ° *!* Hodierni ° *sæculi* musica, *est* sicut antiquitatis ° ¶ musica ° (9).

§. III. *R.* ait : Possum *ne* obtinere *ut* audiam ° (10)?

M. ait : *Si* solus læteris (11) musicâ, *si* cum hominibus læteris musicâ, utranam lætitia *major erit?*

R. ait : *Si solus*, non sicut cum hominibus.

(7) Tart. vers. : Te dixisse ministro Tchouang tseu te amare musicam, numquid verum est ?

(8) Rex erubescit, quia rudem illam, quâ delectatur, musicam perfectum Regem dedecere arbitratur.

(9) Perperam Noël : *Hæc enim præsentis temporis musica trivialis, ex illâ antiquâ sapientissimorum Imperatorum musicâ emanavit.* Docto interpreti fucum fecit duplex sensus verbi *yeou* (6,171) quod modo *ex*, modo *velut* (C. 5,788) significat. C : Parum refert utrum antiquâ vel hodiernâ musicâ delecteris. Hæc enim vel illa *vehementer amata* principem ad veram regiminis normam perducere potest. Hodierna musica, si (A) non ejus sonos, sed effectus spectes, est sicut (*yeou* 5,788. E, *jô* 8,873) antiqua musica, (B) nec ullum inter utramque discrimen est. Quid doles quod illâ tantum delectaris ?

(10) C : Doceas velim, quomodo vehemens musicæ amor, me ad veram regiminis normam perducet ?

(11) C : *Solum musicâ delectari*, non est, solum aliis remotis *musica delectari*, sed, hujusmodi oblectamenta, dum populi tyran-

M. ait : *Si* cum paucis læteris musicâ, *si* cum multis læteris musicâ, utranam lætitia *major erit?*

R. ait : *Si cum paucis*, non sicut cum multis.

§. IV. *M. Ego tuus* subditus vellem ; *quæso*, causâ Regis loqui-de musicâ.

Nunc, *si* Rex (12) incipiat musicam in hoc *loco*; centum familiæ audito Regis campanarum, *et* tympanorum ° sonitu, *auditis* fistularum *et* tibiarum ° sonis, omnes (13) dolent capite, *torve* contrahunt frontem, et *se* invicem alloquentes aiunt : « Noster Rex ° amat incipere musicam. *Sed* ° quomodo effecit *ut* nos pervenerimus ad hunc *miseriæ* cumulum °? Pater *et* filius non *jam se* mutuo vident, frater-major *et* frater-minor, uxor *et* nati *alii ab aliis* avulsi *huc illuc* dispersi-sunt. »

Nunc, *si* Rex * eat-ad-venationem (14) in hoc *loco;* centum familiæ audito Regis curruum, *et* equorum ° stre-

nide oppressi mœrent, solum percipere. *Cum multis musicâ delectari*, (C) non est, se aliosque simul musicis concentibus recreare, (ut intelligit Noël), sed, populum ita fovere, ut, si musicâ animum permulceas, pio benignoque regimine felicior factus tuâ musicâ lætetur.

(12) Ponamus Regem (F) vehementi musicæ studio (*vid. n.*5) non teneri, (C) ac tantâ miseriâ populum gravare, ut si musicæ gaudia quærat, *solus*, et non *cum multis* (*vid.not.*11) eâ delectari vere dicatur. — *Kou yo* (13,191-4,460) percusso-tympano-inchoare musicam. Tart. Vers. *deriboutsi*, si inchoet, si incipiat.

(13) E : Si feræ hominum alimenta devorent (*vid.* cap. I, not. 70), si populus assiduam sine mercede operam principi præbere cogatur, ita ut nec ullâ requiete frui, nec victui suo consulere possit, tunc (C) Regis lætitia non lætatur.

(14) E : Si Rex immitis, effreni venationis studio abreptus, campos cultura nitentes aut maturis frugibus lætos proculcando, feras exagitet.

pitu, visâ (15) labarorum-plumis-conspicuorum *et* ¶ vexillorum-bovinis-caudis-ornatorum ° pulchritudine, omnes dolent capite, contrahunt frontem, et *se* mutuo alloquentes aiunt · « Noster Rex ° amat * ire-ad-venationem. *Sed* ° quomodo effecit *ut* nos pervenerimus ad istum *miseriæ* cumulum °? Pater *et* filius non *jam sese* mutuo vident, frater-major *et* frater-minor, uxor *et* nati, *alii ab aliis* avulsi, *huc illuc* disperguntur. » Illud non-habet aliam *causam; nempe Rex* non *scit* cum populo una lætari ° (16).

§. V. Nunc *vero si* Rex incipiat (17) musicam in hoc *loco;* centum familiæ audito Regis campanarum *et* tympanorum ° sonitu, *auditis* fistularum *et* tibiarum ° sonis, omnes ** festivi-et-alacres habent *in vultu* lætitiæ colorem, et *sese* mutuo alloquentes aiunt: « *Nonne* noster Rex * prope (i. e. sine dubio) caret (18) morbo *et* mœrore °? *Alioquin* * quomodo posset incipere musicam °? «

Nunc, *si* Rex (19) * eat-ad-venationem in hoc *loco;*

(15) Vid. Gaubil *Chou King* p. 323, 327, 8.

(16) F: Quia quotidie sibi uni gaudia quærit, ac non vult, humanum regimen exercendô, cum populo lætari. Quomodo princeps qui eo modo musicam vehementer non amat, ad perfectam regiminis normam accedet?

(17) E: Contra si Rex populum nullis vectigalibus oneret, si illi (A) omnia quæ ad victum, vestitum, commodamque habitationem necessaria sunt, affatim suppeditet, tunc vere dici poterit, eum *vehementi musicæ studio ad optimam regnandi normam mox esse promovendum.* Perfecta enim musica non tam in vocum sonorumque concentu, quam in hominum concordia sita est.

(18) Tart. vers. morbus *et* mœror non accedunt ad Regem. F: Feliciter (2,482) caret.

(19) E: Si Rex, benignus et populi amans, tantùm post collectas terræ fruges, agricolarumque operibus peractis, venatui vacet.

centum familiæ audito Regis curruum *et* equorum ° sonitu, visâ*que* (20) labarorum-plumis-conspicuorum *et* vexillorum-bovinis-caudis-ornatorum ° pulchritudine, omnes ** festivi-et-alacres *in vultu* habent lætitiæ colorem, et *sese* mutuo alloquentes aiunt: « *Nonne* noster Rex * prope (i. e. sine dubio) caret morbo *et* mœrore ° ? *Alioquin* * quomodo posset * ire-ad-venationem °. » Illud non-habet aliam *causam : nempe Rex* cum populo (21) una lætatur °.

§. VI. ¶ Nunc *igitur, si* Rex cum centum familiis una lætetur, tunc *vere* regnabit ° (22).

§. VII. *Regni* Thsi *regulus* Siouan wang *Mencium* interrogans ait: *Audivi* Wen wang *Regis* ° septum, in-circuitu * septuaginta (23) Li *vel* stadia *complexum fuisse*, existit*ne illud* ° ?

Meng tseu respondens ait: In historia existit illud (23*a*).

H : si præterea popnlum placidâ pace compostum foveat, ac summam sublevandæ ejus miseriæ curam impendat.

(20) *Vid.* supra not. 15.

(21) H : *Cum populo simul lætari*, nihil aliud est, quam ei largiri ea quæ cupit (*nempe* humani regiminis beneficia), et ea quæ aversatur (*nempe* tyrannidem) in eum non adhibere.

(22) F : In hoc paragrapho videmus principem debere quidquid lucri ac commodorum habet cum populo suo partiri.

(23) A: Siouan wang, cupiens *septum* suum amplificare, callidâ oratione, Regis Wen wang (3,783-5,884 *bis*) exemplum affert, eique inniti conatur. — F : Olim *yeou* (1,529) *septum*, erat locus herbis abundans muris circumseptus, ubi omnis generis animalia venatorum insidiis captanda alebantur. Bello ingruente, copiæ in eo militaribus prolusionibus ad pugnandum sese exercebant; pace vigente, amœnum omnibus ambulacrum præbebat.

(23*a*) D : Loquitur de antiquo libro qui Mencii ætate exstabat; nunc vero desideratur.

R. ait : * Ita, *proh quam* illud magnum *erat* ° (24)!

M. ait : Populus adhuc * judicabat *illud* parvum ° (25).

R. ait : *Quamvis mei* exiguæ *virtutis* viri ° septum, in-circuitu * quadraginta *tantum* stadia *complectatur*, populus adhuc * judicat *illud nimis* magnum ; * quid *ita* ° (26)?

M. ait : *Quamvis Regis* Wen wang ° septum, in-circuitu * septuaginta Li *complecteretur, princeps illud non sui unius septum esse existimabat.* Qui herbas *aut* ligna *colligere volebant*, *eò* ibant °. Qui phasianas-aves (27) *aut* lepores *venari volebant, eò* ibant °. *Cum Wen wang* cum populo partiretur illa, *opinio* populi * existimantis (28) *illud* parvum, *nonne* etiam recta *erat* ° (29)?

§. VIII. *Ego tuus* subditus incipiens pervenire ad *regni tui* limites, percontatus-sum regni ° magnum inter-

(24) Perperam Noël : *Numquid illud sic erat nimis magnum?* C : *hou* (43) indicat admirationem. — E : Cum Wen wang, urbem suam ad radices montis *Khi* (4,656) conditam incoleret, quamvis Occidentis esset regulus, ejus ditionis terræ adhuc erant perangustæ ; (A) centum enim stadia tantum complectebantur.

(25) D : Septum Siouan wang ex stadiorum multitudine aut paucitate, Mencius vero, ex populi in Regem odio vel amore, magnum aut angustum judicant.

(26) E : Ego vero quamvis, mille stadiorum regno potitus, adeo angustum septum habeam, quotidie populum de ejus magnitudine querentem audio.

(27) A : *Hic* verbum *tchhi* (11,893) *avis-phasiana*, pro quolibet volucre, verbum *Thou* (590) *lepus*, pro quolibet animali accipitur.

(28) Tart. Vers. *Irgen i adsige sekhengge* populi τὸ judicasse *illud* parvum.

(29) H : Tuum vero septum ab illo multum differt.

dictum ° (30) * et-deinde ausus-sum *illud* ingredi. *Ego tuus subditus hæc* audivi : « intra confiniorum (31) portas ° (32), est septum in-circuitu * quadraginta Li *complectens ; si vir plebeius* occidat (33) hujus *septi* * cervum °, *morte plectitur* perinde-ac-si *patravisset* occisi hominis ° ¶ scelus (i. e. occidisset hominem). » Cum-res-ita-sit, illud *septum* in-circuitu * quadraginta Li *complectens, vere* est fovea in regni medio. *Porro opinio* populi * judicantis *illud nimis* magnum, nonne etiam recta *est* ° (34)?

§. IX. *Regni* Thsi *regulus* Siouan wang interrogans ait : (35) *Numquid, ad* societatem-et-amicitiam-ineundam-cum vicinis regnis, existit ars *aliqua* °?

(30) H : Id est : Quid in regno maxime vetitum esset, (B) ut cognoscerem quid timendum aut fugiendum.

(31) G : *Kiao* (11,214) erat terra quæ, extra regnum, centum Li *seu* stadia complectebatur. Extra hanc terram erant portæ dictæ *Kouan* (11,727), *ubi sæpissimè portorium pro mercimoniis exigebatur.* — H : *Kiao kouan tchi neï,* erat locus intra portas quæ extra terram *dictam* Kiao surgunt, i. e. quæ eam terram claudunt, (6,03-3,909-11,214-1,786-11,727-603-41-9,361). Septum regium in hâcce terrâ extra regnum sitâ patebat. Versio Interpretis E multum à cæteris discrepat, nec notatu indigna est. » Mencius non ait : Ego audivi septum regium intra confiniorum portas existere, sed : Ego postquam confiniorum portas ingressus sum, tunc audivi Regem habere septum, etc.

(32) Ad Verbum : Confiniorum portarum ° in-interiori.

(33) Ad Verb. τὸ occidere aliquem hujus *septi* cervum, *est* sicut scelus τοῦ occidisse hominem.

(34) Tart. Vers. *Irgen i amba serengge,* populi τὸ judicare *illud* magnum.

(35) H : Nunc vicina regna armis quotidie disceptant ac sese mutuo aggrediuntur. Datur ne ars quâ alii cum aliis amicitiam et socie-

Meng tseu respondens ait : Existit. Solus *vir* (36) humanus ° * potest cum magno *regno* beneficia-conferre parvo *regno.* * Ideo Thang beneficia-contulit *regni* Ko (37) *regulo*, *ac* Wen wang beneficia-contulit * *regno* (38) *Kouen i* (i. e. occidentalibus-barbaris). Solus *vir* prudens° (39) * potest cum parvo *regno* obsequium-exhibere magno *regno*. Ideo Thaï wang (40) obsequium-exhibuit regno Hiun tcho (i. e. septentrionalibus-barbaris) *ac* Keou tsian (41) obsequium-exhibuit *regni* Ou *regulo*.

tatem ineant, ac tandem mutuâ pace fruantur? — Perperam Noël : *Ars conservandi* etc. Rex enim non de societate jam *initâ* sed de *ineundâ* loquitur.

(36) C : Princeps pius, si sit majoris regni Rex, quamvis vicinus princeps potestate inferior ipsum debita reverentia non colat, vel (E) in omni intemperantiâ libidines suas effundat, tamen non irascitur neque reum vindicibus armis impetit. Contra (H) eum amore fovet ac beneficiis cumulat. F *Cum magno regno*, i. e. quamvis magno regno potiatur. H : Prius *sse* (64) *fovere*, *misereri* ac *beneficiis-afficere*, posterius *sse* (64) *alicui servire* atque *obsequium exhibere*, significant.

(37) — E : Cum impius regni Ko Regulus, victimarum inopiam prætendens, nulla offerret sacrificia, Tchhing thang (3,176-5,124) eì misit boves et agnos ac sic eum adjuvit.

(38) F : Wen wang eos armis aggressus non est, sed benigne monuit ut se subjicerent.

(39) Vir prudentiâ pollens, si exigui regni sit regulus, probe scit se potentiori Regi resistere non posse, ac sponte suâ illi obsequium exhibet.

(40) Cum Thaï wang habitaret in urbe *Pin* (11,188), ac quotidie à septentrionalibus barbaris lacesseretur, varia illis munera obtulit. Sed hostibus nihilominus eum prementibus, reliquit urbem *Pin*, superavit montem Liang (4,257) atque urbem ad montis Khi (4,656) radices condidit. Vid. infra text. pag. 21.

(41) Keou tsian regni *Youeï* (10,572) Regulus. — C : Quamvis regni

§. X. Qui cum magno *regno* (i. e. potens) beneficia confert parvo *regno*, gaudet-*obtemperare* Cœlo °° (41 *a*); qui cum parvo *regno* obsequium-exhibet magno *regno*, veretur Cœlum °° (41 *b*). Qui gaudet-*obtemperare* Cœlo, *potest* patienter-ferre (42) *ac beneficiis afficere* * Imperii *homines*. Qui veretur Cœlum, *potest* conservare suum regnum.

Tchao Ou (4,902–1,168) reguli incursibus vexaretur, non ideo suam erga eum reverentiam oblitus est, sed obnixè petiit, ut clientelare obsequium exhibere sibi liceret.

(41*a*) E : Ut Tchhing thang et Wen wang. *Lo* (4,460) hic non significat *recreare*, ut interpretatur Noël, sed (E) cum gaudio rem aliquam agere. C : Ubi quis rem nequaquam invitus agit, dicitur eâ *lætari*, (5,434–3,211–892–2,639–41–10,186–4,460). — *Thian* (1,798) hic proprie non significat *Cœlum*, sed (E) *Thian tao* (1,798–11,117) Cœli legem, vel (H : 5,936) Rationem. C : Mencius verbo *Thian* (*Cœlum*) *bis* usus est, ut humanitatis et prudentiæ excellentiam illustraret. B : Princeps, qui suæ potentiæ oblitus, alios homines vel debilissimos verè amat, sponte suâ Rationi nobis cœlitus infusæ obsequitur. C : Porro hæc *Ratio* magnos parvis servire i. e. beneficia conferre docet.

(41*b*) Id est (C) veretur Rationem. B : Qui potentiæ in aliis sitæ ultro obediens, suâ sorte contentus vivit, se ipsum servare satagit, neque audet resistere *Rationi* quæ debilem (C) forti parere docet.

(42) Perperam Noël : *Imperator potest suum imperium, Regulus potest suum regnum conservare.* Quemadmodum supra verbum *sse* (vid. n. 36) modo *adjuvare*, *benefacere*, modo *servire* ac *obsequi* significat, sic verbum *pao* (249) hic *bis* adhibitum duplici sensu pollet. Prius (C) significat *han young* (1,161–2,138) vel (D) *han jin* (1,161–2,733) *patienter tolerare*. Posterius *pao* significat *tueri*, *conservare* (2,101). Assentiunt A. B. H. Princeps humanus, debiliores, (B) quamvis parum obsequiosos, ut Tchhing thang (E) regni Ko regulum, et Wen wang occidentales barbaros, patienter tolerat (*pao*), ac beneficiis afficit. Princeps prudens, quamvis à potentioribus lacessatur, ut conservet (*pao*) regnum, suam in eos reverentiam non ideo exuit, sed potius eos obsequio suo ac muneribus demulcere cona-

Carminum (43) *liber* ait : « *Si homines possint* vereri Cœli° majestatem (44), * hoc-modo conservant illud (i. e. regnum) (45). »

§. XI. ¶ Rex ait : * Proh-!-magnum verbum ° ! *Sed ego* exiguæ *virtutis* homo habeo infirmitatem ; *ego* exiguæ *virtutis* homo amo fortitudinem (46).

tur, quemadmodum Thaï wang erga septentrionales barbaros, et Keou tsian erga regulum regni *Ou* se gesserunt.

(43) Liber Carminum, tom. *Tcheou soung* (1,187–12,192), od. *'O tsiang* (3,177–2,196). C : Illius carminis prolatio supradictam sententiam : *Qui veretur Cœlum conservat suum regnum*, tantummodo spectat.

(44) C : *Cœli majestas*, quemadmodum in supradictis : « Gaudet obsequi *Cœlo*, veretur *Cœlum* », nihil aliud est quam Cœlestis rationis lex quæ (*ibid.*) debiliorem fortiori parere, fortiorem debiliori adjumento esse jubet, quâque spretâ, homines in gravissimas calamitates incurrunt. Si quis igitur eam vereri, i. e. eam fideliter sequi, ac potentioribus obsequium exhibere sciat, regnum suum ab eorum incursibus eximere, ac proinde conservare poterit.

(45) C : Si igitur Rex humanitatem et prudentiam perfecte calleat, si obsequium magnis, si benignitatem parvis exhibere sciat, nonne omnes imperii homines patienter tolerare ac amore fovere, regnumque suum conservare poterit? Quid (H) quærereris nullam esse societatem et amicitiam cum vicinis regnis ineundi artem ?

(46) H : Ars illa quam me doces ut cum vicinis regnis societatem et amicitiam ineam sane præclara est, sed illam adhibere non valeo. Quando enim (C) potentia regna mihi vel minimam injuriam inferunt, tunc, vindictæ impatiens, illis obsequium exhibere non sustineo. Quando parva regna me debita reverentia non colunt, illis ignoscere non possum. *Ibid.* Hic *amare fortitudinem* est vehementes iræ motus cohibere non posse (9–8,488–2,733–4,828).

(47) A : Rex, ne fortitudinem humanitati et prudentiæ obstare credas ; contra, istæ virtutes, remotâ fortitudine, nulli adjumento sunt. Solummodo (G) exiguam fortitudinem, quæ è cæco

M. Respondens ait : Rex, quæso (47), ne ames parvam fortitudinem. (48) *Ille* ° stringit gladium *ac* torve intuens ait : « Iste *vir*, quomodo audet adversari mihi ° ? » Illud *est* privati homuncionis ° fortitudo, quæ *tantum valet* resistere uni viro °. Rex, quæso, magnam-effice illam (49).

§. XII. *Liber* Carminum (50) ait : (51) Rex excandescens subito iratus-est. Ideo ordinavit suum exercitum, ut sisteret *jam* incedentes *hostium* turmas, ut augeret *Familiæ* Tcheou *potentiam et* felicitatem, *atque* ut responderet ad * Imperii *vota* (52). Illud *fuit Regis* Wen wang ° *magna* fortitudo °. Wen wang semel irascendo ° pacavit *cunctos* * Imperii ° populos.

§. XIII. *Liber* Chou *king* (53) ait : « Cœlum productis *istis* infra *degentibus* populis, constituit *ac dedit* illis prin-

bullientis sanguinis impetu oritur abjicere, et magnam fortitudinem, quæ æquitate et ratione nititur, amplecti debes.

(48) C : Vir qui exiguam amat fortitudinem, si levi unius momenti irâ moveatur, protinus..

(49) *Ta* ut verbum, vel ut adjectivum, subauditâ voce *hao* (*amare*), accipi potest. B : *Ta khi young* magnam-efficiat suam fortitudinem. — C : Si fortitudinem amare velis, *magnam* pristinorum Imperatorum fortitudinem *ama*. Vers. Tart. *amba be kitcheki*, quæso, omnem-operam-ponas in-magnâ *fortitudine*.

(50) H : Liber Carminum, tom. *Ta ya* (1,797-11,889), Od. *Hoang i* (6,491-6,799), tibi præclarum magnæ fortitudinis exemplum præbebit.

(51) C : Regni *Mi* (2,147) homines, spreto principis Wen wang imperio, regnum *Youan* (11,753) invaserant, et jam ad agrum *Koung* (6,15) pervenerant, cum Wen wang...

(52) A : Ut omnium Imperii populorum vota impleret. — E : Ut nomen in omni Imperio clarum et amplissimum faceret.

(53) Liber Chou king *seu* Annalium Imperialium, cap. *Thaï chi* (4,932-10,070).

cipes, constituit *ac dedit* illis doctores (53 *a*). *Hinc* ° dicitur : Ipsi adjuvant * supremum-cœli-dominum (53 *b*). *Sic* (54) præcipuo-honore-affecit eos *per* quatuor *Imperii* partes (55). *Itaque, sive homines* habeant crimina (56), *sive* careant criminibus (57), ° *illud* est-in me (58). *Inter* * Imperii *homines*, quisnam auderet esse adversans (i. e. adversari) ejus voluntati? » (58 *a*)

Cum unus vir (59) transverse (60) incessisset in * Imperio, Wou wang erubuit (61) illo *scelere*. Illud *fuit*

(53*a*) B : Cœlum Reges constituit ut populos regant (*keun*) simulque doceant (*chi*).

(53*b*) H : Ad pacandum populos. C : In eis quæ supremus cœli dominus per se facere nequit.

(54) F : Illis duplex principum et doctorum munus conferendo, eos ab omnibus quatuor Imperii partium populis secrevit.

(55) C : Quapropter, ego Wen wang, cum ab ipso cœli domino imperium acceperim, ac illius vice principis et doctoris munia obeam..

(56) H : Tacite indicat immitem Tcheou (7,750).

(57) H : Tacite indicat populos.

(58) H : I. e. mei officii est nocentes plectere, et innocentes tueri ac misericordiâ fovere.

(58*a*) Perperam Noël : *Quî enim ausim venerandam Cœli mentem transgredi.* — B : Dum ultoris et remuneratoris vice fungor, quisnam *regulorum* (C) audebit tumultus miscere, populum suum sævitiâ vexare, ac proinde ejus (*nempe* universi Imperii) voluntati et votis (E) adversari. *Tchi* (2,740), non est *Cœli mens*, (*vid. not.* 58) sed (C, D) voluntas omnium Imperii populorum, qui pium benignumque regimen amant, *atque à tyrannide abhorrent.*

(59) H : Indicat Tcheou (7,750).

(60) C : *Id est*, suis cupiditatibus in transversum actus omnia in Imperio turbabat.

(61) H : Existimavit illud scelus suam *principis* et *doctoris* dignita-

Regis Wou wang ° ┐ fortitudo °. *Sic* ° Wou wang etiam semel irascendo ° pacavit * Imperii ° populos.

§. XIV. Nunc *igitur*, Rex, *si* etiam semel irascaris (62) et pacifices * Imperii ° populos, *tunc* populi solummodo timebunt (63) *ne* Rex ° non amet fortitudinem (64) °.

§. XV. *Cum* Thsi *regni regulus* Siouan wang invisisset (65) Meng tseu in *voluptatis palatio dicto* Siouei koung, Rex ait : *Numquid vir* sapiens ° (66) *potest* etiam habere hoc oblectamentum ° (67-8)?

tem ignominiâ respergere. Itaque collecto milite peccantem ocius castigavit.

(62) H : Nunc immites principes undique grassantur, ac populi oppressi liberatorem votis omnibus anhelant. G : Rex, si possis sicut Wen wang et Wou wang agere, tunc Imperii homines cupient te semel irasci ad ejiciendos suos tyrannos; solummodo timebunt ne fortitudinem non satis ames. H : Quid igitur fortitudinis amorem, infirmitatem esse existimas?

(63) Noël hæc verba à præcedentibus quibus aptissime congruunt temere disjunxit : *Sed ipsi timent ne.. Ideo ad te venire tardant.* E : Si semel ut Wen wang irascaris, tunc populi, *nedum tuam iram vituperent*, solummodo..

(64) C : Hujus capitis summa hæc est : Si princeps possit vincere levem iram, tunc parvos misereri, ac magnis obsequium exhibere poterit, ut cum vicinis regnis societatem et amicitiam ineat. Si magnam fortitudinem alere possit, tunc tyrannos ejicere, populos oppressos liberare, ac deinde omne imperium placidâ pace componere poterit.

(65) Perperam Noël : *cum excepisset Mencium.* A : Rex Mencium in suo palatio *Siouei koung*, ubi eum exceperat, ipse *invisit* (*kian*). Tunc suam erga hospites urbanitatem jactans ait.

(66) H : Indicat Mencium, aut (C) Sapientes illi similes.

(67) E : In hoc palatio erant amœnissimæ (C) ambulationes, turris, stagnum piscibus abundans, et omnis generis feræ.

Meng tseu respondens ait: ***Illud*** habere ***potest.*** (69) ***Si*** homines non obtineant (70) *illud*, tunc obtrectant *vel* succensent suis superioribus °. Qui non obtinentes (71) *illud* °, obtrectant suis superioribus (72), peccant °. ***Sed vir*** qui est ***constitutus*** populi superior (i. e. princeps), ettamen non ***vult*** cum populo simul lætari, etiam (73) peccat °.

§. XVI. *Si existat princeps* qui (74) lætetur populi ° lætitia (75), populus etiam lætabitur (75 *a*) ejus lætitia.

(68) A: An sapientem qui ex agrorum medio venit, etiam in amœnâ istiusmodi sede commorari decet?

(69) H: Non solum sapientes sed etiam plebeios homines, istorum gaudiorum participes facere debes. — Mencius non intelligit Principem debere sua palatii (C) Siouei konng oblectamenta cum populo sociare, sed eum ita benigne et clementer tractare, ut snbditi placidâ pace composti, (H) ac rebus omnibus ad victum vestitumque necessariis instructi, in suâ quisque domo, velut Princeps et Mencius in prædicto palatio, lætos dies transigere possint.

(70) H: Indicat Populnm. Perperam Noël: *Id quod amat habere exoptat.* H: Si non obtineant placidæ commorationis lætitiam. Vid. not. 69 sub finem.

(71) A: Si princeps hæc gaudia solus percipiat, ac populum mœrore et laboribus contabescentem non miseretur..

(72) A: Si populus suâ sorte non sit contentus, ac principi obtrectet, lædit quidem rationem; sed illud crimen leve est quia nempe magis principi quam populo imputari debet.

(73) H: Multo gravius peccat; omnia (E) enim vitæ commoda, ex popnli vectigalibus, atqne gratuita operarum præbitione hansit.

(74) Vid. supra not. 11.

(75) H: I. e. populo dare illa quibus gaudet (*nempe* humani regiminis beneficia). Vid. *supra* not. 21 et 69 sub finem.

(75*a*) H: Populus principem suum, ex omnibus quæ amat, *e. g.* (A) septo, stagno, musicisque concentibus gaudium percipere exoptabit. Vid. supra not. 17 et, cap. I, n. 18-9.

Si existat princeps qui tristetur (76) populi ° tristitia, populus etiam tristabitur ejus tristitia. *Princeps qui* lætatus-sit (77) ad *Imperium, *qui* tristatus-sit ad *Imperium, * et-tamen non *vere* regnaverit, nondum° ¶ extitit °.

§. XVII. (78) Olim ° *regni* Thsi *regulus* King koung interrogans ab (i. e. interrogans) Yan tseu (79) ait : Ego cupio invisere *mea loca* in Tchouan fou *et* Tchhao wou (80) *sita, ac* legens maris *oram*, * versus-austrum *incedendo*, pervenire ad Lang ye (81). Ego quomodo agendo ° potero ut imiter ad (i. e. imiter) *præclaras* pristinorum Imperatorum (82) visitationes °.

§. XVIII. Yen tseu respondens ait : *Proh !* * Quam-

(76) H : Si iis quæ aversatur, *v. g.* tyrannide, erga eum non utatur, si (A) eum famis, frigoris, atque ærumnarum immunem præstet, vel iis conflictatum miseretur ac benignè sublevet.

(77) C : *Lo i thian hia, yeou i thian hia*, gaudere ad imperium (*pour l'empire*), tristari ad imperium, non est *ex populorum gaudio gaudere, ex populorum tristitiâ tristari*, ut perperam interpretatur Noël ; sed ita gaudere ut (C) principis gaudium, fiat omnium gaudium, ita tristari ut principis tristitia fiat omnium tristitia. *Ibid.* Quando *principis* mœror *et* lætitia penetrant ad omne imperium (3,049-4,460-11,073-43-1,798-8). Scribere debebat Noël : *Princeps cujus gaudio populi gaudent, cujus tristitia populi tristantur...*

(78) A : Ut tibi perspicue ostendam principem qui cum populo lætatur posse vere regnare, necesse mihi non erit testimonia à remotissimâ antiquitate accersere. In tuo regno exemplum sumam.

(79) G : Yan tseu Regni Thsi primarius minister.

(80) H : Duorum montium nomina. Perperam Noël : *Chuen Su.*

(81) Sic Vers. Tart. et Interpr. D. Perperam Noël *Lang Sie.* E : *Lang ye* erat urbs in regni Thsi finibus sita.

(82) H : Trium familiarum *Hia* (1,780) *In* (4,750) et *Tcheou* (1,187) sanctos reges indicat.

pulchra quæstio °! *Quando* * Imperator (83) adibat * regulos, *illud* dicebatur SEUNC HEOU (84). SEUN CHEOU ° *est* visitare *atque inspicere* (85) illud-quod custoditur °. *Quando* * reguli ((86) ibant-in-aulam-invisuri-ad (i. e. invisuri) * Imperatorem, *illud* dicebatur CHU TCHI. CHU TCHI ° *est* declarare illud-quod administratur °. *Visitatio* nulla-erat quæ careret negotio (87), *vel, in his* nihil-erat quod careret negotio. Vere (88) invisebant arantes et supplebant (89) *ea quæ* non sufficiebant. *In* autumno invisebant metentes (*vel* messes), et adjuvabant *agricolas in eis* quæ non sufficiebant (90). *Familiæ* (91) Hia (i. e. *Fa-*

(83) H : Duodecimo quoque anno, prisci Imperatores regna à regulis (E) suo ipsorum nomine administrata, perlustrabant.

(84) Hic *Cheou* (5,737) adhibetur pro *cheou* (2,101).

(85) Examinabat an eorum regni administratio floreret vel langueret (C), an populorum illis commissorum agri culturâ niterent, vel inculti squalerent. Tunc diligentes remunerabat, negligentesque debitâ pœnâ multatos (A) regno spoliabat.

(86) H : Clientelares principes, seu reguli, singuli sexto quoque anno, Imperatorem-in-aulâ-salutaturi ibant, ut illi administrationis suæ rationem redderent.

(87) H : Atque inutiliter fieret (7,275-9,658-8,284) *Ibid.* : Istæ Imperatorum visitationes, istæ Regulorum salutationes res erant optimæ ac utilissimæ. C : Non deambulabant ut otii sui tædia, sed ut populi ærumnas solarentur.

(88) H : Imperator in suo imperialis sedis districtu et reguli singuli in suo regno, quotannis etc.

(89) A. B. Grana ad serendum. E : Aratra et ligones ad terram excolendam. H : Si carerent alimentis necessariis, ut valentes et robusti profundos terræ sulcos infinderent, tunc, publicis horreis apertis, eorum penuriam sublevabat.

(90) H : Si messes singulis familiis per annum alendis non sufficerent, tunc illas tributo et gratuita operarum præbitione absolutas, publicorum horreorum frugibus sustentabat.

milia Hia *imperante*) proverbium dicebat : « *Si* noster Imperator non deambulet (92), nos * quomodo quiescemus (93); si noster Imperator non se-recreet, nos * quomodo adjuvabimur (94)? » Una *illa verna* deambulatio, *et* una *illa autumnalis* recreatio, facta-erat * regulis regula *et exemplar.*

§. XIX. ¶ Nunc *vero* ° (95), non ita *res se habet. Cum principe* bis-mille-et-quingentorum-militum-legio incedit et cibaria devorantur (96). Qui esuriunt, non *possunt* comedere; qui laborant, non *possunt* quiescere. *Illi* * torve-tuentes, *principibus suis* simul (96*a*) maledicunt. *In* populi ° *corde* exsurgunt occulta-odia, *vel* populus ° perpetrat malum. *Hinc* resistunt (97) mandatis, *illinc* oppri-

(91) H : Familiæ Hia (1,780) tempore in Imperialis sedis districtu vulgo dicebatur..

(92) H : Si terras perlustraturus atque inspecturus non deambulet.

(93) E : Quomodo à laboribus et miseriis quiescemus. C explicat *hieou* (136) per *bonum* (8,186) : quomodo accipiemus principis bona i. e. beneficia. Assentit H : quando inferiores afficiuntur Superioris (i. e. principis) beneficiis, illud dicitur *hieou.*

(94) C : Non deambulando sed populi miserias leniendo, ac egenos sublevando sese recreabat.

(95) A : Nunc vero multum abest ut reguli præclaras priscorum Imperatorum visitationes imitentur.

(96). Tunc populos quos istis visitationibus alere deberent, immensa cibaria suis catervis suppeditare cogunt.

(96*a*) Perperam Noël : *Sese invicem torve aspicientes.* C : Verbum *siu, unà, simul,* referendum est ad verbum *tchaï, maledicere.* E hunc locum longe aliter interpretatur : Qui munera obeunt, torvis oculis tuentur et principem conviciis simul impetunt. Inde populus imitatur eos atque in crimina ruit. Vers. Tart. verbum *tso* (173) per *yendembi* (*exsurgere, exoriri*) et Interpres E per *'weï* (5,595) *facere*, explicant.

munt populos. Bibunt, comedunt sicut torrentes. *Prava eorum agendi ratio quæ modo* LIEOU *et* LIAN, *modo* HOANG *et* WANG *dicitur* facta-est *vicinorum* *dynastarum mœror.

§. XX. Sequendo (98) torrentem° descendere, et oblivisci redire (i. e. reditum) (99), *illud* vocatur ° LIEOU (100); sequendo torrentem° ascendere (101), et oblivisci reditum, *illud* vocatur ° LIAN (101 *a*). Sequendo feras° non satiari, *illud* vocatur ° (101*b*) HOANG; lætari vino (i. e. indulgere vino) *et* non satiari, *illud* vocatur ° WANG (101*c*). Prisci Imperatores non-habebant (102) *turpia, quæ dicuntur* LIEOU *et* LIAN °, gaudia, *neque* (102 *a*) *pravam*,

(97) F : *Hinc*, reguli resistunt jussis Imperatoris qui ipsis populos in miseriis sublevare ac fovere præcepit, *illinc*, innocentes subditos dirâ tyrannide premunt. E : Resistunt exemplo et mandatis pristinorum Imperatorum, qui has visitationes populi sublevandi causâ fieri jubebant.

(98) H : Ex alto, cymba fluctuum impetui permissa, descendere. I. e. Sine modo cupiditatibus indulgere.

(99) *Nempe* reditum ad virtutem.

(100) *Lieou*, i. e. *fluere*, *flumine-trahi*.

(101) H : Obnitendo fluctibus ex infra ascendere, *nempe* adverso flumine lembum subigere. I. e. Voluptatibus diu et sine intermissione obsequi.

(101*a*) *Lian*, quasi *connectere*, *continuare* voluptates.

(101*b*) F : I. e. tempus absumere, quod (E) famoso I (8,227) accidit.

(101*c*) F : I. e. Res suas pessumdare, (E) quemadmodum *Tcheou* (7,750) qui comessationibus regnum suum disperdidit.

(102) Ad verbum : non habebant gaudium τοῦ *lieou* et τοῦ *lian*; i. e. non obsequebantur cupiditatibus, nec in voluptatibus continuis torpebant. Vid. not. 98 et 101.

(102*a*) Ad verbum : non habebant agendi-rationem τοῦ *hoang* et

quæ dicitur HOANG *et* WANG ° agendi-rationem. *Illud est* quod solummodo princeps agere *debet* ° (103).

§. XXI. King koung (103 *a*) lætatus-est. *Tunc* late decretum-promulgavit per *universum* regnum. Exiens (104) commoratus-est in campis (105) * Inde cœpit auspicari *pium regimen* (106), *et* aperire *horrea publica*, *ad* supplendum *ea quæ* non sufficiebant. *Denique* advocato * supremo-musicæ-præsidi ait : Causâ meî, compone principis *et* ministri simul lætantium (107) ° musicam. Porro (108) Tchi chao *et* ¶ Kio chao *illud* est °. Illius *musicæ* carmen

τοῦ *wang*; i. e. venationi, omni tempore vacando, non terebant tempus, nec vino sese ingurgitando, res suas disperdebant.

(103) Perperam Noël : *tu ergo visis recentiorum Regum vitiis, et cognitis antiquorum virtutibus potes discernere quid te agere decet.* C : Mencius Regem ad pristinorum Imperatorum imitationem (vid. n. 102, 102 *a*) hortatur, non vero monet eum ut, inter bonos antiquorum et inter malos recentiorum *temporum* principes, eligat quem sequi velit.

(103*a*) C : King tsen adeo commotus est isto ministri sui sermone, ut statim montes *Tchouan fou* et *Tchhao wou* invisere oblitus, (F) per universum regnum decreta promulgari jusserit, quibus populi felicitatem restauraret, ac ab omnibus malis eum eximeret.

(104) C : Noluit in suo palatio voluptati et otio diutius indulgere, sed..

(105) A : Ut suismet oculis populi miserias inspiceret ac sublevaret.

(106) Sic Interpres E. — F vero simul legit *hing-fa* (8,703-6,482) atque ea verba explicat per *aperire* (horrea).

(107) C : ego, auditis ministri mei consiliis, et minister, me ea exequente, vehementer lætati sumus.

(108) B : Musica quam tunc composuit ea est quæ in libris dicitur *Tchi chao* i. e. (G) quartus modus musicus, qui pro negotiis adhibetur, tunc enim regiminis negotia optime peracta sunt; et *Kio chao*, i. e. tertius modus musicus qui pro populo adhibetur, tunc enim populi calamitates optime sublevatæ sunt.

ait : « *Ministro* retinenti *suum* principem, quomodo culpæ *verteretur?* » *Enim vero* (109) retinere (110) principem °, *est vere* amare principem °.

§. XXII. *Regni* Thsi *regulus* Siouan wang interrogans ait : Homines uno-ore dicunt mihi funditus-evertere Ming thang (i. e. splendidum *imperatoris* palatium) (111). *illud* °, *vel ab illo evertendo* abstinebo °?

Meng tseu respondens ait : ° Ming thang ° (112) *est* * Imperatoris ° palatium °. Rex, *si* cupias exercere *optimi* Imperatoris regimen, tunc ne funditus-evertas illud °.

§. XXVIII. Rex ait : *Optimi* Imperatoris regimen, *quid sit*, possum *ne* obtinere *ut* audiam °?

M. Respondens ait : Olim °, *quando* Wen wang ° administrabat *urbem* Khi (113) °, * agricolæ *è* novem unum,

(109) Noël hæc verba, quasi ad carmen pertinerent, præcedentibus inconsulto adnectit. H : hic Mencius citatum carmen explicat. Tart. Vers. *edchen be iliboure de, ai ouaka, sekhepi* « principem retinenti quomodo culpa? » *Sic* dixit *carmen*.

(110) I. e. principem à vitio deterrere, vel peccaturum compescere.

(111) A : Olim Imperator *Tcheou* (1,187) ad radices montis *Thaï chan* (4,932-2,275) imperiale palatium extruxerat, ad excipiendos regulos qui sexto quoque anno clientelare obsequium illi præstituri veniebant. (E) Area in qua surgebat illud palatium victoriæ jure in reguli regni *Thsi* potestatem cesserat. Cum igitur, Familia *Tcheou* jam in interitum vergente, Imperator regulos non amplius visitaret (*Seun cheou*, 2,384-5,735), nec regulum *Siouan wang* in eo palatio habitare deceret, omnes illius eversionem suadebant.

(112) A : Illud *Ming thang*, non est reguli palatium. Si igitur illud habitare velis, omnia quæ ad regulum pertinent exuenda, omnia vero quæ ad optimum Imperatorem tibi capessenda sunt.

(113) C : *Khi* (4,656) Familiæ *Tcheou* (1,187) antiquum regnum.

(114) magistratus ° *per* generationes (115) stipendia-accipiebant. *Ad* portas (116) *et in urbis* foro inspiciebatur (117), et non exigebatur-tributum. *In* lacubus piscatoria-instrumenta (118) non-habebant interdictum. *Quantum ad* (118 *a*) sontes homines, *solum puniebat eos*, non *puniebat eorum* uxores-et-liberos, *vel*, sceleris *pœna assequebatur* hominem *sontem* non *ejus* uxorem-et-liberos. * Senex ° orbatus uxore dicitur KOUAN (i. e. viduus); senex ° orbata conjuge dicitur KOUA (i. e. vidua); senex ° orbatus liberis dicitur TO (i. e. solus); puer ° orbatus patre dicitur (118 *b*) KOU (i. e. pupillus). Ista quatuor

(114) H : ab agricolis nonam frugum partem pro tributo exigebat.

(115) H : Filios et nepotes magistratuum qui olim munera sua cum laude obierant, in singulis generationibus stipendiis alebat.

(116) G : ad itinerum portas.

(117) G : Præfectus regni portis et publicis nundinis præpositus viros vestitu aut sermone diversos sedulo inspiciebat, ne qua fraus aut proditio occulte subrepens publicam tranquillitatem perturbaret.

(118) *Liang*, i. e. (G) *iu liang* (12,774-4,257), Apparatus ad capiendos pisces. *Morrison*. — Dict. *Tching tseu thoung* : lapideus obex ad retinendos pisces.

(118*a*) Sic E. — Difficilis hic locus varie à variis interpretibus explicatur. Tart. vers. *Oueilengge nialma de enese be kolbobourakô*, à sonte homine posteri *pœna* non involvebantur. B et F subaudito verbo *ki* (1,092) *assequi*, nodum feliciter expedivisse mihi videntur : *tsoui* delicti *pœna*, *ki assequebatur*, *jin* hominem *sontem*, *eul* et, *po* non, *ki assequebatur*, *nou* uxorem-et-liberos.

(118*b*) Perperam Noël : *pueri parentibus destituti dicuntur orphani*. *Kou* (2,073), *patre-orbum* non autem *utroque-parente-orbum*, *fou* (5,598), *patrem* non autem *patrem et matrem* significat. Tart. Vers.

hominum genera°, *sunt* * Imperii ° miserrimus populus, et*enim* non-habent (119) *quemquam* quem *miseriæ suæ* commoneant ° *ac implorent.* Wen wang auspicatus *pium* regimen, extendendo (i. e. exercendo) humanitatem, certe primas-dabat hisce quatuor hominum *generibus* ¶ °. Carminum (120) *liber* ait : « Possunt quidem divites (121) homines, *sed princeps debet* miserari illos ærumnosos *et* solos. »

Rex ait · * Proh-!-pulchrum sermonem ° (121 *a*)!

Adsiga de ama akôngge be oumoutou sembi, quando puer non habet patrem dicitur *oumoutou*, i. e. patre-orbus.

(119) H : orbantur patre, marito, uxore et liberis (A) quos *suæ miseriæ* moneant (3,211-1,178-9,982-8,284), (C) quique eos alant, ac curam eorum suscipiant. Minus placet Noëliana versio : *opud quem suas miserias et querelas deponant, vel cujus patrocinio innitantur. Idem* dicendum de Morris. Vers. in *the syllab. Dict.* p. 454 : *poor people without any one to complain to.* Verba enim *Kao-sou* (1,178-9,982), non significant *queri* vel *accusare*, sed (A, C) *narrare, declarare, aliquem de re monere.* Vid. Basilii Diction. n° 9,982, et ipsius Morris. Syllab. Diction. n° 9,519.

(120) Liber Carminum, tom. *Siao ya* (2,203-11,889), od. *Tching youeï* (4,652,4027).

(121) Perperam Noël : *à divitibus quidem ut aliquid moderati exigat Princeps æquum et decens est.* Hic enim nequaquam de tributis exigendis agitur. Libri Carminum interpres : Quamvis pauperes et divites dicantur calamitates à Cœlo immissas, *v. g.* terræ sterilitatem, annonæ caritatem, pariter perpeti, attamen divites viribus valent divitiis abundant, ac adhuc eas patienter sustinere et quodam modo vincere *possunt* (*kho*, 1,262). Si vero istis senibus, viduis et pupillis ingruant, tunc viribus defecti, et divitiis quibus accepta damna resarciant omnino destituti, vix inveniuntur vitæ tolerandæ pares. Nonne ante alios misericordia digni sunt !

(121*a*) H : indicat ea quæ Mencius dixit de præclara Regis Wen wang administratione.

§. XXIV. *M.* ait : Rex, si pulchrum-judicas illum, tunc *quomodo non agis (121 *b*)?

Rex ait : *Ego* exiguæ *virtutis* vir habeo infirmitatem ; *ego* exiguæ *virtutis* vir amo divitias.

M. Respondens ait (122) : *Olim Koung lieou *etiam* amabat divitias (122*b*). Carminum *liber* ait : « ° coacervavit (123), ° recondidit °. ° Involvit *et reposuit* *sicca-alimenta in saccis-utrimque-apertis, *et* in saccis-superna-parte-apertis. Cogitabat ad (124) pacificandum *suum populum et ad* illustrandum *ac roborandum suum regnum.* Arcubus *et* sagittis extemplo paratis, clipeis, lanceis, securibus-magnis *et* securibus-parvis *assumptis,* tunc cœpit iter-aggredi (125). » Itaque *ubi viri* qui manebant habuerunt *fruges in campis* coacervatas, *et in horreis* reconditas,

(121*b*) I. e. quid eum imitari non properas?

(122) H : Sed divitiarum amor nullo modo bono regimini obstat. A : Dynastæ *Heou tsi* (1,143-7,212), illustrissimæ Familiæ *Tcheou* (1,187) conditoris, pronepos erat. C : Cum Koung lieou inter occidentales barbaros degens populum suum ab iis quotidie lacessi videret, gravi mœrore conficiebatur. Tunc ut regno locupletato potens evaderet, curavit ut etc.

(122*b*) Liber Carminum tom. *Ta ya*, od. *Koung lieou* (6,12-846).

(123) H : *tsi* (7,236) est tritici metas (*des meules de bled*) sub dio extruere. A : Curavit ut populus in campis magnos manipulorum acervos, in domuum horreis ingentem frumenti copiam haberet.

(124) H : hic *young* (6,164) poetice pro *i* (115) adhibetur. Libri Carminum Interpres collocat illud *young* ceu *i* (*ad*) ante verbum *sse* (2,783), quod nostræ interpretationi favet : Cogitabat ad pacificandum (10,924-1,210 *ibid.*) suum populum (i. e. volebat pacificare s. p.)

(125) H : Cum gente sua transmigravit in locum dictum *Pin* (10,371), ibique regni sui sedem collocavit.

ubi viri qui *cum eo* incedebant habuerunt involuta *atque in saccis reposita* cibaria°, * deinde potuit ut tunc inciperet iter-aggredi. Rex, *si ita* ames divitias, *ac* cum centum familiis communes-efficias illas, ad regnandum *super omne Imperium* quid *difficultatis* est?

§. XXV. Rex ait: *Ego* exiguæ *virtutis* homo habeo infirmitatem; *ego* exiguæ *virtutis* homo amo voluptatem.

M. Respondens ait : Olim ° Thaï wang *etiam* amabat voluptatem. Amabat suam uxorem. (126) *Liber* Carminum ait : « *Princeps cognomine* Kou koung (127) *nomine* Tan fou (128), venit mane, **conscensis*-equis-currens, *ac* legens occidentalis fluvii oram, ¶ pervenit ad *montis* Khi radices. Inde *secum* (129) *accipiens* Kiang *suam* *uxorem, °(130) venit *atque* simul commoratus-est. » In hoc tempore°, domi, nulla-erat indignans (131-2) mulier; foras, nullus-erat cælebs vir (133). Rex, si *ita* ames voluptatem, *ac* cum centum familiis communem-efficias eam, *tunc* ad *vere* regnandum quid *difficultatis* est?

(126) Liber Carminum, tom. *Ta ya*, od. *Mien* (7,916).

(127) A : Tan fou cognomine Kou koung, Principis Wen wang avus (H, 7,017), Dynastæ Koung lieou nona generatione abnepos; eum Wou wang (4,658-5,884 *bis*) ejus nepos cognominaverat Thaï (1,799) wang, i. e. primum virtute et gestis Imperatorem.

(128) H : Crebris occidentalium gentium incursionibus se subducere volebat.

(129) Interpres E : *Ki* (1,092) significat *iu* (8,702) *cum*.

(130) H : *iu* (8,389) particula. Assentit versio Tart.

(131-132) H : non indignabatur se marito carere, i. e. quælibet mulier maritum, quilibet vir uxorem habebat.

(133) Id est : effice ut populus, non secus ac tu, honesta conjugii voluptate fruatur.

§. XXVI. (133*a*) Meng tseu alloquens *regni* Thsi *principem* Siouan wang (134) ait : *En inter* Regis ° subditos, existit *aliquis* qui committens suam uxorem *et* liberos (136) ad suum amicum °, transiit-in (136) *regnum* Thsou *ad* deambulandum °. *Si*, *ubi* advenerit ejus reditus (i. e. *ubi* redux fuerit) °, tunc *audiat* alguisse *et* esuriisse suam uxorem *et* liberos, tunc ** quomodo *agere debet?*

Rex ait : Abjicere illum (137).

§. XXVII. *M.* ait : *Si* * summus-justitiæ-præses non possit regere (138) *subjectos sibi* præfectos, tunc ** quomodo *princeps agere debet?*

Rex ait : De-munere-dimittere illum.

§. XXVIII. *M.* ait : *Si regiones* intra quatuor *regni* ter-

(133*a*) H : Si igitur omnes populi ad te certatim confluere debeant, tunc Imperator factus, in palatio Ming thang, illæsa æquitate sedere, ac varios regulos clientelare tibi obsequium exhibentes excipere poteris. Quid igitur illud everteres ?

(134) C : Cum Siouan wang suum regnum male administraret, (E) eum Mencius, similitudine adhibitâ, aspere correptum, *suis se verbis damnare cogit.*

(135) F : Illi uxorem et liberos, non hospitio excipiendos, sed tantummodo alendos et vestiendos committit.

(136) Noëliana interpr. *En aliquis tuus Præfectus negotiorum causâ in regnum Thsou profecturus*, nulli Interpreti probatur. E : Profectus est in regnum Thsou, regno Thsi vicinum, ut se deambulatione recrearet (3,201). — Cum Noël, *negotia*, non *deambulandi voluntatem*, itineris causam esse arbitretur, nil mirum si verbum *Tchhin* (8,652) non *subditum*, sed *Præfectum* interpretatur.

(137) H : Amicitiam cum eo discindere debet.

(138) H : Si nequeat eos in officio dirigere, (C) ac prohibere quominus nocentes absolvant, et innocentes pœna afficiant.

(139) Ad verbum : *Si* quatuor confiniorum ° τὸ interius.

minos *sitæ*° (139) *à Rege non recte* administrentur (140), tunc **quomodo *Rex agere debet* (141)?

Rex respexit dextrorsum *et* sinistrorsum, atque locutus-est alia (142).

§. XXIX. Meng tseu invisens (143) *regni* Thsi *regulum* Siouan wang ait : *Illud*-quo *homines* dicunt antiquum (144) *esse* regnum ° *te docere expedit*. Non (145) *quia* dicitur *regnum* habere proceras *ac annosas* arbores, ¶ illud *antiquum* dicunt °. *Sed eo quod* • habet *optimos longo generationum ordine sibi succedentes* (146) ministros,

(140) F : Indicat Regnum Thsi. H : Si populi principis curæ commissi assiduis miseriis tabescant, si morum documenta per contemptum et incuriam in dies exolescant.

(141) Porro Mencius tali principi vel resipiscendum vel abdicandum esse censet.

(142) C : Rex se non audisse simulans, ad alia sermonem convertit ut responsionem sibi indecoram eluderet..

(143) Nescio unde Noël desumpserit : *Siouan wang qui Præfectos et populum nimium parce tractabat*. Nihil enim hujusmodi in hoc capite invenias. Mencius Regem vituperat, quod Ministros, nulla meritorum aut virtutis habita ratione, modo eligat, modo munere exuat.

(144) Noëliana interpretatio neque nitida neque textui consentanea est : *Non quia multa annorum sæcula, longasque Regum series recenset, instar annosæ et altæ arboris; sed* etc. G : Altas arbores, et ministrorum-per-generationes-sibi-succedentium seriem, regnum antiqnum habere decet. Attamen illud quo regnum judicatur antiquum, in his (ministris), non vero in illis (arboribus) situm est.

(145) Locum hnnc difficillimum juxta E interpretatus sum.

(146) E : Ministros (H) qui cum populo lætantes vel mœrentes, principem in regno gubernando semper adjuvare valeant, ita ut regnum, felici hac administratione diu continuatâ, antiquum evadens, aliis tandem exemplo esse possit.

illud *antiquum* dicunt °. Rex, non-habes *ullum* intimum (147-8) ministrum °, *quia nempe,* illos-quos * heri ad-dignitatem-evexisti, hodie *munere depellis, ac fere eodem momento* * oblivisceris eorum depulsionem° (149).

§. XXX. Rex ait: (150) Ego, * quomodo *prius* cognoscam eorum * inscitiam, ut *à magistratu* arceam eos?

M. ait: Regni princeps (151) ad-dignitatem-evehendo sapientes, *agere debet* quasi non posset *ab illis eligendis* abstinere. *Porro cum* * jam-jam-effecturus *sit ut viri* plebei (152) antecedant *viros* nobiles, *atque ut sui* remotio-

(147) C : Ministri-per-generationes-sibi succedentes, ut tales evaderent, olim intimi principis ministri esse cœperunt. Porro, cum istis *intimis ministris* careas, quomodo regnum tuum ministris-per-generationes-sibi-succedentibus diu inniti ac proinde antiquum haberi posset?

(148) Tart. Vers. *khantsi amba*, propinquus, consanguineus minister. H : Ministri qui cum principe lætantur *et* mœrent. C : Ministri quos princeps cordis et fellis loco habet, *i. e.* qui illi arctissime devincti sunt.

(149) C : Indicat Regem primarios ministros facillime de munere dimittere.

(150) G : Ego eos ingenio et virtute carere nesciebam, ac non nisi errore captus ad munera evexi.

(151) H : Sapiens princeps non illa qua soles levitate trahitur, sed dubius et anxius diù hæret, iterum atque iterum secum reputat. Primum, virum ad dignitates promovere non vult, sed tandem, virtute ejus diligenter perspectâ, quasi necessitati parens eum promovet.

(152) B : Si inter nobiles, sapientem non inveniat, eum inter plebeios, si inter consanguineos-propinquiores non inveniat, eum inter consanguineos-remotiores, quærere debet. B : Cum autem, tali delectu, consuetus regni ordo quodam modo evertatur, nonne princeps maximam diligentiam in eo adhibere debet?

res-consanguinei antecedant propinquiores-consanguineos, *numquid* potest non adhibere-diligentiam °?

§. XXXI. *Si tui ministri ad* dextram *et ad* sinistram *sedentes* una dicant : *ille vir est* sapiens; nondum licet *illis fidem adhibere* °. *Si* omnes *Præfecti una dicant : *ille vir est* sapiens; nondum licet °. *Si vero* regni homines una dixerint : *ille vir est* sapiens, *ac* *deinde examinato eo, videris *eum esse* sapientem °, *tunc utere illo.

Si tui ministri ad dextram *et ad* sinistram *sedentes* una dicant : *ille* non potest (i. e. non est dignus qui ad dignitatem evehatur); ne audias *illos. Si* omnes *Præfecti una dicant : *ille* non potest; ne audias *illos. Si vero* regni homines una dixerint : *ille* non potest, *ac* *deinde examinato illo, videris *illum* non posse *evehi* °, *tunc rejice illum.

XXXII. *Si tui ministri*¶ *ad* dextram *et ad* sinistram *sedentes* una dicant : oportet *eum* occidere, ne audias *illos. Si* omnes *Præfecti una dicant : oportet *eum* occidere, ne audias *illos. Si vero* regni homines una dixerint : oportet *eum* occidere, *ac* * deinde examinato eo, videris oportere *eum* occidere °, *tunc occide eum. Itaque dicetur : regni homines occiderunt illum °.

(153) G : Nempe Tchhing (3,176) thang. Noël : *In australe exilium Tsiao*. Præstat scribere (E) in terram Nan tsiao (1,010-2,385).

(154) H : in prælio *vel* in campis *Mo ye* (5,650-11,374).

(155) C : i. e. Si princeps qui (A) populis præpositus est ad misericordiam erga eos exercendam, humanitatis sensus sibi cœlitus infusos extinguat, ac crudeliter in subditos sæviat.

(156) Perperam Noël : *Si avarus omnes æquitatis leges evertat*. Mencius per *i* (8,208) *æquitatem*, non intelligit justitiam qua suum cuique tribuimus, sed virtutem illam quæ nos recti tenaces efficit, nosque in variis tum naturæ tum societatis officiis rite obeundis dirigit.

§. XXXIII. *Si princeps* *ita *agat*, * tunc poterit *haberi populi pater *et* mater.

§. XXXIV. *Regni* Thsi *regulus* Siouan wang interrogans ait : *Audivi regulum* Thang in-exilium-misisse (153) *Imperatorem* Kie, *ac regulum* Wou wang armis-aggressum-esse (154) *Imperatorem* Tcheou; existit*ne illud*°?

Meng tseu respondens ait : in historia existit illud.

R. ait : *Numquid* subditis occidere suum principem licet°?

M. ait : *Ille* qui furtum-facit humanitati (i. e. lædit (155) humanitatem) vocatur° prædo; *ille* qui furtum-facit (156) æquitati, vocatur° vir-nefarius. *Porro* *prædo-*ac-simul*-nefarius ° vir, vocatur ° solus (i. e. privatus) homo (157). *Ego quidem* audivi *regulum Thhang* occidisse unum hominem-*privatum nomine* Tcheou°; *sed* nondum audivi *subditum Thhang* peremisse *suum* principem ° (158).

§. XXXV. ¶ Meng tseu invisens (159) *regni* Thsi *principem* Siouan wang ait : *Si* facias magnum palatium (160),

C : *lædere æquitatem* (2,132-8,206), significat : *violare* et *subvertere* (413-3,751) cognationes à natura institutas (*i-lun*, 2,654-10-138. Morris. *the natural relations*), vel (Basil. n° 2,654) quinque subordinationes; scilicet : 1° inter Reges et vassallos; 2° inter parentes et liberos; 3° inter fratres majores et minores; 4° inter maritum et uxorem; 5° inter amicos.

(157) G : Quia populus ab eo desciscit, parentes eum deserunt, nec jam universi imperii dominus habetur.

(158) C : Wou wang (4,658-5,884 *bis*) Imperatorem Kie castigando, non iræ vel ambitioni suæ, sed Cœli mandato, populorumque votis obtemperavit. Vid. Gaubil, *Chou king* p. 83.

(159) H : Meng tseu videns Regem viris sapientibus munera non conferentem, eum adit, atque, allata similitudine, arguit.

(160) H : Palatium ædificandum cum regno administrando confert.

tunc necessario jubebis opificum magistrum quærere magnas arbores (161). *Ubi* opificum magister invenit magnas arbores, tunc Rex lætatur; *quia nempe* * existimat *illas* posse idoneas-esse (162) suo muneri (i. e. usui)°. *Si vero* * fabri-lignarii *parum dextre* securi-cædant, et parvas-efficiant illas, tunc Rex irascitur; *quia nempe* * existimat *illas* non *jam posse* idoneas-esse suo muneri (i. e. usui)°.

Porro (163)° homines (164) in-juventute° addiscunt *humanitatem et æquitatem*°, *et* viri-facti° cupiunt agere *vel* in-

(161) H : Magnas trabes cum viris sapientibus confert. Rectius C : confert *sapientes* cum opificum magistro, *sapientum studia*, nempe *humanitatem* et *æquitatem* quibus nititur optima regni administratio, cum trabibus quibus compingitur palatium.

(162) C : Existimat eas domui extruendæ idoneas esse. Perperam Noël : *Ex his enim poterunt fieri trabes quæ totum ædificii onus sustineant.* Verbum enim *jin* (122) hic non significat *gestare*, sed *munus*, *officium* ; *Ching* (906) *jin* par esse muneri obeundo. E interpretatur *jin* per *young* (6,164) usus; idcirco hic *Ching young* significat : aptum esse *opificis* usui. *Ibid.* E, alium ac B, C, H, sensum affert, nec omnino spernendum : existimat opificum magistrum posse fungi suo munere. — J : Verbum *jin* (122) *munus*, magis hominibus quam rebus inanimatis convenit.

(163) C : Ad palatium extruendum magnis trabibus, ad regnum administrandum magna humanitatis et æquitatis scientia opus est. Si igitur magna hæc sapientum studia abrumpat, ac pro illis futilia ac parvi momenti studia substituat, regnum ejus non magis administrari, quam magnum palatium brevioribus trabibus extrui, poterit. H : Quod spectat ad arbores palatio extruendo idoneas, Rex vult eas esse altissimas; quum viris regno suo compagi et columini futuris indiget, secus agit.

(164) H : Sapientes indicat.

praxim-redigere illas (165). *Si vero* Rex *eis* dicat : ad-tempus relinquite ea-quæ vos didiscistis et obsequimini meis *documentis* (166), tunc *quomodo (167)?

§. XXXVI. Nunc, *si* (168) *tibi* sit *informis-onyx (169) in hoc *loco;* quamvis decem millia I (i. e. 240,000 unciis) *valeat* (170), certe jubebis *lapidarium *scalpere-atque-cælare (i. e. elaborare) (171) illum. *Jam vero quod* attinet

(165) H : Apud principem, ubi viri facti fuerint, gratiam inire cupiunt, ut eum sublimibus studiis quibus juvenes vacaverunt, in regno administrando, adjuvent atque ad humanitatem et æquitatem perducant.

(166) Perperam Noël : *Me præeuntem ducem ad egregia belli facinora sequimini;* hic enim verbum *thsoung* (2,700), non *præcedentem sequi* sed (B, C, E) *docenti obtemperare* significat.

(167) C : Nonne id est magnas trabes ad magnum palatium, exigua vero studia ad magnum administrationis opus requirere? Porro, quomodo te lateret regni administrationem multo majoris momenti adhuc esse quam palatii ædificationem?

(168) Perperam Noel : *ecce lapidarius habet informem onychem.. debet tamen illum perito gemmario scalpendum dare.* Si enim lapidarius onychen possideat, ad eum elaborandum lapidarii opera non indiget. Ut vero Menciana similitudo omnem vim suam retineat, onyx pertinere debet ad Regem qui, lapidariæ artis prorsus imperitus, solertis opificis opera indiget. Inde patebit Regem, peritissimum gemmarium onychis elaborandi causa requirere, dum contra parum curare videtur utrum insipientes et imperiti sint viri quibus traditurus est varia administrationis munera quæ per se obire nequit. Nonne id est regnum minoris quam onychen æstimare? (C)

(169) H : *Onyx* respondet *sapientibus* vel potius (C) *sapientum studiis. Vid. supra not.* 161.

(170) G : *I* viginti quatuor *liang* (609) seu 24 *taëls* æquivalebat. *Wan I*, i. e. 240,000 *liang*.

(171) H : Indicat τὸ regnum administrare. C : Regnum isto onyche longe pretiosius est, et sapientes regnum administrandi multò solertius

ad gubernandum regnum, *principis* familiam, tunc dicere: ad-tempus relinquite ea-quæ vos didicistis et obsequimini meis *documentis*, tunc * in-quo differt à *volendo* (i. e. nonne idem est ac *velle*) docere (172) * lapidarium *artem* * elaborandi onychen °?

XXXVII. Thsi *regni* homines aggressi-sunt *regnum* Yan *et* victoriam-retulerunt ° (172 *a*).

§. XXXVIII. ¶ Siouan wang (173) interrogans *Mencium* ait: Quidam dicunt (i. e. suadent) *mihi* exiguæ *virtutis* viro *ut* non mihi-vindicem *illud*, quidam *vero* dicunt *mihi* exiguæ *virtutis* viro *ut* mihi-vindicem illud.

quam gemmarius onychen elaborandi artem callent. Idcirco quemadmodum Rex lapidariæ artis imperitus omnem illius elaborandi curam gemmario permittit, sic in regni administratione, sapientum consilia sequi, non illis se ducem et magistrum præbere debet.

(172) Noël duplici sensu verbi *hiao* quod modo *docere*, modo (*v. g.* in recentioribus libris) *jubere* significat, in gravem errorem inductus est: *quam ergo princeps dissimilis es gemmæ domino qui onychini operis artifices rite secare, polire, elaborare suum onychen* JUBET. Sublatâ (juxta E) interrogatione, clarius dignoscere est quantum doctus interpres à scopo aberraverit: Si Rex sapientes quos magistros sequi debet, suis documentis, neglecta humanitatis et æquitatis scientia, obtemperare cogit, illud idem erit ac si lapidarium sui onychis elaborandi artem DOCERE vellet.

(172*a*) A: Regulus regni Yan dictus *Khouaï*, (1,162) regnum ministro suo Tseu chi (2,059-41) cesserat; hinc populus regni Yan tumultu cunc a miscere cœpit. Regni Thsi regulus opportuna hac occasione usus regnum Yan aggressus est. Tunc, (G) militibus regni Yan vim vi non repellentibus ac ne portis quidem clausis, facilem victoriam reportavit.

(173) C: Siouan wang regnum Yan invadere cupiens, ostendere nititur se à Cœlo fuisse adjutum ac proinde, se, victoriæ jure utendo, æquitatem non lædere.

Cum utens (i. e. fretus) decies-mille (174) quadrigarum ° regni *copiis*, aggressus-sim decies-mille quadrigarum ° regnum, *et intra* decem sun ° (i. e. intra quinquaginta dies) devicerim illud, *profecto solæ* hominis vires (175) non *poterant* pervenire ad hanc *victoriæ celeritatem*. *Si illud* non mihi-vindicem, certe habebo (i. e. incidam in) *aliquam* Cœli calamitatem (176). *Si igitur* mihi-vindicem illud, *tunc* * quid *censes?*

§. XXXIX. Meng tseu respondens ait (177) : *Si*, *te* tibi-vindicante illud°, *regni* Yan populus lætetur, tunc tibi-vindica illud (178). *Inter* antiquitatis ° homines existit *aliquis* qui egit illud; Wou wang *ille* est ° (179). *Si*, *te* tibi-vindicante illud°, *regni* Yan populus non lætetur °,

(174) Cum (F) vires utrinque essent æquales, victoriam referre facile non erat.

(175) H : Prudentiam et fortitudinem intelligit.

(176) C : Hinc patet Cœli voluntatem esse regnum Yan evertere, ac, illius accessione, regnum Thsi in immensum augere. Porro quando Cœlum aliquid dat, qui non accipit, resistit Cœlo; qui vero Cœlo resistit, certe in Cœli vindictam ac calamitates ab eo immittendas incurrit. Nunc igitur, ut Cœli voluntati paream, regnum Yan mihi vindicare cupio.

(177) A : Si Rex Cœli voluntatem cognoscere velit, populi animos explorare debet. Si populi (C) se tibi libenter subjiciant, Cœlo obsequeris, si non, Cœlo resistis.

(178) A : Si populus regni Yan regni Thsi populo sese adjungere gestiat, tunc illos pristini domini amorem omnino exuisse, ac Cœlum devicti regni administrationem in te transtulisse compertum erit.

(179) A : Cum Imperator Tcheou (7,750) scelus scelere cumulasset, hominum corda jam pridem Wou wang Dynastiæ Tcheou (1,187) conditori sese tacite subjecerant. Ideo ille aggressus est (H) Tcheou (7,750) et universo imperio potitus est.

tunc ne tibi-vindices *illud* (180). *Inter* antiquitatis ° homines existit *aliquis* qui egit illud, Wen wang *ille* est ° (181).

§. XL. *Quando* (182), *te* cum decies-mille quadrigarum ° regni *copiis* aggrediente decies-mille quadrigarum ° regnum, *populus in* cistellis orizam-coctam *et in* cantharis vinum *prætulit*, ad eundum-obviam Regis legionibus, numquid existebat alia *causa* °? *Nempe* fugiebant aquam *et* ignem ° (183). Si (184) *vero, te regnum Yan occupante*, aqua *fiat* magis profunda, si ignis *fiat* magis ardens, tunc *alio* se-vertent, et nihil-amplius °.

(180) A : Si populi pristino domino adhuc corde adhærent, (C) patet Cœlum illud regnum alii non dare, ac prohibere quominus invadatur.

(181) A : Cum Tcheou (7,750) nondum scelus scelere cumulasset, atque hominum corda ab eo nondum defecissent, Wen wang illius potestatem sibi vindicare noluit, (C) quamvis, ex tribus Imperii partibus duæ jam pro se starent.

(182) Perperam Noël : *Dum armatis tuis* 10,000 *quadrigis perrexeris ad occupandum..., si populus lætabundus tibi obviam venerit, atque ad excipiendas et alendas tuas legiones in manibus prætenderit* etc. etc. Hæc enim (A) jam acciderunt, et populus regni Yan regulum regni Thsi, liberatoris instar, venire arbitratus, adeo non restitit (vid. n. 172), ut contra, illius copiis cibaria munera offerre properaverit. Vid. infra p. 77. §. XLIII.

(183) I. e. crudelissimæ tyrannidi se subducere volebant.

(184) H : Si populi vota non impleas ac regni *Yan* regulum tyrannidis sævitate superes, tunc *a te* deflectent (A) et alium liberatorem quærent. — *Aqua* et *ignis* tyrannidem indicant. Vers. Tart. verbum *jou*, *velut, perinde-ac* interpretatur : *moukei ele choumin, touai ele khalkhôn i gese otsi, si tui regiminis sævitia* sit instar aquæ magis profundæ *et* ignis magis ardentis.

§. XLI. ¶ *Cum regni* Thsi homines (185) aggressi *regnum* Yan sibi-vindicassent illud, *reguli° (185*a*) decreverunt liberare *regnum* Yan.

Siouan wang *territus* ait : *Reguli multa (185*b*) *belli consilia moliti* decreverunt aggredi *me* exiguæ *virtutis* virum°. *Quomodo expectabo (i. e. me præmuniam adversus) eos?

Meng tseu respondens ait : *Ego tuus* subditus audivi *fuisse principem*, qui *regnum* *septuaginta *tantum* stadiis *amplum possidens*, exercuit regimen (i. e. regnavit) super *omne* *imperium; Thang (186) *ille* est°. *Sed* nondum audivi *fuisse principem* qui cum (i. e. potitus) *regno* mille stadiis *amplo* formidaverit homines°.

§. XLII. *Liber* Chou *king* ait : « *Cum* Thang primum » debellans-*tyrannos*, à *regni* Ko *regulo* incœpisset, *omne* » *imperium confidit (187) illi. (188) *Si in* *orientalem-

(185) A : Mencius suaserat Regi ut populorum votis sese accommodaret; sed ille hæc monita spernens, *nedum populo diu oppresso* opitularetur, omnes ejus divitias abstulit ac sibi vindicavit.

(185*a*) H : *Tsiang* indicat statutum esse bellum, sed nondum erupisse.

(185*b*) Perperam Noël : *Ingens Dynastarum et Regulorum multitudo.* F : *to* (1,789) *non virorum*, sed *hostilium consiliorum multitudinem* indicat. Assentit Vers. Tart. *khebecherengge amboula*, τὸ deliberare multum.

(186) A : Quod autem spectat ad Thching (3,176) thang qui regnum septuaginta tantum stadiis latum possidens, jura super omne imperium protulit, hæc narrantur in Imperialibus Annalibus, cap. *Tchoung hoei tchi kao* (117-9,393-41-1,178).

(187) A : Imperii populi firmiter-crediderunt Tchhing thang aggressum esse regni Ko regulum, non ut divitias suas ac potentiam augeret, sed ut plebis ab illo diu oppressæ injurias ulcisceretur.

» partem, ad debellandum-*tyrannos pergeret*, occiden-
» tales barbari conquerebantur. *Si in* *australem-partem
» ad debellandum-*tyrannos pergeret*, septentrionales
» barbari conquerebantur, dicentes : quare* posthabet
» nos (189)? » Populi anhelabant illum, perinde-ac magnâ siccitate-factâ°, anhelant nubes *et* (190) arcum-cœlestem°. Qui (191) ibant-ad nundinas (i. e. mercatores) non impediebantur; qui arabant non mutabantur (i. e. non movebantur-è-loco) (192). *Thang* morte-plectebat *immites* eorum principes, et sublevabat *miseros* eorum populos. Veluti *quando opportuno* tempore pluvia decidit, populi *ab eo liberati* vehementer lætabantur. *Liber* Chou *king* ait : *avide* expectabamus nostrum principem; *ubi* princeps venit, *tunc* ipse *nos* ad-vitam-revocavit, *vel*, ipsi ad-vitam-revocati-sumus.

(188) Noël hæc verba libri Chou king (A et Vers. Tart.), ab *Imperium confidit illi*, usque ad *populi anhelabant eum*, à Mencio dicta esse imprudenter arbitratus est.

(189) H : Quomodo primo loco non venit nostri regni tyrannum debellaturus ?

(190) E : Ubi pluvia decidit tunc apparet Iris; ideo magnæ siccitatis tempore eam apparere vehementer exoptant. Noël : *exoptant et anhelant nubes ac imbres, unum veriti, ne subito in obortis nubibus appareat iris et imbrium cursus sistatur.* Quamvis fusior hæc interpretatio apud Interpretes C, F, H, inveniatur, prior mihi sensus anteponendus videtur. Haud facile enim credas verbum *wang* (4,045) in eodem loco significare *exopto* et *timeo*, vel post verbum *yun* (11,952) *nubes*, subaudiendum esse *timent*.

(191) H : Cum Imperatoris Tchhing thang legiones, tyrannos debellaturæ in provincias appellerent.

(192) E : Suos labores aliò non transferebant. H : Semper agriculturæ secure vacabant.

§. XLIII. ¶ Nunc (193), *regni* Yan *regulus* opprimebat suos populos; *cum* Rex *collecto milite* incessisset ac debellasset illum, populi * existimantes *Regem* (i. e. te) * erepturum-esse ipsos ex aquæ *et* ignis ° medio ° (193 *a*), *omnes in* arundineis-cistellis orizam-coctam, *et in* cantharis vinum *prætulerunt*, ad occurendum Regis legionibus. Si *vero* occidat eorum patres *et* fratres-majores, *si* * vinculis-constringat eorum filios *et* fratres-minores, *si* evertat eorum * templa-avis-dicata, *si e templis* auferat eorum pretiosa vasa, ** quomodo ipse poterit ° (194)?

* Imperium (195) certe *jam pridem* formidabat *regni* Thsi ° potentiam °. Nunc *vero cum* adhuc duplo-auxeris (196) *tuæ ditionis* terras, ac necdum exerceas humanum regimen, illud *in te* concitat * imperii ° arma °.

§. XLIV. *Si vero* Rex extemplo edens decretum, remittat eorum senes *et* pueros, *si* sistat (i. e. si in templa remittat) eorum pretiosa vasa, *ac si* deliberans (197) cum

(193) A : Cum tibi clare ostenderim quomodo Tchhing thang, licet regno septuaginta tantum stadiis amplo potitus, super omne imperium regnare potuerit, superest ut te doceam cur tu, quamvis mille stadiis potens, homines adeo timeas.

(193*a*) Vid. supra pag. 74. lin. 5, et not. 184.

(194) Perperam Noël : *Quomodo tanta inclementia sufferri potest? Quomodo hæc agendo alios non exasperas?* H : Quomodo ardentia populi hujusce vota implere, ac eum à tyrannide recreare poteris?

(195) H : Jam pridem reguli regni Thsi potentiam reformidantes conjunctis viribus illud aggredi meditati erant, tantummodo opportuna belli occasio illis non occurrerat.

(196) H : Regnum Yan tibi vindicando.

(197) Perperam Noël : *cum omnibus regni Yan Proceribus, præfectis, senioribus delibera.* E et Tartar. Vers. cum populo, vel (H) cum patribus *et* fratribus-natu-majoribus.

regni Yan multitudine; constituat principem *illis acceptum*, et deinde revertatur °, tunc adhuc poterit assequi (198) *et* compescere *illos* °.

§. XLV. *Cum* (199) *regulus regni* Tseou cum *regulo regni* Lou pugnam-commisisset, Mo koung interrogans ait : Mei * belli-duces qui perierunt, *sunt* * triginta tres homines, et *e* populo nemo *voluit pro* illis *servandis* mori °. *Si* morte-plectam eos, tunc non potero vincere (i. e. exhaurire) plectendorum *multitudinem* (200). *Si eos* non morte-plectam, tunc *in posterum* * torvis-oculis ¶ aspicient suorum * ducum ° necem et non ferent-auxilium (201). ** Quomodo *agam ut* tunc possim (202) °?

Meng tseu respondens ait : *Nuper* (203) *in* * sterilitatis-annis, *in* * famis-annis, *e* principis (i. e. tuî) ° populo, *viri* senes *et* debiles qui se-demiserunt (204) in rurales-ca-

(198) H : Poteris assequi eorum arma nondum emissa et retinere eos, i. e. poteris occurrere discrimini et compescere bellum antequam erumpat.

(199) Cum Mencius Siouan wang sua consilia minus audientem vidisset, rediit in patriam suam *Tseou*, cujus regulus à regulo regni *Lou* nuper profligatus eum consuluit.

(200) E : i. e. tanta est multitudo ut omnes plectere non possim.

(201) Ubi se alia dabit pugnandi occasio, duces suos, ut nuper, interfici sinent.

(202) H : Quid mihi agendum censes, ut a graviore pœnâ iis infligenda abstineam, et populum tamen sui criminis pœniteat.

(203) A : Si populus duces suos iu mortis discrimine positos deseruit, illud nou immerito et absque causa accidit.

(204) Perperam Noël : *Viribus sensim deficientibus, tandem prolabebantur in etc.* C : Ut se fame summaque miseria liberarent, præ desperatione se in obvias fossas dejiciebant. H : Hæc respondent supradictis : *triginta tres duces perierunt.*

nales *et in* fossas, *adolescentes *qui* dispersi-sunt (205) et transierunt-in quatuor *imperii* partes fere mille homines *sunt* ° (206). Interea principis ° * horrea *frugibus* referta *erant*, *ejus* * æraria *divitiis* abundabant; *sed e* præfectis nullus *erat* ad *eum de publica miseria* admonendum. Hujusmodi superiores parvi-faciunt (206 *a*) atque perimunt inferiores°. Tseng tseu aiebat : « cavete °, cavete °; quod exit a vobis revertetur ad vos ° (207). » Populus ° (208) nunc ° deinde *occasionem* nactus par-pari-retulit°°. Princeps, ne incuset *illos sed seipsum* °.

§. XLVI. *Si vero* princeps *statim* exerceat humanum regimen, statim populus diliget suum superiorem (i. e. suum principem) *et* morietur *pro* suis ducibus°.

§. XLVII. *Regni* Teng *regulus* Wen koung interrogans ait : *Meum regnum* Teng *est* exiguum regnum°. *Cum autem situm sit* * inter *magna regna* Thsi *et* Thsou, serviamne (i. e. *exhibebo ne obsequium*) *regno* Thsi°? Serviamne *regno* Thsou (209)°?

(205) H : Ad victum quæritandum.

(206) Perperam Noël : *Ecquis sane eorum numerum inire possit?* Hic enim verbum *ki* (2,493) non significat *quantum? quot?* sed *fere, prope* (E, *ki*, i. e. *kin*, 11,015, *appropinquare*) *propemodum*.

(206*a*) H : Indicat principem et præfectos quos nulla populum sublevandi cura tangit.

(207) H : Sive enim homines beneficiis *vel* malis affeceris, tibi par pari reddent.

(208) H : Populus nunc (i. e. in recentiori pugna) deinde (i. e. *à leur tour*) trucibus oculis superiorum necem aspexit, quia prius, superiores in sterilibus annis ipsos nullo auxilio levatos perire siverunt.

(209) C : Vult potentiori regno adhærere, ut, ejus patrocinio fretus, ab alius regni incursionibus nihil timendum habeat.

¶Meng tseu respondens ait : (210) Illud consilium *quod petis*, non *est consilium* quod ego possim *meâ prudentiâ* assequi (i. e. excogitare)°. *Si tamen* non absistas (211), tunc existit (i. e. menti occurrit) una *res*°. *Postquam profundius* excavaveris (212) has fossas°, *atque altius* erexeris hæc mœnia°, *si* cum populo tuearis illa, *si* (213) *ipse* omnes-vires-exeras *pugnando usque ad* moriendum, ac *tuis beneficiis efficias ut* populus non fugiat, tunc illud adhuc potes (214) facere°.

§. XLVIII. *Regni* Teng *regulus* Wen koung interrogans ait : *Cum regni* Thsi homines * jam-jam-cincturi-sint-mœnibus (215) *terram* Pi (216), ego vehementer timeo (217). * * Quomodo *agam ut* tunc possim (218)?

(210) A : Cum regnum Thsi tibi succeusurum sit, si regno Thsou obsequium præstes, ac difficillimum sit te ex utriusque incursionibus omnino eximere, nec audeo nec possum tibi consilium dare. E : cum horum regnorum principes sint pariter impii, non possum...

(211) I. e. si me urgere non desinas, si consilium ex me elicere tibi certum est.

(212) Perperam Noël : *Jube ergo in locis aptis tuæ ditionis excavari fossas profundas, et extrui alta urbium mœnia.* C : Tuum regnum jam habet fossas; jube eas profundius excavari. Regnum tuum jam habet mœnia, jube ea altius erigi. Verbum *sse* (3,814) *has*, *hæc*, satis indicat Mencium de fossis et mœnibus jam extantibus loqui.

(213) Perperam Noël : *Quin imo etsi mori oportuerit, stationem non deseret, aut hostem admittet.* C, F, H, verba *hiao sse*, i. e. *omnes-vires-exerere pugnando usque ad mortem* (Tart. vers. *poutchetele fachchame*), referenda sunt ad principem, cætera vero ad populum. Hic *hiao* (3,740) ponitur pro *hiao* (880) *eniti, conari*. Vid. Morris. *Syllab. Dict.* p. 245, n° 8,536.

(214) H : Illud quod ratio fieri adhuc posse suadet, non aliud est.

(215) E : Regni Thsi regulus terram Pi jam occupatam muris cingere parabat, ut (H) deinde regnum Teng facilius oppugnaret.

Meng tseu respondens ait : *Cum* * olim Thaï wang habitaret *in regione* Pin, *ac* * septentrionales-barbari *assiduis* incursionibus-vexarent eum, reliquit illam (*regionem Pin*), *atque* Khi chan° infra (i. e. *ad* Khi chan *montis*° radices) *conditâ urbe*, commoratus-est°. Non eligendo (219)° occupavit hanc *sedem; sed* non potuit abstinere (i. e. aliter agere)°.

§. XLIX. *Si princeps* vere exerceat virtutem, *in* sequentibus generationibus, *inter* filios *ejus et* nepotes certe *aliquis* existet qui regnabit (220)°. * Sapiens *princeps qui* * fundat-dynastiam, *ut suis posteris* * transmittat-dignitatis-hæreditatem, *tantummodo* peragit (i. e. satis est peragere) *ea quæ imitatione digna sint ac* possint *ab illis* continuari° (221). *Verum* quod-spectat-ad° perficienda *conditæ dynastiæ* merita, tunc cœlum (222) *est* °. Princeps,

(216) G : Nomen regni cujusdam regno Teng vicini. Tart. interpres legit *Siouei*.

(217) H : Timeo ne pariter me lacessat, ac meum regnum invadat.

(218) H : Ut è periculo mihi imminente salvus evadam?

(219) C : Non quod hæc sedes auspicando regimini commodior esset quam regio Pin. — Non eligendo etc, i. e. hanc sedem libera electione non occupavit.

(220) A : Quamvis, ut Thaï wang, regnum suum amittat, si, illius instar, virtutem sciat colere, ejus posteri, cœlo favente ac felici rerum mutatione, ad dignitatem regiam promovebuntur. *Ibid.* Inde (i. e. ex urbe ad radices montis Khi condita) exorta est dynastia *Tcheou* (1,187), ac Wen wang ejus conditoris filius Wou wang, restaurata avi sui Thaï wang potestate, mox universum (E) Imperii dominium assecutus est.

(221) H : I. e. Virtutem colere, humanitatem in subditos exercere.

(222) Non humanæ vires, sed Cœli providentia efficit ut ista fundamenta ad perfectæ monarchiæ culmen assurgant. C : Inde patet Cœlum principes qui virtutem coluerunt, semper remunerare.

ut sicut illud, quomodo ° (223)! *Tantummodo* enitere *ad* ¶ exercendam virtutem (224) et nihil-amplius °.

§. L. *Regni* Teng *regulus* Wen koung interrogans ait: Teng parvum regnum *est*°. *Quamvis* exhauriat vires *suas* (225) ad serviendum magnis regnis (226), tunc non poterit *adhuc* (227) *ea* evitare°. ** Quomodo *agam ut* tunc possim (228)?

Meng tseu respondens ait: *Cum* * olim Thaï wang habitaret *in regione* Pin, *ac* * septentrionales-barbari incursionibus-vexarent eum, *quamvis* serviisset illis cum pellibus (229) *et* sericis-pannis, non potuit *tamen eos* evitare °; *quamvis deinde* serviisset illis cum canibus *et* equis, non potuit *tamen eos* evitare °; *quamvis tandem* serviisset illis cum unionibus *et* gemmis, non potuit *tamen eos* evitare °.

Tunc congregatis sui *regni* * senioribus ° alloquens eos ait: Illud-quod * septentrionales-barbari ° exoptant °, *est*

(223) Perperam Noël : *Eccur igitur ita angeris?* C : nunc regnum Thsi præpotens, regnum vero Teng debile *est*; certe illi resistendi potestate cares. Ut igitur Principis (i. e tui) potentia *fiat* valida sicut hujus (*jo pi* H.) regni Thsi potentia *quid tibi agendum est?* Ne forte ingenti molimine opus esse arbitreris. Solummodo...

(224) A : I. e. Ea quæ principem decent. Vid. *not.* 220.

(225) H : I. e. Divitias.

(226) I. e. Ut regnorum Thsi et Thsou regulos muneribus demulceat.

(227) H : Non potero me ab eorum incursionibus defendere.

(228) I. e. Regnum meum illæsum servare.

(229) *Serviit cum pellibus* etc., i. e. pelles etc., in obsequii signum, illis obtulit.

(230) C : Barbara illa gens, non tributi solutionem sed meum regnum petit.

mea * terra° (230). Ego audivi illud *dictum°: « princeps** sapiens non *audet*, propter ipsam *terram* * quâ aluntur homines°, *armis contendere ita ut* noceat hominibus (231) ». *Vos* duo *et* tres filii (232), quid doletis, propter-quod *futuri* sitis sine-principe (233)? Ego * jam-jam-discessurus-sum°. *His dictis* discessit *è regione* Pin, *ac postquam* superavisset * montem-Liang, urbe-conditâ ad *montis* Khi chan °radices, commoratus-est°. *Tunc regionis* Pin homines dixerunt : *princeps noster* humanus vir *erat*°; non licet *illum* amittere (234)°. *Idcirco* ¶ qui secuti-sunt illum *certatim properaverunt*, sicut *mercatores lucri avidiores qui* confluunt-ad nundinas.

Quidam ait : *si Regnum à majoribus transmissum per* generationes conservare°, non *sit* illud-quod *homo* ipse° possit agere°, *oportet* vires-omnes-exerere *pugnando usque ad* moriendum, *ac* non *decet* aufugere. Princeps, quæso, elige inter hæc duo° (234 *a*).

(231) Perperam Noël : *Vir princeps rebus non utitur.*. Hic vocem *i* (115) rectius *propter*, *ob*, quam *uti*, interpretabimur. Vers. Tart. *Ambasa saïsa, nialma be oudsirengge i tourgounde, nialma be kokirako*, sapientes, propter τὸ alens homines, non nocent hominibus. È : terra gignit τὰς quinque fruges quibus aluntur homines. Porro, si princeps terram, subditorum sanguinem in præliis effundendo, tueatur, ipsa terra, quæ eos alere debet, necis causa et instrumentum evadit.

(232) I. e. Dilectissimi subditi.

(233) A : Ne doleatis (C) neque arbitremini, (A) vos, postquam discessero, nullum amplius principem habituros. Principes (H) erunt donec homines. Solummodo (A) virum benignum ac humanitate præditum, qui mihi suceedat, reperire satagatis.

(234) A : Ille nostrum columen erat, nostræ securitati et felicitati consulebat; quomodo illum sic misere à nobis avelli pateremur !

§. LI. *Cum regni* Lou *regulus* Phing koung (235) *jam-jam-exiturus-esset, *quidam* *principi-gratiosus-vir *nomine* Thsang tsang ° rogans ait : aliis diebus, *quando* princeps exire *volebat*, tunc certe admonebat *præfectos (236) *de loco* quem petebat. Nunc *vero quamvis* *currus *jam* *equis-junctus-sit°, *præfecti nondum sciunt *locum* quem petit. Ausim *illud* rogare.

King koung ait : *Jam-jam-invisurus-sum Meng tseu.

Ths. ts. ait : *Papæ !* quomodo ° *causa est* quâ fit (236 *a*) (i. e. quomodo fit) *ut* princeps *sic* demittat *suam nobilissimam* personam, in prius-eundo ad *invisendum* *privatum-hominem °? *Procul dubio* *existimas *eum esse* sapientem°? Ritus *et* æquitas (237) ex *viro* sapiente ° exire (238) *solent*. *Verum* ° *Mencii ° posteriores exequiæ (239)

(234*a*) H : I. e. Vel emigra, vel regnum tibi à majoribus transmissum fortiter tuere. Si speras (C) fore ut subditi tuis beneficiis devincti te, ut Thaï wang, quocumque sequantur, tunc discede ; si non, usque ad mortem dimica, neque aliò transmigres.

(235) C : Lo tching tseu (G) Mencii discipulus qui præfecturam gerebatin regno Lou (12,787), magistri sui sapientiam apud Principem collaudârat. Cum ergo illuc appulisset Mencius, Phing koung eum invisere voluit.

(236) Perperam Noël : *regiæ domûs administros.* F, H : Præfecti quorum officium est equos currui aptare.

(236*a*) Interpres 'E loci hujus difficillimi verba *so weï* (3,211-5,595) aliter explicat : Quomodo! illud-quod (*so*) princeps hodie agit (*weï*) demittit (*khing*) nobilissimam ejus personam.. Secutus sum A, B, C, H. —

(237) Perperam Noël : *morum honestas et æquitas.* H : illud quod Thsang vocat *ritus* et *æquitas* aliud non est quam sumptuum vel ingentium vel exiguorum congruentia.

(238) Sapiens exterius prodit, *nempe* servat, ritus et æquitatem.

(239) I. e. Exequiæ quas Mencius matri suæ prius defunctæ per-

superârunt priores exequias. Princeps ne *eas eum* invisurus *.

King koung ait : Ita (i. e. non ibo).

§. LII. *Cum* Lo tching tseu *aulam* ingressus-esset *ad principem* invisendum, ait : Princeps, *quamnam-ob-causam non invisisti Meng kho °?

Phing koung ait : *Vir* quidam alloquens *me* exiguæ *virtutis* ¶ virum ait : *Mencii° posteriores exequiæ *sumptu et magnificentia* superârunt priores exequias; *quapropter non ivi *ut eum* inviserem °.

Lo tching tseu ait : Quomodo °! *numquid* illud-quod princeps vocat superare °, *situm est in eo quod* prius adhibuit *leviores* viri-litterati *ritus*, posterius *vero* adhibuit *solemnes* * præfecti *ritus; videlicet, quia* (240) prius adhibuit tres ollas (*i. e.* tria fercula) (241), ° posterius *vero* adhibuit quinque ollas ° (242)?

Phing koung ait : Minime. *Illud quod* voco *superare situm est in* * loculi-interioris *et* loculi-exterioris, *atque* * vestium-funerearum (i. e. sindonis) ° pulchritudine °.

Lo tching tseu ait : *Illud* non *est* illud-quod *jure* voces SUPERARE °. Pauperis *enim et* divitis *facultates* non sunt eædem (243) °.

solvit. — Cum verbum Sang accentu *khiu* (1,084) notetur, vera hujus loci interpretatio hæc est : *Mencii τὸ prius parentare suæ matri superavit τὸ posterius parentare suo patri* (A).

(240) Perperam Noël : *An quia in primis exequiis..* Mencius enim principem non interrogat iterum, sed suæ interrogationis sensum exponit.

(241) H : Intelligit piscem, suillam-carnem, et carnem-siccam.

(242) H : Intelligit agnum, suem, piscem, carnem-siccam, (D) pellem-et-carnem.

(243) H : Quando Mencius parentavit patri, pauper erat; quando matri, præfecturam gerebat, ac divitiis abundabat. Atque ita, juxta

§. LIII. Lo tching tseu invisens Meng tseu ait : *Cum ego* Khe *de te* verba-fecissem ad principem, princeps ideo *cupiebat* venire *ad te* invisendum°. *Sed quidam* * principi-gratiosus-vir fuit *nomine* Thsang tsang° *qui* retinuit principem ; princeps *eâ-de-causâ non (244) profecto° (i. e. profecto non) venit°.

M. ait : (245) *Ubi quis* agit (i. e. magistratum gerit)°, aliquis efficit illud (i. e. promovet illum), *ubi quis* sistitur, aliquis retinet illum. *Illud* agere *vel* sisti, non *est* illud-quod homo *per se* possit *facere*°. *Quod igitur* ego° non-occurrerim (i. e. me invisentem non viderim) *regni* Lou regulum, *ac apud eum gratiam non inierim*, Cœlum *effecit illud*°. *Vilis iste* Thsang familiæ° filius, quomodo *solus* potuisset efficere *ut* ego non occurrerim *principi*° ?

facultates suas, modo patri, modo matri parentavit, nec eum ullo modo hic tenui illic vero magno sumptu usum esse, sed potius ritus et æquitatem servasse dici potest.

(244) E aliter : *ko*, i. e. posse.

(245) Noël : *Quod princeps commendatione impulsus adeat virum, vel eum ad regimen evehat; vel quod detractatione retardatus non adeat, vel à regimine arceat, istud adire vel non adire altius provenit quam ab infirmis unius hominis viribus.* Quamvis Noël locum duplici modo converterit, ne sic quidem verum Mencii sensum assecutus est. Verba enim *hing*(9,658) et *tchi* (4,650) non ad Principem, sed ad virum litteratum referenda sunt, nec *incedere* et in *via sisti*, sed *exercere munus*, et *illo exercendo prohiberi*, significant (B, C, F, G, H). — H : Si homo à principe gratiam ineat ac magistratum-gerat (*hing*), aliquis sane, (C) sua apud principem commendatione, suisque laudibus promovit illum. Si à principe (C) gratiam non ineat, si sistatur (*i. e.* prohibeatur), aliquis sane, eum apud principem accusando, à magistratu removit. Quod vero aliquis laudibus apud principem elatus magistratum-gerat (*hing*), vel calumniis impetitus arceatur (*tchi*), illud ab homine non provenit, sed à Cœlo, quod quidem (E) laudatore vel detractatore pro libitu usum est.

CAPUT III

Tractatûs Koung sun tcheou pars prior.

§. I. ¶ KOUNG SUN TCHEOU (1) interrogans ait : *Magister, *si* obtineres *primariam* provinciam (2) in *regno* Thsi, *numquid ministrorum* Kouan tchoung (3) *et* Yan tseu ° *egregia* facinora posse resuscitare *tibi* pollicereris °?

Meng tseu ait : Tu vere *regni* Thsi homo *es*°. Novisti *ministros* Kouan tchoung (4) *et* Yan tseu et nihil-amplius °.

§. II. Quidam (5) interrogans à Tseng si (6) ait : *Si* meus

(1) G : Mencii discipulus.

(2) E : Explicat *tang lou* per *te sse* (2,694-102) consequi præfecturam. G : Commorari in præcipua terra *seu* provincia, i. e. (H) in regni administratione præcipua auctoritate potiri. — Hic verbum *lou* (10,691) vulgo *via*, metaphorico pollet sensu, cujus originem apud Sinenses lexicographos, imo apud cunctos, si excipias C, Mencii interpretes, frustra quæras. C : Primarii præfecti munus dicitur *lou* seu *via*, quia omnes inferiores præfecti qui tributorum solutioni vel delictorum cognitioni invigilant, ejus tribunal, velut tritissimam *viam*, frequentant.

(3) E : *Kouan tchoung* idem erat ac *I ou* (1,808-1,177); *Yan tseu* idem erat ac *Yan yng* (3,923-2,043).

(4) A : Minister Kouan tchoung sub regulo Houan koung (4,235-612), minister Yan tseu sub regulo King koung (3,942-612), floruerunt.

(5) Mencius, ut discipulum vehementius arguat, sapientissimum

magister (i. e. tu) *se ipsum conferret* cum Tseu lou, uternam *magis* sapiens *ipsi videretur?*

Tseng si *turbato-corde ait : *Hujus viri scientia erat* illud-quod meus *avus *Tseng tseu*° *maxime* venerabatur° (7).

Idem vir ait : *Cum-res-ita-sit, *si* meus magister (i. e. tu) *se ipsum conferret* cum Kouan tchoung, uternam *magis* sapiens *ipsi videretur*°?

Tseng si *iram-vultu-præferens *ac* minime lætus ait : Tu quomodo *contulisti me cum Kouan tchoung? *Cum* Kouan tchoung obtinuisset *gratiam* principis, *sicut-illud ipse *ministri* munus-obiit-solus°! *Præterea* agens in regni administratione (i. e. regnum administrans), *sicut-illud ipse diu-permansit°! *et tamen quoad suas* *res-præclare-gestas, sicut-illud ipse *fuit* vilis *et abjectus* (8)°! Tu quomodo *contulisti me cum hujus*modi homine* (9)?—*Hæc Tseng si.*

§. III. *M.* ait : *Esse alter* Kouan tchoung *erat* illud-

Tseng si interrogationi non minus (*vid.* §. I.) insulsæ acerbis verbis respondentem inducit.

(6) E : Tseng si doctoris Tseng tseu nepos, Tseu lou celeberrimus Confucii discipulus erat.

(7) A : Quomodo me cum eo conferre auderem ?

(8) C : Quidam ministri præclara non edidêre facinora, quia licet à principe gratiam iniissent, regni administrationi non præfuerunt soli (*po tchouan*); ille vero solus et tanta cum auctoritate (*jou pi*)! Alii quia munus suum diù non retinuerunt (*po kieou*); ille vero tam longo tempore (*jo pi*)! *nempe* quadraginta annis. Inde sperare erat fore ut rebus inclytis claresceret. Attamen principem suum ad sublimem Imperatoris normam adeo non perduxit, ut contra eum omnibus regulis-ducem (*pa*, 138) constituere solummodo sategerit. Illius facinora sicut-illud (*,o pi* i. e. adeò) vilia et spernenda fuere !

(9) I. e. Quomodo me conferre audes cum ministro qui licet tanta

quod Tseng si ° non faciebat (10) (i. e. dedignabatur) °; *tu-vero *quomodo* existimas me optare illud ° ?

K.¶ ait : (11) Kouan tchoung *eo* perduxit suum principem *ut* regnaret-super-regulos, Yan tseu *eo* perduxit suum principem *ut per universum imperium* fama-inclaresceret. *Numquid illæ ministrorum* Kouan tchoung *et* Yan tseu *res-gestæ* adhuc non sufficiunt factu (i. e. non sunt dignæ quas exequaris) ° (12)?

M. ait : (13) perducere *regni* Thsi *regulum ad vere* regnandum *mihi facile foret* veluti vertere manum ° (14).

§. IV. *K.* ait : *Ita, tunc *discipuli *tui* ° dubia increverunt nimietate (i. e. multo-magis). (15) Enim-vero, *si*

auctoritate valuerit, et tam longo tempore regni negotiis præfuerit, tam abjecta edidit facinora ! — Illa facinora tantum indicat Mencius utpote discipulo suo notissima. Vid. not. 8.

(10) C : *Po weï, non faciebat* i. e. vile-existimabat. Aliter E : cum Tseng si (C) mihi studiis et doctrina simillimus non (*po*) cuperet esse (*weï*) alter Kouan tchoung, quomodo existimas (*i weï*) me cupere (*youan*) illud (*tchi*), *nempe* illi similem evadere ? — Alii legunt *weï* causâ.

(11) C : Tu qui eos contemnis quid præstantius edidisses ?

(12) C : Koung sun tcheou, quasi Mencii mentem non intelligeret, iterum instat..

(13) H : Hic verbum *i* (115) eodem sensu pollet ac *tchi* (8,677) *perducere.* — Aliter A et E. A addito verbo *weï* (5,595) : *i* ex, *khi* suo, *kun* principe *weï fecit*, *pa* regulorum-ducem. — E : *i* in *tso* (162) *adjuvando*, *khi* suum, *kun* principem, *weï* fecit *eum*, etc..

(14) C : Si aliquantum temporis primarii præfecti munus gererem, me adjuvante, regni Thsi princeps, non, quemadmodum Kouan tchoung administrante, regulorum-dux, sed alter pristinorum temporum Imperator evaderet.

(15) C : Sed ut Kouan tchoung et Yan tseu omittamus, Regem ne Wen wang virtutis defectu universo Imperio leges dare non potuisse contendes ?

ex *Regis* Wen wang ° virtute *testimonium petamus*, *nobis videre erit eum* centum annos *vixisse* (16) et deinde diem-obiisse, *ac virtutem* (17) *ejus* * nondum-adhuc diffundi *potuisse* (18) per *universum* * Imperium. Wou wang (19) *et* Tcheou koung *ejus filii* continuaverunt illam * et-deinde *optima morum documenta* magnopere accreverunt *ac præclarum regimen floruit*. *Cum vero* nunc asseras *veram* regnandi *normam assequi rem esse* adeo facilem °, tunc, *numquid Regis* Wen wang *virtus tibi* non sufficit imitatu (i. e. tua imitatione digna non est) ° (20)?

(16) H : Discipulus, Mencio ministrum Kouan tchoung contemnente attonitus hærebat, sed, eo asserente veram regnandi normam assequi adeo facile esse, in dubio magis anxio versatur.

(16*a*) Sic C.—H : Regnavit centum, G : Nonaginta annis. H : Sperandi locus erat, eum virtute tantum temporis exculta, facillime omnibus populis dominaturum; attamen, ex tribus Imperii partibus vix duas obtinere potuit.

(17) Perperam Noël : *Monarchiam*. H : Mencius intelligit illius documenta moribus emendandis idonea (3,743-952) intra arctissimos terminos fuisse contenta, ac vix omnes Occidentis regiones penetrasse.

(18) Perperam Noël : *Non potuit totam Monarchiam conjungere et perficere*. Ex omnium enim Interpretum sententia, hic verbum *hia* (4,994) non significat *conjungere*, quo sensu aliquoties occurrit, sed (B. C : 2,706,4,994. *Vid.* Morrison, n° 3,416 et 8,423) *undequaque-instillari*, *undequaque-pervadere*. Assentit vers. Tart.

(19) A : Wou wang debellavit dynastiam Chang (1,299), *nempe* (H) Imperatorem Tcheou (7,750); Tcheou koung præscripsit ritus et composuit musicam.

(20) Perperam Noël : *Numquid princeps Wen wang.. sufficit ad dandam veram Imperii adipiscendi normam*. Mencius ait : numquid Regis Wen wang, quemadmodum ministri Kouan tchoung, exemplum abjicies, numquid et illum imitari dedignaberis? Noëlianus

M. ait : Wen wang *Regis virtus* quomodo posset adæquari ° (21)? Ab *Imperatore Tchhing* thang (22) *usque-ad *Imperatorem* Wou ting (22 *a*), sapientes *et* sancti ° principes (23) sex *aut* septem (23*a*) ° exurrexerunt. *Imperii *populi* obsequentes *familiæ* In diu-perstiterunt °. *Cum* diu-perstiterint, tunc difficile *fuit* mutari (24)°. *Tunc* Wou ting *ad-aulam-advocavit *clientelares-regulos, *et* obtinuit *Imperium, veluti vertisset° manum (25)°. *Cum Imperatoris* Tcheou ° distantia *ab Imperatore* Wou ting nondum duravisset (i. e. non esset magna) ° (26), *hinc*, ¶ ejus antiquæ *fidorum ministrorum* familiæ, *et diu*

error non aliunde quam ex negatione (*po*) temerè sublata oritur.

(21) H : Si inclytus Wen wang in tanta impedimenta offendit, illud non virtutis defectui, sed innumeris difficultatibus exigua ejus potentia tunc superandis jure imputandum est.

(22) H : Thching (3,176) thang Familiæ Chang (1,299) conditor.

(22*a*) E : Sive Kao tsoung (12,656-2,115).

(23) Perperam Noël : *Recensentur* 67. *ejusdem stirpis Imperatores.* Doctus interpres numeros 6 *et* 7 pro 67, nescio quomodo, accepit; nullus enim textus *lou-chi-tsi*(613-993-3) *sexaginta-septem* exhibet.

(23*a*) Scilicet (E): *Thaï kia* (1,799-6,172), *Thaï meou* (1,799-3,170), *Tsou i* (7,017-50), *Phan keng* (6,570-2,512), etc.

(24) H : Cum eorum virtus et beneficia, singulis generationibus aucta, omnium populorum corda altius penetrassent, tunc difficile erat homines Familiæ *In* parere diu assuetos, ab illa subito desciscere, ut novo domino adhærerent.

(25) A : Quamvis Imperii vigor in dies extingueretur, regnandi norma nondum immutata fuerat. Ideo Wou ting adeo facile, restanrata Imperatoris Tchhing (3,176) thang auctoritate, rerum potitus est.

(26) I. e. Cum inter Wou ting defunctum et Tcheou (7,750) non multum temporis effluxisset. C : Octo generationum *seu* 108 anno-

submissorum populorum transmissi *pietatis et æquitatis* mores; *illinc*, transfusa *ab antiquis Imperatoribus domesticæ et publicæ administrationis* exempla, bonum*que* regimen *sanctissimis antiquorum Imperatorum legibus nixum*, adhuc erant perseverantia (i. e. vigebant)°. Præterea existebant Weï tseu, Weï tchoung (27), *regis-filii Pi kan, *et* Ki tseu, *atque primarius minister* Kiao ke. Omnes *isti qui* sapientes viri *erant*°, *simul *conjunctis viribus*, auxiliando adjuverunt eum. Idcirco *Tcheou in Imperio* diu-permansit et deinde amisit illud° (28). *Præterea* pes terræ non *erat qui* non *foret* ejus possessio°; unus populus non *erat qui* non *foret* ejus (i. e. illi) subditus (28*a*)°. *In-hoc-rerum-statu Wen wang ex° terrâ (i. e. regno) in-circuitu centum stadia *complectente* surrexit; *inde *illi* difficile *erat universum Imperium statim subjicere*° (29).

§. V. *Regni* Thsi homines habent proverbium *quo* dicitur: Quamvis *vir* habeat prudentiam *et* perspicacitatem, *illud* non *est* sicut *arripere-opportunitatem (30); quamvis *vir* habeat *instrumenta-aratoria, *illud* non *est*

rum, G: septem generationum, intervallo distabant. H: Ideo populi à Familia Chang (1,299) nondum corde desciverant.

(27) H: Imperatoris Tcheou (7,750) fratres ex alia matre geniti.

(28) C: *Nempe* Principis Wou (4,658) wang ætate.

(28*a*) Hic *yeou* vulgo *sicut*, eodem sensu pollet ac (E) *tseu* (8,663).

(29) B: Cum igitur Wen wang angustam ditionem ac paucas copias possideret, quomodo tam formidandum hostem statim debellare potuisset!

(30) E: *Ching chi* est divitiarum et honorum adipiscendorum opportunitatem captare; *taï chi* est tempus arationi et sationi idoneum expectare. — Quasi diceret: licet Princeps maxima pru–

sicut expectare tempus *commodum*. Nunc temporis°, tunc facile *est*°° (31).

§. VI. *Olim dum Familiæ* Hia princeps, *dum Familiarum* In *et* Tcheou *principes*° florerent (32), *imperiale* territorium non erat quod excederet mille stadia°; °*nunc regnum* Thsi habet hujus*modi* territorium° (33). *Olim* (34) gallorum cantus *et* canum latratus *sibi* invicem *respondentes* audiebantur (35), et penetrabant *ab imperiali sede* ad quatuor confinia; °*nunc regnum* Thsi habet *frequentem* hujus*modi* ¶ populum°. Terra *ejus* non *indiget* mutationis (36) *ut* dilatetur°; populus *ejus* non *indiget* mutationis *ut* numero-augeatur°. *Si igitur regni Thsi regulus* exerceat humanum regimen, tunc *quominus super omne imperium* regnet, nemo° poterit impedire°.

§. VII. Enimvero *virorum vere** regnantium° *interregnum (37) nondum fuit distans *et longum* præ hoc

dentia, et clarissima virtute, quemadmodum Wen wang, præditus sit, ni tempora faveant, nihil proficiet. Perperam Noël : *Non potest tamen melius demonstrare suam prudentiam quam in... non potest tamen illum (ligonem) melius reservare quam in..*

(31) C : Cum præsens tempus nostro proposito sit adeo commodum, numquid meos de regnandi facilitate sermones pro deliramento habebis!

(32) H : Tempore quo Imperatores *Iu* (7,106), *Thang* (5,124), *Wen wang* (3,783,3,884 *bis*) et *Wou* (4,658) *wang* exurrexerunt.

(33) H : Quanto potentior es Principe *Wen wang* cui tantummodo centum terræ stadia erant!

(34) C : Prædictorum Imperatorum ætate.

(35) H : Indicat adeo confertam fuisse incolarum multitudinem ut inter domos ne minimum quidem relinqueretur intervallum.

(36) I. e. Non illi opus est novas terras et novos colonos quærere. E : Ditione satis ampla, populo satis frequente potitur.

(37) Ad verbum : τὸ *optimorum* Regum° non exurgere. *Lieou*

nostro tempore °°. Populorum ° mœror *et* miseria sub tyrannico regimine, nondum fuit vehemens præ hoc *nostro* tempore °°. Qui esuriunt, facile *est* * facere-*ut*-comedant; qui sitiunt, facile *est* * facere-*ut*-bibant (38).

§. VIII. * Confucius aiebat : Virtus ° (39) *aquæ* exundantis *instar* incedit (i. e. diffunditur.) celeriter præ pedite (i. e. celerius quam pedes) *vel etiam* equite ° *qui* defert *Regis* mandata.

§. IX. *Si* in hodierno ° tempore decies-mille quadrigarum ° regnum (40) exerceret humanum regimen, *omnes* populi ° *tandiu oppressi* lætarentur °, perinde-ac-si *è patibulo* solutis-vinculis-tolleres *virum* * inverso-corpore-suspensum °.

Itaque, *quamvis principis* res-gestæ *essent* (41) dimidium antiquitatis ° viri, meritis *suis* certe duplo-superaret

i. e. (H) longo-intervallo-disjungi (11,662-11,710). A : Ex quo Wen wang et Wou wang dynastiam *Tcheou* (1,187) condidêre (i. e. à septingentis annis) huc usque, numquam tantum intercessit temporis intervallum in quo nullus vir vere Rex surrexerit. H : quam diversa sunt tempora! Principi benigno quanto facilius esset quam (vid. not. 24) vigente Familia Chang (1,299), omnes Imperii populos in partes suas adducere ac subjicere!

(38) Hominum famem et sitim levare facile est. H : i. e. Populos diu oppressos regiminis humanitate et æquitate solari facile est.

(39) H : Illud de humano regimine dicitur.

(40) C : Si virtus sponte sua, tam celeriter diffunditur, quanto uberiores erunt ejus fructus, ubi, ut nunc temporis, Principi eam exerenti opportuna occasio favebit.

(40*a*) C : Innuit regnum Thsi. — H : illi mille currus, seu mille stadia, pristinorum Imperatorum centum stadiis (vid. textum *notæ* 33) respondent.

(41) I. e. Dimidia pars eorum quæ Wen wang præclare gessit.

illum. Solummodò *propter* hoc *tam opportunum* tempus *res* se-habet ita (42)°.

§. X. Koung sun tcheou interrogans ait : * Magister, *si aliquando* consecutus *in regno* Thsi ° summi-præsidis *aut* primi-à-consiliis-ministri *dignitatem*, posses in-praxim-redigere *tuam de gubernandi* normâ *doctrinam* °, quamvis ¶ * inde regulorum-principem *aut* Imperatorem *evadere* (43) non mirum *esset* °, sicut illud (44), tunc *numquid* commovereris corde, nec*ne* °?

Meng tseu ait : Neutiquam. Ego *ubi attigi* * quadragesimum *meæ ætatis annum cœpi* non commoveri animo (45).

§. XI. *K.* ait : * Si-res-ita-sit, tunc, * magister, superando Meng pun (46) longe-procedis (i. e. longe superas)°.

M. ait : Illud non *est* difficile (47). Kao tseu (47 *a*) ante

(42) A : Necesse non erit centum annos, ut Wen wang, nec longam successorum seriem expectare ad consequendam Imperatoris dignitatem. Ideo Konan tchoung imitari dedignor, atque assero mihi esse tam facile regni Thsi regulum ad veram imperandi normam perducere, quam manum vertere! Vid. supra. not. 14.

(43) A : Quamvis te Principem (C) si exignis animis præditus sit, ad regulorum-ducis (12,006) potestatem, si magnis, ad Imperatoris dignitatem, tuis consiliis promovere posse non mirarer.

(44) H : I. e. Tanti momenti munera obiens.

(45) H : Quanto minus nunc temporis !

(46) A : Meng pun nudâ manu bovis cornua evellebat.

(47) Perperam Noël : Enimvero *animum non concuti, id putas adeo difficile? nulla in eo difficultas!* Mencius enim non absolute eo modo quo ipse, sed tantum eo modo quo *Meng pun*, animo non concuti facillimum esse judicat. A : Inconcussam cordis firmitatem ex virtute et æquitate, ut Tseng tseu et Meng tseu, depromere, rarum et difficile est; ex bullientis sanguinis impetu, ut Kao tseu et Meng pun, facile et vulgare.

(47 *a*) Perperam Noël : *Antiquus ille sophista Kao tseu, quamvis*

me (i. e. ante quadragesimum ætatis suæ annum) non commovebatur corde.

§. XII. *K.* ait : *Viri qui* non commoventur corde, habent*ne certam quam sequantur* agendi-normam°?

§. XIII. *M.* ait : habent (48). Pe koung yeou ° alebat fortitdinem *hoc modo* ° (49). Non *expectabat donec* corpus *suum*, *hoste feriente*, incurvaretur ; non *expectabat donec* oculi, *hoste feriente*, nictarent. *Sed*, cogitabat (50), *si* in uno capillo (i. e. in re minimâ) læsus-fuisset ab *aliquo*

paucissima sciret et in multis erraret, mihi tamen viam firmandi cordis utcumque prior monstravit. His enim Mencius innueret Kao tseu *multo ante ipsum vixisse*, ac *veram firmandi cordis normam* quæ in virtutis constantia sita est, tenuisse. A : Kao tseu viros *Meng pun*, *Pe koung yeou*, et *Meng chi che* omnino referebat, ac ejus fortitudo, non secus ac in plebeio homuncione, nihil aliud erat quam bullientis sanguinis impetus. Ideo (E) illi longo virtutis studio, ut Mencio, opus non fuit, ac facillime (vid. not. 47) antequam quadraginta annorum esset eam assecutus est.

(48) Mencius veram cordis firmandi normam nondum exponit. A : Duplex est fortitudinis genus ; alia falsa, quæ, ut in viris *Meng pun*, *Pe koung yeou* et *Meng chi che* videre est, è solo bullientis sanguinis impetu oritur ; alia vera, quæ, ut in doctore *Tseng tseu*, (C) nec non *Meng tseu*, sola æquitate et rectæ Rationis dictamine nititur.

(49) I. e. Hostem impetebat antequam ab eo impeteretur. Sic C et H. Perperam Noël : *Dum enim pugnandum erat, vidisses pectus ejus velut adamantinum stare immobile ; vidisses minaces ejus oculos fugam abhorrere.* Præterea hic *mo pi* (6,589-11,158) non significat : *oculi fugam abhorrent* sed (G : 10,946-6,679) oculi *hostilis gladii fulgore perstricti* tremulo motu pupillam torquent.

(50) Perperam Noël : *Si cogitabat se ab aliquo vel minimam injuriam accepisse.* Verbum *sse* (*cogitabat*) non ad *injuriam-accepisse* sed ad *ta* (*vapulasset*) referendum est. Assentit versio Tart. *tantaboukha adali gônimbi*. Vid. *infra : spectabat* si impeteret..

homine, *cogitabat*, *inquam*, *illud esse sibi turpe* perinde-ac-si vapulasset ° in *medio* foro, *aut in ipso reguli* palatio. Non *sustinebat* accipere *injuriam* à *plebeio homuncione induto* laneâ-veste largâ *et* amplâ; pariter, non *sustinebat* accipere *injuriam* à decies-mille quadrigarum° principe. Spectabat (i. e. existimabat), *si* impeteret decies-mille quadrigarum ° principem, *illud esse*, perinde-ac-si impeteret (*alii* occideret) *** *indutum* laneâ-veste hominem. Non reformidabat (*alii* reverebatur) *quemquam* *** regulorum. *Si* molesta verba *ab eis jactata ad ipsum* pervenirent, certe reddebat ea (i. e. par pari referebat).

§. XIV. ¶ *Illa* quam Meng chi che ° alebat fortitudinem *hujusmodi erat°*. *Ipse* aiebat: « *Ego* specto (i. e. existimo), *si* non vincam (50 *a*), *illud esse* quasi vincerem °. *Si quis* metitur hostem et deinde progreditur, *si quis* sollicite-scrutatur victoriam et deinde conserit-manus, illud *est* formidare tres (i. e. innumeros) exercitus°° (51). » *Porro*, *ille Meng chi* (52) che, numquid, *tuâ sententiâ*, poterat esse certo vincens (i. e. p. c. vincere) °? *Tantummodo* poterat carere metu et nihil-amplius °.

§. XV. Meng chi che *videtur* (53) *quasi* retulisse Tseng

(50 *a*) I. e. Eodem loco habeo τὸ non vincere et τὸ vincere.

(51) C: Manus conserere, non nisi hostis debilitate ac victoriæ spe comperta, ignavi est.

(52) Interpretes E, C et vers. Tart. hæc usque ad *nihil amplius* velut ab eodem Meng chi che dicta exhibent. E et G: *chi* (3,830) sonus seu vocula auxiliaris, *Meng* nomen Familiæ, *che* parvum-nomen est.

(53) H: Meng chi che qui unum spectabat ut vinceret, (B) omnes suæ agendi-rationis causas à se ipso desumebat. Tseng tseu, (D) si quid argumentum ipsi proponeretur, semper illud secum diu revolvere volebat, ac, non nisi comperta rei veritate, fidem loquenti adhibebat. — *Pe koung yeou* qui (H) unum spectabat ut aliis resiste-

tseu; Pe koung yeou *videtur quasi* retulisse Tseu hia. *Si utraque* istorum duorum virorum ° fortitudo *conferatur, facile* non *erit* dignoscere *quænam-earum *fortitudinum alterâ* excellentior *esset* (54). *Verumtamen Meng chi che custodiebat præcipuum ° (55).

§. XVI. * Olim Tseng tseu alloquens *discipulum suum*

ret, (B) omnes suæ agendi-rationis causas ab aliis desumebat. Tseu hia, Sancti viri verbis inconcussam fidem adhibendam, nec utrum vera vel falsa essent quærendum esse censebat. Hinc patet quantum claudicet Noëliana interpretatio: *Tseng tseu sibi unice vacabat, internisque animi sui affectibus assidue invigilabat. Pe koung yeou id unum spectabat ut alios virtute et doctrina superaret, ut olim Tseu hia.* Hæc confinxit doctus interpres ut quocumque modo *Meng chi che* et *Pe koung yeou* viris *Tseng tseu* et *Tseu hia* ex omni parte simillimos fuisse ostenderet. Quod quidem ipsis interpretibus Sinicis improbatur. D : Mencius eos non quantum ad *virtutem*, sed (C) quantum ad *vitalem-spiritum* comparat; neuter enim viros Tseng tseu et Tseu hia referebat. — Cæterum (*ibid.*) hæc tantum scripsit Mencius ut verba doctoris Tseng tseu de magna fortitudine afferendi ansam arriperet.

(54) A : Quia utriusque fortitudo ex solo bullientis sanguinis impetu oriebatur.

(55) Perperam Noël : *Videtur id quod maxime necessarium est spectavisse ac custodivisse : nihil enim timere, interioremque animi ardorem conservare semper necessum est; alios autem vincere quandoque tantum opus est.* Ut hæc interpretatio sibi constet ac Sinicis commentariis congruat, scribendum est *potes* pro *necessum est.* A : *Pe koung yeou* unum spectabat ut vinceret; illud est quærere ea quæ ab aliis pendent. Porro ea non semper obtinere potes. *Meng chi che* unum spectabat ut non paveret; illud est quærere ea quæ in tua potestate sita sunt. Porro ea semper obtinere potes. Idcirco Mencius asserit in viris supradicta (vid. not. 53) fortitudine accensis, finem quem sibi proponebat *Meng chi che* cum viri *Pe koung yeou* fine collatum, esse præcipuum quid ac majoris momenti; ut pote quem omni tempore facillime assequi possumus.

Tseu siang ait : (56) Tu *ne* amas fortitudinem°? Ego *audivi *quid esset* magna fortitudo à *magistro *meo* (i. e. Confucio)°. « *Ubi* *ad-me-rediens *ac me attente perscrutans° video* (57) *mentem* non *esse* rectam, quamvis *adversus homuncionem indutum* laneâ-veste largâ *et* amplâ (i. e. debilissimum hostem) *mihi pugnandum sit, quomodo* ego non pavescerem °? *Ubi* *ad-me-rediens ° *video mentem esse* rectam, quamvis *mihi immineant* mille *aut* decies-mille homines, ego *in illos imperterritus* incedo ° (58). »

(56) A : Duplex est fortitudinis genus; alia *parva*, alia *magna*. Vid. supra not. 48.

(57) Noëliana interpretatio potissimum sub finem à vero sensu toto cœlo distat : *Si mecum judicem non esse æquum ut hostem aggrediar, quamvis hic esset infimæ sortis imbecillis homunculus.., tamen eum non impeterem. Patet tunc me non timore perculsum pugnam detrectare.* D : *Mens* seu principium immateriale (*li*, 5,936) *spiritum-vitalem* seu materiale principium (*khi*, 4,828) regit. Quando Mens, quiescentibus nempe perturbationibus, pura et *recta* est, vitalis-spiritus valet. Si tunc mihi immineant innumeræ hostium turmæ, ego imperterritus eas aggrediar. Si vero Mens, perturbationibus intus grassantibus, recta non sit, spiritus-vitalis debilitatur ac quasi fame elanguet. Si tunc vel imbellis è plebecula homuncio me lacessat, meum vitalem-spiritum facile franget, ac victor evadet. Pugnam cum eo initurus quomodo non paverem! — Gravissimus docti Interpretis error inde potissimum ortus est quod verbum *Yan* (5,443) pro littera finali habuit; dum contra, interrogationis signum hic est. C : *Yan*, i. e. *hou* (43) *quomodo?* — Porro, nemo non videt quantum discriminis sit inter *non timeo* (ut interpretatur Noël) et (H) *quomodo non timerem!* quantum inter *non æquum esse*, *æquum esse*, et *si mens mea non recta*, *si recta sit!*

(58) Perperam Noël : *Ita Confucius.* A : Ex his doctoris Tseng tseu verbis patet..

§. XVII. Meng chi che° conservans vitalis-spiritûs *impetum*, *si eum cum Pe koung yeou conferas*, *custodiebat præcipuum*, *sed* adhuc non *sciebat* sicut Tseng tseu° custodire præcipuum (59) °.

§. XVIII. ¶ *K. s. t.* ait : Ausim *te* interrogare (60). *Methodum quam* * magister *meus* ° *tenet ut* non concutiatur corde, et *eam quam tenuit* Kao tseu° *ut* non concuteretur corde, possum *ne* obtinere *ut* audiam°?

M. ait : Kao tseu aiebat : (61) « *Si* non obtines in ver-» bis, ne quæras in corde. *Si* non obtines in corde (62),

(59) Quasi diceret : pulchrius et utilius est numquam timere (ut Meng chi che) quam semper vincere velle (ut Pe konng yeou); sed præstat rationem sequi, vel fortitudinem suam ex mentis rectitudine haurire (ut Tseng tseu), quam nunquam timere (ut Meng chì che).

(60) H : Interrogat eum de animi fortitudine quam ipse non nisi in quadragesimo ætatis suæ anno, et de eâ quam Kao tseu ante hanc ætatem habuit. Vid. not. 47.

(61) Hæc omnia usque ad §. XXVI difficilia et perobscura sunt, ac intricatissimis nec non inter se plane diversis glossematis ab interpretibus exponuntur. Nitidiores notas excerpere enitar. D. H : Si, ubi aliquid dicere cupis, perspicue non vides verborum dicendorum rationem, (G) tunc relinque hæc verba, ac eorum rationem in corde quærere noli. Si enim eam ibi quæras, (H) cor dubiis obruetur ac (A) concutietur. (Quod falsum est ut infra videbis). — Aliter E : *Pou te*, est non invenire in hominibus *bonum cor* et *bona verba*. Kao tseu, si inter homines, aliqui *verba* non bona in eum jactarent, non quærebat utrum eorum cor foret bonum; tantummodo irascebatur illis.

(62) C : I. e. Si cor tuum quietum non sit, tunc (G) illud compone ac rege, nec auxilium à vitali-spiritu quæras; alioqui (C) cor quod est *principale* (*pun*, 4,063) minori-principali (*mo*, 4,062) subjectum esse censeretur. D : antequam humanitatem et æquitatem exeras, necesse est ut eam intus in corde possideas. Porro, cor non potest à

» ne quæras in vitali-spiritu ».— « *Si* non obtines in corde, ne quæras in vitali-spiritu », *illud* licet (63); « *Si* non obtines in verbis, ne quæras in corde », *illud* non licet. ° Mens *est* vitalis-spiritus ° dux ° (64); vitalis-spiritus *est* membrorum ° plenitudo (65) °. ° Mens *est* summum °; spiritus-vitalis *est* secundum ° (66). Itaque dico : *Homo debet*

spiritu-vitali ea quærere quæ spiritus-vitalis non nisi à corde depromit. In hoc Kao tseu recte sentit. Mencius existimat hanc opinionem esse rectam; cor enim omnium hominis actionum origo est. Aliter E : Si sciret homines habere malum *cor* (*sin*), licet cum bono vitali-spiritu (*khi*) i. e. honestis verbis (*ibid.*) eum adirent, etiam irascebatur illis.

(63) *Tchu hi* apud C ait : Illud Mencii judicium non est omnino rectum. Cor enim maximæ, et vitalem-spiritum nulli curæ habere nequaquam decet; quia nempe cor vitalis-spiritûs auxilio aliquando indiget. Ita sane locutus est Mencius (*ibid.*), quia cor (*sin*) sæpissime ac fere semper vitalem-spiritum (*khi*), vitalis autem spiritus cor non nisi rarissime ad agendum movet.

(64) E : *Cor* (*sin*) *est* sicut princeps, *mens* (*tchi*) sicut exercitus-dux, *spiritus-vitalis* (*khi*) sicut milites. *Cor* cogitat ac meditatur, *mens* perpendit utrum res cogitatæ liceant nec ne, *spiritus-vitalis* eas exequitur.

(65) Spiritus-vitalis per totum corpus diffunditur, ac membris, vel sensibus (*aux cinq sens*) vim ad agendum necessariam suppeditat. H : Per *thi* (12,651) *membra*, hic intelligit *oculos*, *aures*, *nares*, *os*, etc.; per *khi* (4,828) *vitalem-spiritum*, hic intelligit *visum*, *auditum*, *olfactum*, *gustatum*, et *tactum*. Ideo ait : vitalis-spiritus membrorum plenitudo est, i. e. ubi singula membra seu (H) singuli sensus habent spiritum-vitalem (nempe vim cuique necessariam, ut oculis *visum*, etc.) deinde suo munere fungi possunt.—Aliter E : Per *spiritum-vitalem* intelligit eam vim quæ animi perturbationes, ut lætitiam, iram, amorem, odium, conflat.

(66) C : Mencius non ait hoc (*mentem*) esse *prius*, illud vero (*vitalem-spiritum*) esse *posterius*, hoc *magnum*, illud vero *parvum*;

diligenter-custodire suam mentem, non *debet* turbare suum vitalem-spiritum.

§. XIX. *Koung sun tcheou ait:* Cum dixeris : (67) Mens *est* summum °; spiritus-vitalis *est* secundum °; *cum* præterea dixeris : *Homo debet* diligenter-custodire suam mentem, non *debet* turbare suum vitalem-spiritum °, quid *per hæc intelligis* ° ?

M. ait : (68) *Si* mens *obstruatur ac* sola *sit*, tunc mo-

sed innuit maximam curam primum menti, deinde vitali-spiritui conservandis esse adhibendam.

Ibid. Cum mens sit *summum*, eam debemus cum veneratione conservare, ut(B) semper pura et lucida sit, nec suum in corpus dominium amittat. Cum vitalis-spiritus sit *secundum*, non licet eum (E) perturbare, sed potius (H) eum alere debemus, ut mentem constanter adjuvare ac suum munus rite obire possit. — Porro (A) cum Kao tseu diceret : *Si non obtines in corde ne quæras auxilium à vitali spiritu*, ostendit se nosse tantum *mentem* suam conservare ; quomodo enim potuisset non perturbare, i. e. semper (H) alere suum *vitalem spiritum* cujus auxilium nonnunquam cordi necessarium est? Vid. *not.* 63. — E : Quando *mens* intuetur ac facere intendit aliquid, *vitalis spiritus*, illi paret, atque jussa exequitur. Idcirco oportet mentem in recti tramite continere, ne forte vitalis spiritus perturbetur, ac immerito lætitiam vel iram, amorem vel odium in homines exerat.

(67) A : Cum Koung sun tcheou perspicue non intelligeret verba : *mens* est *summum*, *spiritus-vitalis* est *secundum*, sic rursus instat : Si mens sit *summum*, tunc (H) magni momenti est, vitalis autem spiritus parvi momenti (Vid. *not.* 66). Inde sequitur satis esse si homines rite conservent suam mentem. Cur addidisti *non licet perturbare* (Vid. *ibid.*) *suum vitalem-spiritum ?*

(68) Hic et in seqq. Noël sæpius erravit. A : Mens et vitalis-spiritus separari nequeunt. Quamvis enim (G) mens vitalem-spiritum ex decem vicibus novies (*neuf fois sur dix*), et vitalis-spiritus mentem tantum ex decem vicibus semel (*une fois sur dix*) ad agendum moveat, neque mens vitali-spiritu, neque vitalis-spiritus mente carere potest.

vet (i. e. turbat) (69) vitalem-spiritum; *pariter*, *si* vitalis-spiritus *obstruatur ac* solus *sit*, tunc movet (i. e. turbat) mentem °. *Ex. gr.* nunc ° *si vir* cadat °, *aut* fugiat °, illud *est* vitalis-spiritus (i. e. hæc duo oriuntur è vitali-spiritu) °; et*enim* retroagens movet ejus cor.

§. XX. *K. s. t. ait:* Ausim *te* interrogare. *Magister, * quâ-in-re *isti Kao tseu* præstas?

M. ait : (70) Ego intelligo verba; ego rite alo meam * immensam ° ¶ vitalis-spiritus *vim.*

(69) H : Hic prius *thoung* (8,99) significat *movet* i. e. *impellit ad sibi obsequendum*, posterius vero, *movet* i. e. *perturbat.* Ex. gr. (C)ubi mens se se *virtuti* sola applicat (G. *i* 1,766 i. e. *tchouan i*, ibid.), *movet* spiritum-vitalem ad virtutis actus exerendos; ubi mente suî oblitâ, spiritus-vitalis *fugæ* (*vid.* infra) solus se applicat, i. e. omnem vim suam ad fugiendum depromit, tunc mens in fugam rapitur. Hinc patet corpus à vitali-spiritu in fugam trahi quia mens obstruitur, vel suî compos non est. — E : Quando *Mens* obstruitur ac sola est, tunc vitalis-spiritus non agit. Quando vitalis-spiritus, tunc mens non potest res penetrare.—Alii utrumque verbum *thoung* (899) interpretantur *turbant.* E : *Cor* est velut *princeps*, *mens* sicut *dux*, *spiritus-vitalis* sicut *milites.* Si *mens cordi* rebellis sit, *turbat vitalem-spiritum*, quemadmodum *dux milites*, si *principi*. Si *spiritus-vitalis menti* rebellis sit, *turbat cor*, quemadmodum *milites* rebelles, suum *ducem* ac deinde suum *principem turbant. Tchu hi* apud (B) « *Mens movet vitalem-spiritum* » quasi diceret : ubi *amnis* fons turbidus est, ejus *fluctus* etiam turbidi sunt. « *Spiritus-vitalis movet mentem* » quasi diceret : si amnis *fluctus* oppositâ mole cohibiti non labantur, retroaguntur ac turbant amnis *fontem.*—E : Quando *mens* vel *vitalis-spiritus* separatim obstruuntur (11,652-1,673) fiunt *i* (1,766) *unica*, *sola*, quia nempe alterum alterius auxilio destituitur. Quando *mens* obstruitur ac quasi occluditur, tunc..

(70) B : Quando verborum ratio clara non est, tunc cor dubiis obruitur. Ego vero meum cor perscrutor, dubia ejus discutio, ac proinde, quocumque homine loquente, verborum rationem penetrare queo. Quando vitalis-spiritus non est plenus, i. e. debilis,

K. s. t. ait : Ausim te interrogare. Quid vocas ° immensam ° vitalis-spiritus *vim ?*

M. ait : *Illud est* difficile dictu ° (71).

§. XXI. Ipse *talis* est vitalis-spiritus °. Maxime magnus (72), maxime fortis *est* (73). Ex *eo quod* (i. e. quando) *nos illum* recte alimus (74) et *illum* non lædimus (75), tunc complet *omnia quæ sunt* in cœli *et* terræ ° intervallo (76).

§. XXII. Ipse *adhuc talis* est vitalis-spiritus °. Conjungit æquitatem cum ratione (77). *Si corpus* careat illo, *tunc* esurit °.

tunc cor minimâ re pavet. Ego vero semper alo ac conservo meum vitalem-spiritum. Inde cordis vigor augetur nec ullâ re concutitur. Kao tseu vero secus sentiebat (Vid. not. 62). Sic ab eo toto cœlo differo, sic eum longe supero.

(71) H : Cum hæc immensa vitalis-spiritûs vis in abditissimo cordis nostri recessu habitet, ac forma et sono careat, difficillimum est definire quid per se re ipsâ sit. Nobis miros illius effectus nosse tantum datur.

(72) B : Nihil est quod facere nequeat, nullus est locus quo non perveniat.

(73) H : I. e. Infrangi non potest. B : nec mors nec vita, neque adversæ neque prosperæ res eam (*nempe* viros qui eam rite alunt) concutiunt aut immutant.

(74) H : I. c. Si agendo rectam rationem sequamur..

(75) B : Si ne minimam quidem rem agas quæ vitalem-spiritum lædat aut perturbet.

(76) H : Potest omnes res exequi quæ inter cœlum et terram (i. e. in universo mundo) sunt. Porro (A) inter cœlum et terram sunt *æquitas* et *ratio* (8,206–11,117); quia videlicet omnes hominis actus *æquitate* et *ratione* oriuntur. Horum verborum sensum sic definit D : si filius est pius, si princeps humanus, illud dicitur *æquitas;* illud per quod filius pietatem, per quod princeps humanitatem exercent est *ratio.*

(77) A : Ubi *æquitas* et *ratio* aliquid faciendum esse docent, spi-

§. XXIII. Ille *vitalis-spiritus est* illud-quod *ex diu* (78) accumulatâ æquitate nascitur°. Non *potes vero agendo unam vel duas res* æquitati (79) *consentaneas* furtim ° assumere (i. e. obtinere) illum (80)°; *vel*, non *potes vero*, æquitate *semel aut iterum quasi* furtim-edita °, assumere illum °. *Si*, *quando* agis, existat * non-lætitia in corde, *nempe* si cor non sit lætum, i. e. saturum (81), tunc *vitalis-spiritus*

ritus-vitalis ipsis adjumentum præbet, ut res facienda suum effectum expedite et convenienter sortiatur. Sic (D) uxor, quasi *minus-principale* (4,062), marito, quasi *principali* (4,063), juncta, eum quotidie collaborando adjuvat. Cum (C) igitur æquitatis et rationis actus, non nisi vitalis-spiritûs ope et interventu exterius prodire possint, tunc (H) si eum rite non *alas*, si membra tua *vel* sensus (*Vid.* not. 65) non impleat, tunc quasi fame languescet, nec jam mentis tuæ consilia exequi valebit.

(78) C : *Accumulare æquitatem* (*tsi i*), ac proinde immensam vitalis-spiritus vim in se adaugere, est multorum mensium atque annorum opus, ut videre est in Mencio qui non nisi 40 annos natus animo non concuti cœpit.

(79) D : Unam vel duas res æquitati (H) consentaneas, quemadmodum Kao tseu quasi furtim et perfunctorie agere, est tantum unius momenti negotium. Ideo ille sophista antequam 40 annos assecutus esset, suo quidem sed non quo oportebat modo, animo non concutiebatur.

(80) *Fei i si eul tsiu tchi.* Ut obscuri hujus loci sensus dilucidetur, juxta D legendum censeo : *fei i, eul si tsiu tchi*, i. e. (*ibid.*) *fei* non (*hing* agendo) *i* unam *vel duas res* æquitati *consentaneas*, *eul* et, *si* (E, i. e. *mi*, 2,147. assentit vers. Tart.) furtim, *tsiu* assumes, *tchi* illam (immensam (B) vitalis-spiritus vim extrinsecus). C : Vitalis-spiritus ex *æquitate* diu *accumulata*, *æquitas* ex *corde*, nascitur. Porro, si æquitas non existat in *corde*, sed extrinsecus accersatur, quemadmodum falso sentiebat Kao tseu, tunc vitalis-spiritus à peregrinâ istâ et ementitâ æquitate oriri non poterit.

(81) H ; I. e. Non esse contentum, non habere-satis. *Ibid.* Si

esurit °. Ego itaque dico : Kao tseu nondum *sciebat æquitatem (82), ex *eo quod* (i. e. quia) ipse exteriorem-judicabat illam°.

§. XXIV. Oportet (83) habere (i. e. impendere) operam°, et non prædefinire (84). *Oportet in* corde non oblivisci, *et* non *velle* adjuvando augere (85-6) *illum* °. Ne-sis (87) sicut *quidam regni* Soung homo ¶°. *Inter regni* Soung homines, *quidam* fuit qui dolens *quod* suæ segetes ° non grandescebant °, *tunc* extraxit illas ° (88). **Mente-

æquitatem accumulaveris (*tsi i*), cor contentum erit (*khie*), ac spiritus-vitalis nascetur; si non *accumulaveris æquitatem, nempe* si eam, ut Kao tseu, quasi furtim et perfunctorie exeras, tunc spiritus-vitalis languebit.

(82) A : Cum Kao tseu æquitatem exterius (i. e. in fortuito opere), non vero intus (i. e. in corde) existere censeret, tunc *æquitatem*, ad adaugendum spiritum-vitalem *accumulare* non poterat. Quomodo igitur corde vere non concuti potuisset?

(83) A : Cum spiritus-vitalis non nisi ex *æquitate* diu accumulata nascatur, quisque debet indesinenter ei navare operam, i. e. conari ut quodcumque agit æquitati sit consentaneum.

(84) C : Non debes tibi prædefinire tempus quo tui vitalis-spiritus plenitudinem assecuturus sis.

(85) C : Si forte vitalis-spiritus ad plenitudinem nondum pervenerit, ideo illud fit quod æquitatem nondum perfecte accumulasti. Tunc, cave ne egregium hunc laborem intermittas.

(86) Perperam Noël : *Velle ejus* (*justitiæ*) *incrementum*. C : Nihil licet facere ad adjuvandum (i. e. festinandum) sui vitalis-spiritus incrementum. D : Homo expectare debet donec cœlestem rationem diligenter diuque secutus, illum ad plenitudinem sponte suâ pervenire videat.

(87) C : Qui in se alit vitalem-spiritum cavere debet ne ridiculum quemdam regni Soung incolam imitetur.

(88) Culmos, emotâ radice, è terrâ pene extraxit, ut altiores.

turbatâ rediens, compellavit suæ *domûs* viros dicens: « *Hodierno-die *valde* defessus-sum °. Ego adjuvando « segetes adauxi *eas* ° (i. e. segetis incrementum adjuvi atque acceleravi). » Ejus filii accurrentes ° venerunt *ut* viderent illud. *Sed* segetes tunc aruerant °.

In *Imperio° (88*a*), *homines* qui non adjuvant segetem *ut eam* adaugeant, pauci *sunt* °. Qui *arbitrantur nihil-esse emolumenti (i. e. incrementi), et deserunt illum, *similes sunt agricolis* qui non purgant-loliis segetes ° (89). Qui *volunt* adjuvando illum (90) adaugere, *similes sunt prædicto agricolæ* qui *è terrâ* extraxit *suas* segetes °. Non solum *illi* non sunt-emolumento (i. e. incremento), *sed-etiam nocent illi (91).

§. XXV. *Koung sun tcheou ait:* Quid vocas « *ego* intelligo *hominum* verba »?

M. ait: *Si* devia (92) *sint alicujus* verba, *ego* scio *in* quo

apparerent. D: Perinde ac si quis dolens quod vitalis-spiritus corpus suum nondum implet, ac eum Cœli virtute in nobis adaugeri ignorans, ejus incrementum ante tempus stulte promovere tentaret.

(88*a*) C.: I. e. Viri qui à suo vitali-spiritu temere adaugendo prudenter abstineant, paucissimi sunt.

(89) C. I. e. Qui æquitatem aliquandiu à se accumulatam suo vitali-spiritui non multum prodesse arbitrantes, opus suum deserunt, i. e. (H) eam accumulare desinunt..

(90) C: I. e. Qui suum vitalem-spiritum ad plenitudinem nondum pervenisse videntes, omnia temere factitant ut illius incrementum ante tempus accelerent..

(91) H: Si quis hujusmodi vir injuria ab aliquo afficiatur, necquicquam à vitali-spiritu auxilium petet; vitalis enim spiritus inconsulta ejus festinatione exaruit ac evanuit.

(92) Perperam Noël: *Si inepta verba*.. A: Quando hominis mens

cor ejus obscuretur (93). *Si* exundantia (94) *sint alicujus* verba, scio *in* quo *cor* ejus *velut* in-foveam-incidat (95). *Si* non-recta *sint alicujus* verba, scio *in* quo *cor* ejus recedat (96). *Si* subterfugientia (97) *sint alicujus* verba, scio *in* quo *cor* ejus exhaustum *sit* (97 *a*). *Hæc quatuor verborum genera ubi* nata-sunt ex ejus corde (98), damnum-inferunt in ejus regimen; *ubi* emissa-sunt ex ejus regimine, damnum-inferunt in ejus negotia. *Si* sancti *anti-*

obcæcata intuetur hoc et amittit illud. Veluti (D) sectarius *Yang* (3,476) qui se solum, et *Me* (1,709) qui omnes indiscriminatim amabat.

(93) H : Cum eorum cor pravis cupidinibus turbatum quasi tenebris obdatur, mens unam tantum rei vel argumenti faciem videt.

(94) Perperam Noël : *Si turpia (verba), mox cognosco in quo cor sordescat.* A, B, C, D : Si latior sit disceptatio ac quasi diluvium effundatur (4,837–5,306).

(95) C : Vir verbosus qui à proposito digreditur illi similis est qui in aquam delapsus litus è conspectu amisit.

(96) H : I. e. A rectâ ratione deflectant, vel illi adversentur.

(97) C : Ubi quis inter disceptandum sæpissime sermonem immutat, ut usurpet victoriam.

(97 *a*) E : *Khioung* hic dicitur de eo qui non habens quod respondeat, rectam rationem ineptis ambagibus temere contorquet, ac (H) ne seipsum quidem intelligit.

(98) Perperam Noël : *Postquam ex corde natæ se ad publicum regimen extendunt, omniaque ejus negotia susquedeque subvertunt.* Hic *Tching* (3,730) est *regimen* quo mens rebus agendis præest; *Sse*, hominis *actiones*. H : Quasi diceres : Si cor quatuor his ægritudinibus laboret, menti inepta jussa dabit, mensque ab eo decepta et obcæcata corpus in exitium trahet. — Ut *Tching* suum sensum retineat, hæc omnia ad principem referantur necesse est. E : Si princeps gignat hæc quatuor in suo corde, profecto nocebunt atque

quitatis viri iterum surgerent, certe sequerentur *ac suo assensu firmarent* mea verba ° (99).

§. XXVI. ¶ *Koung sun tcheou ait:* Tsai 'o, Tseu koung (100), boni (i. e. periti) *erant* facere *sermones (i. e. facundiâ pollebant). Jan nieou, Min tseu, Yan youan (101), boni *erant* enarrare *suas* virtutis actiones.* Confucius (102) simul-habuit illa *duo merita, et tamen* dicebat: « Ego quantum-ad *sermones, tunc non possum °. » (103). *Quocirca, *magister °, *nonne* etiam sanctus *es°°?*

M. ait: Proh-nefas! hunc (104) quomodo sermonem *proferre audes°?*

obstabunt humano ejus regimini. Ubi ex ejus regimine exierint, v. g. si decretum edat ut sationis vel messis tempore venatui vacetur, aut agricolarum manibus extruantur palatia, rebus agrariis profecto nocebunt. Verba *tching* principem, *sse* subditos, spectant.

(99) C: Ex his omnibus patet quantum differam à sophistâ Kao tseu qui, si verba non intelligeret, cor, unde nascuntur, scrutari negligebat, quanto minus dubiis aut erroribus obnoxius sim. Modo enim ex verbis, hominis cor, quasi ex fluctibus fontem; modo ex corde, ejus agendi normam, quasi ex fonte fluctus, disco.

(100) B: Insignes Confucii discipuli.

(101) H: Bene loquebantur (*chen yan*) circa virtutis actus quos ipsi peragebant. Assentit vers. Tart. quam hic secutus sum: *erdemou yaboun be gisourere de manga.* H: quasi diceret: virtutis actus, illud in quo excellebant. Noël verba *chen yan*, nimirum sibi haud intellecta, temere expunxit.

(102) Solus Confucius (B) sermones (C) recta ratione nixos et virtutis actiones possidebat. Porro (C), magister, cum dicas te *intelligere verba* (Vid. supra *not.* 70) tunc *excellis in sermonibus;* cum dicas te *rite alere tuum vitalem-spiritum* (*ibid.*), tunc *virtutis actiones possides.* Nonne, æque ac ille, sanctus es?

(103) I. e. Hanc artem non calleo.

(104) H: Cum ipse Confucius qui *sancti viri* virtute maxime eni-

§. XXVII. *Olim (105) Tseu koung interrogans à *Confucio (i. e. *Confucium) ait : *Magister, *numquid* sanctus *es* °°?

*Confucius ait : *Quoad* sanctitatem, tunc ego non possum (105 *a*). Ego studeo *sanctorum virorum præceptis* *sine-satietate, et *homines illa* doceo *sine-lassitudine °. — Tseu koung ait : Studere *sine-satietate, prudentia *est* °; docere *sine-lassitudine, humanitas *est* °. *Cum habeas* humanitatem ac prudentiam, * magister ° etiam sanctus *es* °!

Porro (pergit Mencius), cum in ° sanctitate * Confucius non moraretur (i. e. cum sancti viri nomen admittere nollet), hunc quomodo sermonem *proferre audes* °?

§. XXVIII. *Koung sun tcheou ait* (106) : *Olim ego (107) audivi illud : *Discipuli* Tseu hia, Tseu yeou (107 *a*) *et* Tseu tchang, omnes habebant sancti viri ° unum membrum (108). *Quoad* ¶ Jan nieou, Min tseu, *et* Yan youan,

tebat, hoc nomen admittere nollet, quomodo mihi, indigno ejus discipulo, tantum decoris addere auderes?

(105) Mencius ut discipulum suum efficacius arguat, Confucium non minus imprudenti interrogationi severe respondentem inducit.

(105 *a*.) E : Sanctitatem nondum assecutus sum. H : Non possum adhuc hoc nomen admittere.

(106) C : Cum Mencius se Confucio æquiparari non pateretur, Koung sun tcheou celebres viros, sed Confucio inferiores, illi proponit.

(107) E : *Thsie* (7,353) vox quâ quis se ipsum humiliter indicat.

(107 *a*.) C : *Tseu yeou* et *Tseu hia* ejus scientiam, *Tseu tchang* ejus virtutem possidebat.

(108) I. e. Unam quisque partem Confucianæ perfectionis habebat.

tunc *habebant* cuncta membra (i. e. omnes sanctitatis partes), °sed *ea quidem* exigua (109). Ausim sciscitari *quisnam illorum sit in* quo consistis (110)?

M. ait : Interim abjicio illos (111).

§. XXIX. *K. s. t.* ait : *Quantum ad* Pe i (112) *et* I yun (113) *quid *censes* (114)?

M. ait : *Illi* (115) non *sunt mihi* similes doctrina.

« *Si alicujus princeps* non *sit* ejus princeps (116), non *debet illi* servire. *Si alicujus populus* (117) non *sit* ejus populus, non *debet illi* imperare. *Si* bonum-regimen-

(109) C : Ejus scientiam, humanitatem, æquitatem, etc. habebant, sed quasi compendiose ; i. e. (*ibid.*) istius scientiæ, istarum virtutum culmen nondum attigerant.

(110) E : I. e. Quemnam eorum imitari velles?

(111) B : Quamvis eos sapientia claruisse non diffitear, ii tamen non sunt quos imitari vellem. Qui enim (C) exemplum sibi quærit, virum in summo sapientiæ fastigio eminentem deligere debet.

(112) G : *Pe i* erat natu-major filius principis *Kou* (2,073) regni *Tcho* (7,398) reguli.

(113) G : *I yun* erat sapiens quidam regni *Yeou sen* (4,028-8,963) litteratus.

(114) H : Eos ne imitari dignaberis?

(115) H : Eorum agendi ratio nequaquam cum mea convenit. E : Agendi ratio viri *Pe i*, à *Confucii* et viri *I yun* agendi ratione multum differt.

(116) E : Si princeps is esset quem (nempe ob humanitatis et æquitatis defectum) non amaret, tunc.. H : Si princeps perspicacitate et ingenio careret, ita ut ei servire, ac ejus mandata facessere nequiret..

(117) H : Si populus non sit virtute præditus, ita ut ei imperare nequeas. — E : Si populum regendum, læsa æquitate, obtinueris, ita ut *tuus populus* vere dici non possit..

vigeat, tunc ad-magistratum-accede. *Si* anarchia-grassetur, tunc *ab eo* recede ». *Hæc aiebat* Pe i ° (118).

« Cuinam servies, *si* non principi? Cuinam imperabis, *si* non populo (119)? *Si* bonum-regimen-vigeat (120), etiam ad-magistratum-accede; *si* anarchia-grassetur (121) etiam ad-magistratum-accede ». *Hæc aiebat* I yun ° (122).

« *Quando* licet (i. e. expedit) ut magistratum-geras, tunc magistratum-gere. *Quando* licet ut desistas (i. e. ut te eo abdices) tunc desiste. *Quando* licet ut *in eo* diu-permaneas, tunc diu-permane. *Quando* licet ut *ex eo* cito-exeas, tunc cito-exi ». *Hæc aiebat* * Confucius° (123). *Illi* omnes *erant* antiquitatis sancti viri °. Ego *quidem* nondum potui habere *quod* agerem *sicut illi* ° (124). *At-*

(118) H : Suam agendi-rationis regulam in absoluta animi perfectione ponebat.

(119) Secutus sum A. B. C. et vers Tart. Aliter E : Si quis serviat principi qui non sit suus *princeps* (vid. n. 116), si imperet populo qui non sit *suus* populus (vid. n. 117) quid mali est (166-413)? Dummodo cœlestem rationem sequi ac in omnibus æquitati obtemperare cupiat, illud sufficit. Perperam Noël : *Eccui possis servire principi qui non mereatur tuum servitium? eccui possis imperare populo qui non mereatur tuum imperium?*

(120) H : Alludit ad ætatem imperatoris *Tchhing thang* (3, 176-5, 124).

(121) H : Alludit ad ætatem imperatoris *Kie* (4, 220).

(122) H : *I yun* parum curabat utrum princeps ingenii acumine, ac populus virtute pollerent. Solummodo enim obtinendis muneribus intentus erat.

(123) H : Confucius suam agendi rationis regulam in arte sese temporibus accommodandi ponebat.

(124) H : Indicat austeram viri *Pe i* puritatem, laxiorem viri *I yun* in muneribus obeundis agendi rationem, nec non artem qua Confucius sese temporibus accomodabat.

tamen, certe illud-quod cupio, tunc *est* discere(i. e. imitari) * Confucium °.

§. XXX. *Koung sun tcheou ait: Cum viros* Pe i *et* I yun *quoad sanctitatem* ad * Confucium (i. e. cum * Confucio) *contuleris, anne* * ita *sunt* ordinis *ejusdem ac Confucius* ° (125)?

M. ait : Minime. Ex *quo* extiterunt nati homines ¶ * huc-usque, nondum fuit *alter* * Confucius °.

K. ait : *Attamen, *anne* habuerunt *aliquid quo* similes *fuerint* °?

M. ait : Habuerunt. *Si* obtinuissent centum stadiorum ° regnum, ac principes-fuissent illius, *profecto* omnes *sua sapientia* potuissent *eo pervenire* ut ad-aulam-advocarent omnes regulos *clientelare obsequium sibi præstituros, ac ut* haberent *universum* * Imperium. *Si vero* agendo unam *rem* non *consentaneam* æquitati, *vel* occidendo unum *hominem* * innocentem ° *potuissent* obtinere *universum* * Imperium, omnes *hoc* non egissent °. *Quantum ad* hoc, tunc similes *erant.*

§. XXXI. *K.* ait : Ausim *à te* quærere ipse * in-quo (i. e. * in-quo ipse) *Confucius ab illis* differat?

M. ait (126) : Tsaï 'o, Tseu koung, Yeou jo, *quantum ad* prudentiam, sufficiebant ad cognoscendum (i. e.

(124*a*) I. e. Tres illos illustres viros imitari vel æquiparare nondum potui.

(125) Noël : *Ergo omnes illi tres viri.* Præstat cum A, C, et E, non *illos tres* viros inter se, sed tantum *Pe i* et *I yun* cum Confucio conferre. A : Sancti quidem erant *Pe i* et *I yun*, sed, si ad doctrinæ et virtutis excellentiam spectes, quam longe eos superabat Confucius!

(126) A : Illud (i. e. nondum extitit alter Confucius) non solum ego, sed etiam Confucii discipuli ante me asseruerunt.

facile poterant cognoscere) Sanctum virum. *Quamvis autem fuisset* exigua (127), non *tamen eo* devenerunt *ut* ficte-laudârint illum-quem ipsi diligebant (128).

§. XXXII. *Porrò*, Tsaï 'o aiebat : Ex *eo quod ego* Iu (129) perpendo (i. e. dum perpendo) *virtutes* in * Magistro *elucentes*, *mihi videtur magis* sapiens quam Yao *et* Chun longe ° (130).

§. XXXIII. Tseu koung aiebat : Videndo eorum (i. e. priscorum Imperatorum) ritus °, cognosco eorum regimen; audiendo eorum musicam °, cognosco eorum virtutem. *Si incipiendo à tempore* centum generationes ° post *elapso* (i. e. *elapso* post c. gen.), ordine-disponam (i. e. juxta ordinem recenseam) centum generationum ° reges, nullus ° *est cujus virtus ac regimen* possint *meos oculos* effugere °. *Verum si eos cum Magistro conferam*, ex *quo* nati-sunt homines ¶ * huc-usque, nondum extitit *alter* * Confucius °.

§. XXXIV. Yeou jo aiebat : Numquid soli (131) homines ° ! Khi lin *seu* * Unicornis °, *si* cum currentibus bestiis *conferatur*; * Foung hoang °, *si* cum volantibus avibus; *mons* Thaï chan °, *si* cum collibus *et* exiguis-terræ-tuberibus; flumina *et* maria °, *si* cum * lacunulis-aquæ-in-itineribus-stagnantis, ejusdem-speciei *sunt* °. *Sic* sancti viri °, *si* cum populo *conferantur*, etiam ejusdem speciei *sunt* °

(127) G : *Ou* i. e. *hia* (8). C : Sed ponamus eorum prudentiam fuisse humilem (*ou*), non altam et perspicacem.

(128) A : Ideo sunt testes fide dignissimi.

(129) E : *Iu* (63), discipuli *Tsaï 'o* cognomen.

(130) C : Si Confucius sapientia *Yao et Chun* superavit, quomodo *Pe i* et *I yun* cum illo conferri possent? Inde patet quantum sit inter hunc et illos discrimen !

(131) H : An solos homines ejusdem inter se generis esse putas?

(132). *Sed* emergunt ex sua specie (i. e. ex medio eorum qui ejusdem illis speciei sunt), *et* assurgunt super suam turbam. Ex *quo* nati-sunt homines *huc-usque nondum *ullus* fuit *magis* præstans quam *Confucius° (133).

§. XXXV. Meng tseu ait : Qui utens viribus° (134) mentitur humanitatem (135), regulorum-dux-est. *Ut quis* sit-regulorum-dux, necesse-est *ut* habeat magnum regnum (136). Qui utens virtute (137) exercet humanitatem, Imperator-est. *Ut quis* sit-Imperator, *ille* non expectat potentiam (i. e. potentiæ non indiget) (138). *Sic* Thang

(132) A : Quia corpus et mentem pariter à Cœlo acceperunt.

(133) Quemadmodum *Khi lin* seu *Unicornis* inter quadrupedes, et *Foung hoang* inter volucres, quamvis iis genere simillimi, primum locum occupant, ac eos sua magnitudine longe superant ; sic sapiens, licet quoad corpus et mentem sit ejusdem generis ac plebei homines, sua tamen scientia atque virtute rudem eorum turbam supereminet. Porro (C) ut sapiens à vulgaribus hominibus, sic Confucius à sapientum turba toto cœlo differt. Eà de causâ (B) solum Confucium imitari maxime exopto.

(134) Indicat auxilia quæ (D) pecunia ac (F) armorum vis suppeditant.

(135) H : Qui humani viri nomen et colorem mutuari ac ficte induit. C : Qui se populos liberaturum ac paci redditurum esse fingit, ut suis commodis ac potestati consulat. A : Vir vere *Rex* (*wang*) et *Archon* seu *regulorum-dux* (*pa*) in eo differunt quod hic suam utilitatem, *nempe* suæ potentiæ incrementum, ille vero publicam utilitatem, *nempe* populorum salutem et felicitatem, solummodo quærunt.

(136) D : Ingentibus copiis amplisque divitiis indiget ut (E) regulorum-dux evadat.

(137) Qui (D) innatam virtutem pio (C) regimine prodit, ac populos subigendo, eorum, non sua commoda quærit, imperare (*wang*) dicitur.

(138) H : Sola virtus populis subigendis illi sufficit.

8..

(139) ex *regno* *septuaginta *tantum* stadia *complectente*, *sic* Wen wang (140) ex *regno vix* centum stadia *complectente exurrexerunt.*

§. XXXVI. *Ubi quis* utendo viribus (141) (i. e. armorum vi) subjicit homines °, *illi* non corde se-subjiciunt °; *quia nempe* vires (i. e. vis armorum) *ad id obtinendum* non sufficiunt °. *Ubi quis* utendo virtute subjicit homines °, *in* medio corde lætantur, ac vere se-subjiciunt °, veluti *septuaginta discipuli °se-subjecerunt *Confucio°. (142) *Liber* Carminum (143) ¶ ait : « Ab occidente, ab oriente, à meridie, *et* à septentrione, nullus-erat (144) *qui*

(139) D : Quando *Tchhing thang*(3,176–5,124) sævum Imperatorem *Kie* (4,220), quando *Wou wang* (4,658–5,884 *bis*) *Tcheou* (7,750) tyrannice dominantem debellavit, populos diu oppressos liberare, ac benigno regimine solari unicè contendebant.

(140) A : Quando *Tchhing thang* in urbe *Po* (88) et *Wen wang* in urbe *Khi* (2,284) pium regimen auspicati sunt, (H) quamvis angustissimo regno paucissimisque copiis potirentur, omnes populos virtutis illicio captos et devinctos, sibi submiserunt, (F) atque ex illis fundamentis duo celeberrima imperia *Chang* (1,299) et *Tcheou* (1,187) exurrexerunt.

(141) D : Cum princeps fictam humanitatem erga populos exerit, populi par pari referunt, fictèque (B) ac non nisi vi coacti parent.

(142) C : Quamvis initio Confucius cannabina tantum veste indutus (i. e. privatus) potentia, dignitate et fama adhuc careret, septuaginta ejus discipuli corde illi adhæserunt, ac præceptis ejus libentissime obsecuti sunt, nec ullus eum postea extorrem ac ærumnis confectum deseruit.

(143) A : Liber Carminum tom. *Ta ya*, od. *Wen wang* (3,783–5,884 *bis*).

(144) Hunc locum duplici modo explicant interpretes. Vers. Tart. *Dakhantsire be gônirakôngge ako*, nullus erat qui non in-animo-haberet venire-ut-se-illi-subderet. Assentiunt A, B (5,454

in-animo-haberet non se-subjicere (145) i. e. qui toto animo non optaret se subjicere. » Hic *locus* illud (i. e. meam mentem) *clare* exprimit °.

§. XXVII. Meng tseu ait : *Si princeps sit* humanus, tunc sibi-accersit-gloriam (146); *si* non *sit* humanus, tunc sibi-accersit-dedecus (147). Nunc, *si omnes reguli* (148) oderint dedecus et *tamen* commorentur *in* * non-humanitate (i. e. in sævitiâ); illud *est*, perinde-ac-si *quis* aversaretur humiditatem et *tamen* commoraretur *in loco* humili, *ac depresso* ° (149). Si *vere* aversentur illud (150), nihil *ad illud effugiendum efficax est* velut (i. e. tam efficax quam) honorare *viros* virtute *præditos*, *et* ad-dignitates-evehere litteratos; *velut curare ut* * sapientes *collocati* sint-in *primariorum ministrorum*, *seu consiliariorum* ordine, i. e. dignitate; *ut viri* * ingenio-pollentes, sint-in *variis administrationis* muneribus *collocati*. *Tunc*,

4,028-1-91-9-2,783-4,034) et E. — C : Non-existebat unius hominis ° cor (2,727) qui non se-subjiceret. Sic etiam Noël. Discrimen inde oritur quod in A, B, E, verbum *sse* (2,783) per *cogitare*, in C vero per *cor* explicatur.

(145) Noël citata carmina de *Wen wang* loqui perperam arbitratur. E, F, H : Quando *Wou* (4,658) *wang* ex regione *Hao* (11,543) veniebat ut etc. C : Cuncti se principi *Wou wang* submittere gestiebant.

(146) C : Ipse honore afficitur atque ejus regnum gloriâ inclarescit.

(147) C : Si superbiæ, prodigentiæ, effrenæ licentiæ indulgeat, nec humanus sit, tunc (H) multitudo ab eo deficit, parentes eum deserunt, ipse maximis periculis urgetur, ac ejus regnum intestinis bellis flagrat.

(148) H : Indicat suæ ætatis regulos.

(149) E : Et aquæ vicino.

(150) H : Indicat *dedecus* de quo suprà.

ubi primum *regnum *externis et internis bellis* vacabit *ac felici* otio-fruetur, *si princeps* assequens (i. e. arripiens) hoc *opportunum* tempus, *cum illis ministris* illustret (i. e. concinnet) suum regimen *ac* pœnas (151); quamvis magna regna (i. e. alia regna, quantumcumque potentia sint,) certe verebuntur illum ° (152).

§. XXXVIII. *Liber* Carminum (153) ait: « *Cum opportune* assecuta-sim *tempus quo* (154) cœlum ° nondum obnubilatur, *nec* pluvia-decidit, decerpo istius mori radicum-corticem, *ut** arctis-vinculis-constringam (155) *domunculæ meæ* fenestellas *et* portam. Nunc, *ex* his infra *me positis* hominibus, quisnam audebit lacessere me (156)? » *Confucius aiebat: *Vir* (157) qui composuit hos versus, ille *quam bene* sciebat (i. e. callebat) *veram regnandi* normam°!

Si igitur princeps possit (158) rite-administrare suum *regnum, quisnam audebit lacessere illum?

(151) H: Si, cum eis, leges moribus reformandis idoneas constituat, (C) si pœnarum severitatem intra justos fines contineat.

(152) E: I. e. Illi obsequentur.

(153) Liber Carminum, tom. *Koue foung* (1,539-12,271), Od. *Tchhi hiao* (12,918–12,917).

(154) I. e. Antequam cœlum obnubiletur ac pluvia decidat.—C: Hæc respondent præcedentibus: *dum regnum turbis-vacat.* A: *Tcheou-koung* (1,187–612) loquentem inducit avem quæ tempore sereno nidum ædificat, ut se et suos pullos contra pluviæ et (H) venatorum injurias defendat.

(155) C: Hæc respondent verbis: *concinnare regimen et pœnas.* Leges enim tum civiles tum pœnales sunt optima regni tutamina.

(156) C: Hæc respondent verbis: *potens regnum reverebitur eum.*

(157) H: I. e. *Tcheou koung* (1,187-612.)

(158) C: Si princeps, dum nulla vel intra vel extra instant pericula, regnum optimis legibus et moribus præmunire sciat, ut in-

§. XXXIX. ¶ Nunc *reguli* (159) *dum* * regnum *à bellis* * vacat *et felici* otio-fruitur, assequuntur (i. e. arripiunt) illud tempus *ut* * libidinibus-indulgeant, *ac* * in-fœdo-otio-torpeant. Illud *est* sibi-ultro accersere calamitatem ° (160).

§. XL. *In* calamitate *et in* felicitate, nihil-accidit nisi *homo* ipse-sibi * accersiverit illud °. *Liber* Carminum (161) ait: « *Si princeps* assidue meditetur se-conformare mandato (i. e. sequi rectam Cœli rationem), ipse-sibi accerset multam felicitatem. » (162) Thaï kia ait: « *Quando* Cœlum (163) facit calamitates, adhuc *eas* possumus *salvi* effugere; *quando* (164) ipsi-nobis facimus calamitates, non

testinis bellis ac hostium incursioni obviam eat, quemadmodum laudata avis se adversus imminentes ventorum et pluviæ injurias defendit..

(159) H: Hujusce nostræ ætatis reguli (C) expectant regni tranquillitatem, non ut sapientibus viris, velut inexpugnabili munimento utantur, sed ut omni vitiorum generi securè indulgeant; inde regni potentia in dies dilabitur, ac princeps (E) irruentes hostes repellere non valet.

(160) C: Per *calamitatem*, et *felicitatem*, Mencius dedecus inhumanitate ac decus humanitate accersitum intelligit.

(161) Liber Carminum tom. *Ta ya*, od. *Wen wang* (3,783-,3884 *bis*).

(162) Chou king *seu* annalium Imperialium liber, cap. *Thaï kia* (1,799-6,172).

163 C: Si Cœlum tibi innocenti calamitatem immittat, *v. g.* illuvionem, incendium, fortunarum tuarum direptionem, illas clades resarcire et quodam modo effugere adhuc potes.

(164) H: Si dum vitiis indulges, in calamitatem incidas, *v. g.* Si, regno incuria tua debilitato, hostes impetum faciant. — (H) Cum igitur hujusmodi calamitates non nisi nostrâ culpâ accidant, nonne reguli qui gloriam amant ac dedecus aversantur, in sese descendere ac humanitatem exercere debent?

possumus *diutius* vivere. » Hic *locus* illud *quod modo dicebam clare* exprimit °.

§. XLI. Meng tseu ait : *Si princeps* honoret sapientes, *si* utatur *viris* peritis, *si curet ut viri* * virtute-et-ingenio-præstantes sint-in muneribus *collocati*, tunc *omnes* * imperii ° litterati (165) simul lætabuntur, et cupient stare in ejus aulâ ° (166). *In* foro (167), *si tantum* (168) exigatur-pretium-pro-tabernarum-locatione, ac *merces* non taxentur-tributo; (169) *si* serventur-leges (170) *fori*, ac non exigatur-pretium-pro-tabernarum-locatione, tunc *omnes* imperii ° mercatores simul lætabuntur, et cupient deponere-merces (171) in ejus foro °.

§. XLII. *Si ad regni* portas (172) inspiciatur ac non (173) exigatur-tributum, tunc * imperii ° viatores simul

(165) C : Non solum sui sed etiam aliorum regnorum litteratos intelligit.

(166) C : Ut ipsis mandata sua executuris utatur.

(167) C : Quando mercatorum lucrum est satis magnum.

(168) H : Verbum *Tchhen* (2,560) vulgo *taberna*, seu *mercatoris-domus*, hic significat *exigere-tributum-pro-taberna*. — Hic sensus apud omnes lexicographos desideratur.

(169) C : Quando mercatorum lucrum nimis parvum est.

(170) H : *Leges* juxta quas fori præfectus justa mercium pretia constituit, ac negotiantium lites dirimit. Aliter E : sequendo *i. e.* juxta legem (*fa.* 4,917) qua quisque è decem frugum partibus unam solvit, oportet tributum exigere pro eorum terra, non vero pro eorum mercium-taberna. (6,232-115-92-41-4,917-2,680-618-1,557-8,337-94-6,232-2,680-618-2,560.)

(171) Aliter vers. Tart. *Khôdei bade isantsire be pouyembi*, cupient venire-ut-conveniant in forum.

(172) Vid. cap. II. §, XXVIII, *not.* 116.

(173) Perperam Noël : *In portis fori.. sed ipsæ mercatorum merces tributo non taxentur.* Mencius à mercatoribus ad *viatores* sermonem

lætabuntur, et cupient iter-facere in ejus viis°. *Si** aratores adjuvent (174), ac *ab eis* non (175) exigatur-vectigal, tunc *omnes* *imperii ° agricolæ simul lætabuntur, et cupient arare in ejus campis °. *Si singulæ artificum* domus (176) immunes-sint viri *tributo et* vici ° telâ, tunc *omnes* imperii ° populi (177) simul lætabuntur, et cupient esse illi (i. e. illius) populi °.

§. XLIII. *Itaque*, *si princeps* fideliter possit exequi hæc quinque°, tunc vicinorum regnorum° populi elato-capite-prospicient eum (i. e. eum ardentissime expectabunt) *ac diligent* veluti patrem *et* matrem°. *Porro dux* impellens ejus (i. e. patris) (178) filios, *et* fratres-minores *ad*

convertens, loquitur de tributo quod pro itineris sarcinis atque obtinendæ regnum ingrediendi licentiæ causâ solvebatur. H : 3,909-9-1,100-9,658-4,086-735-600-41-7,172.

(174) Illud tributum vocabatur *Tsou* (874) *adjuvare*, quia (B) octo simul agricolæ communem commodantes operam principis campum arabant.

(175) H : I. e. Nullum vectigal ex ipsis cujusque agricolæ agris exigatur.

(176) Olim saucitum erat ut viri arte aut labore vacui (H) centum jugerum vectigal, vel servilem unius familiæ operam (*fou tching* C.), ut ii qui moros et cannabem non serebant, vectigalem unius vici (i. e. (G) viginti quinque domuum) telam (*Li pou*), in mulctam solverent. C : Porro cum mercatores et opifices istiusmodi viris annumerari nequeant, patet illos hoc tributo (ut nunc plerumque accidit) taxari non debere. C : Hic verbum *Tchhen* (2,560) non significat, ut supra, *mercium-tabernas* vel potius *tributum-exigere pro-mercium-tabernis*, sed domus quas in urbe opifices et mercatores habitabant.

(177) H : Litteratos, agricolas, mercatores et viatores intelligit.

(178) H : Verba *tseu* (filii) et *fou* (pater) vicinorum regnorum populos, et me *vel* principem ita agentem indicant. Quasi diceret

aggrediendum suum patrem *et* matrem, ex *quo* nati-sunt homines *huc-usque, nondum fuit qui potuerit rem-ex-sententia-gerere°. *Si-res-ita-sit, tunc non-habebit *ullum* adversarium in *imperio; *porro*, qui non-habet *ullum* adversarium in *imperio, Cœli (179) legatus *est*°. *Vir* qui sic *egerit* et *tamen super omne imperium* non *vere* regnaverit, nondum° extitit°.

§. XLIV. ¶ Meng tseu ait: Homines omnes habent non patiendi homines° (i. e. misericordem) animum (180). *Cum* pristini Imperatores haberent non patiendi homines° animum, statim (i. e. tunc) habebant non patiendi homines° regimen° (181). *Cum illi* (182) adhibendo non patiendi homines° animum, exercuerint non patiendi homines° regimen, regere (183) *imperium *illis facile fuit* sicut *aliquid* versare° *in-manûs-palmâ.

(C): Si vicinorum regnorum principes suos populos ad me aggrediendum impellerent, illud idem esset ac si quis filios ad patrem impetendum provocare vellet.

(179) C: Princeps cui Cœlum tyrannos in quatuor imperii partibus sævientes debellandi mandatum dedit.

(180) E: I. e. Animum quo malum aliis inferri non patimur ac propter mala ipsis illata miseratione movemur. Hunc animum omnes naturâ habemus, i. e. nascimur misericordiæ pervii.

(181) I. e. Pium benignumque regimen.

(182) Perperam Noël: *Et vero princeps qui...* Mencius non de quolibet principe, sed (C) de pristinis Imperatoribus loquitur.

(183) Perperam Noël: *Hic tam facile potest imperium regere ac si illud in manibus gereret.* E: Imperium regere illis facilius erat quam si rem quamlibet movissent in manus palma. Notandum est omnes interpretes, in hac locutione quæ sæpissime apud Mencium occurrit, loco verbi *kho* (1,120) vulgo *potest, licet*, ubique substituere verbum *yeou* (5,788) *veluti*. Sic et vers. Tart. *Gese, adali*.

§. XLV. *Exemplo confirmabo* * illud-quo dixi « homines omnes habere non patiendi homines° animum°. » Nunc, *si quando* homines subito videant tenerum infantem, *jam-jam-lapsurum in puteum, omnes habent *pavescendi *et* *miserescendi ° animum. Non *quia *cupiunt* * nectere-amicitiam (184) cum teneri infantis° patre *et* matre °; non *quia quærunt laudes à *suis* vici *et* pagi (185) sociis *et* amicis °; non *quia* oderunt (186) eorum sermones (i. e. vituperia) °, sic *afficiuntur* °.

§. XLVI. Ex hoc *exemplo* videre *est* illud : *Si quis* non-habet * miserescendi ° animum (i. e. misericordiæ sensus), non *est* ¶ homo°. *Si quis* non habet erubescendi *et* aversandi (187) ° animum, non *est* homo ° (188). *Si quis* non-habet recusandi *et* cedendi ° animum, non *est* homo°. *Si quis* non-habet recti *et* pravi° animum (188*a*), non *est* homo °. *Miserescendi ° animus, humanitatis ° (189) principium *est*°. Erubescendi *et* aversandi ° animus,

(184) G : *Nei* i. e. *kie* (7,824) nectere; *kie kiao* nectere amicitiam.

(185) Perperam Noël : *A concivibus vicinis.* Verba *hiang* (11,251) et *tang*(13,152) locos designant. Tart. vers. *Gachan, falga i goutchou gargan de maktatchoun gaiki serengge ouaka*, vici, aut pagi ab amicis et sociis laudes τὸ obtinere-velle non est.

(186) H : Non quia timent ne immisericordiæ turpis nota sibi inuratur.

(187) H : Si eum suorum vitiorum non pudet, si aliorum pravitatem non aversatur.

(188) D : *Thse* (10,984) est abjicere suas res, i. e. (G) seipsum, ad cedendum et obsequendum aliis hominibus; quasi diceret : Si humilitate et obsequentia *vel* urbanitate careat.

(188*a*) H : Si bonum pro bono, si malum pro malo non habeat, si virtutem à vitio ac veritatem à mendacio distinguere nesciat.

(189) H : *Humanitas* æquitatem, ritus *seu* honestatem, et pru-

æquitatis ° principium *est* °. Recusandi *et* cedendi ° animus, honestatis ° principium *est* °. Recti *et* pravi ° animus, prudentiæ ° principium *est* °.

§. XLVII. Homines ° habent hæc quatuor principia °, tanquam ipsi habent quatuor membra ° (190). Qui (191) habet hæc quatuor principia, et *tamen* se dicit non posse, *est vir* qui se-ipsum perdit °. Qui (191 *a*) ait suum principem non posse, *est vir* qui perdit suum principem °. *Si nos* omnes qui habemus *hæc* quatuor principia in nobis, sciamus simul extendere (192) ac adimplere ea °, *illud erit* sicut ignis ° incipiens flagrare (193), *ac sicut* fons ° incipiens salire (194). *Si quis princeps* vere possit adimplere illa, sufficit (i. e. potest) ad fovendum-amore quatuor marium *populos*, *si* vere non *possit* adimplere ¶ illa, non sufficit ad serviendum patri *et* matri.

dentiam, de quibus infra, complectitur. D : Hæc quatuor ex misericordiæ sensu emanant.

(190) H : Manus et pedes indicat.

(191) F : Princeps qui (A) in sese non descendit, ac se has virtutes in regni administratione adimplere i. e. rite exercere non posse ait, seipsum in vitii ac miseriæ voraginem detrudit. Noël hic de quolibet viro agi perperam arbitratus est.

(191 *a*) C : Primarius minister qui (A) principem peccantem reprehendere negligit, ac eum prædictas virtutes in praxim redigere non posse ait, eum in vitii et miseriæ barathrum impellit.

(192) C : Istæ virtutes assiduo studio excultæ in immensum crescent, ac mirabiles effectus sortientur; vir eas perfecte callens, erga omnes pius, æquus, et venerabundus, in omnibus perspicax et solers evadet.

(193) H : Nec restingui potest.

(194) H : Nec cohiberi potest.

§. XLVIII. Meng tseu (195) ait : Sagittarum homo (i. e. artifex), (196) numquid * inhumanior *est* quam loricarum homo °? *Attamen*, sagittarum homo (197) solum timet *ne* non lædat homines; *contra* loricarum homo solum timet (198) *ne* lædat homines. Maga (199) *et* * feretrorum-opifex etiam sic (200). Itaque *quælibet* ars *vel* exercitatio non potest non perpendi-attente ° (201). * Confucius aie-

(195) A : Quamvis Cœlum omnibus hominibus eadem virtutis principia, eosdem humanitatis sensus infuderit, tamen studia et artes quibus vacant, illos, modo ad bonum, modo ad malum, impellunt.

(196) Perperam Noël : *Numquid æque naturale habet humanitatis principium ac thoracum artifex?* Docti interpretis error ex negatione *po* (9) non animadversa ortus est. C : Si humanitatis sensus utrique à natura infusos spectemus, nonne sunt similes? E, sublata interrogatione, hunc locum in clara luce collocat : Sagittarum artificis natura non est inhumanior quam loricarum artificis natura; sed sua eum ars talem efficit.

(197) E : Quando sagittas conficit (H), timet ne non satis acuta cuspis sit.

(198) H : Timet ne non satis duri thoraces sint, ac proinde hostili gladio pervii fiant. Ne lædat, i. e. ne acceptorum vulnerum causa sit. Perperam Noël : *timet ut possint lædi suis thoracibus.*

(199) H : Saga quæ nascentibus felicitatem precatur.

(200) H : Ille opifex qui, ut plura conficiat feretra hominum morbos ac mortem expectat, illâ quidem magâ hominum ortum unicè spectante inhumaniùs se gerit; attamen innato humanitatis sensu ab eâ nullo modo differt.

(201) H : I. e. Debes, maximâ attentione adhibita, eam artem seu illud studium eligere (C) quod tuæ humanitatis exercitationi favet; contra, illud abjicere quod illam lædit. Enimvero si humanitati animum applices, humanus eris; si autem inhumanitati, in-

bat : « *In* pago (202), humanitas æstimatur pulchra. *Si quis* (203) eligens non habitet in humanitate, quomodo obtinebit prudentis *viri nomen?* » *Hæc Confucius.* ° Humanitas *est* Cœli ° honorabilis dignitas (204) °, *ac* hominis ° tranquilla sedes ° (205).

§. XLIX. *Porro si quis* (206), *licet* nemo eum impedire *possit*, tamen non *sit* humanus, illud *est* non *esse* prudens °. *Qui* non *est* humanus nec prudens (207) *et* caret honestate, *et* caret æquitate, hominum servus *est* ° (208). *Si ille* hominum servus ° erubescat esse servus, *est*

(202) Perperam Noël : *Vicum in quo floret pietas, nemo est, qui non æstimet. Mei*(8,86) pulchrum, non ad *vicum* sed ad *humanitatem* referendum est. Tart vers. *Falga de gosinga be sain obeukhabi*, in vico *semper* humanus (vir) *vel* humanitas æstimatur. F : Quando in vico (1-11,372-26) (C) existunt humani mores, τὸ in eo habitare adhuc pulchrum habetur.

(203) Quando igitur homo quærit (A) in quo habitet, i. e. artem seu studium cui per totam vitam animum applicet, si illud non eligit quod suæ humanitatis exercitationi favet.

(204) C : Quasi diceret : Humanitas est honorabilis dignitas quam Cœlum nobis contulit. E : Mencius illam vocat *honorabilem* quia inter decies rerum millia, nulla est quæ eam temerare ac vilem efficere (10,487) possit.

(205) C : Quasi diceret : Tranquilla sedes quam homines per se habent (nascuntur enim humanitate præditi). Illam autem sedem (*ibid.*) *tranquillam* vocat, quia homo qui humanitatem rite fovet, ac in dies adauget, nulla re turbari aut concuti potest.

(206) E : Cum illud à liberâ meâ electione pendeat, quisnam impedire potest quominus sim humanus ?

(207) C : Qui non est prudens, nescit in quo ritus et æquitas consistant.

(208) C : Qui his quatuor virtutibus destitutus est, non habet virtutem (2,719, *la vertu*) sufficientem ad subigendum homines, ac viri qui virtute et viribus pollent eum facillime subigere poterunt.

tanquam arcuum homo ° *qui* erubesceret facere arcus, *vel* sagittarum homo ° *qui* erubesceret facere sagittas °. ¶ Si *vere* erubescat illâ *servitute* (209), nihil *efficax* sicut exercere humanitatem (210). Qui *vult esse* humanus, *est* sicut jaculator (211). * Jaculator *primum* rectum-facit seipsum et deinde emittit *sagittam*. *Si* emittens *sagittam* ° non feriat-destinata (212), non *debet* succensere, *eis* qui

(209) H: A servitutis dedecore per totam vitam non minus se eximere poterit, quam arcuum et sagittarum artifices, si eos suæ artis puderet.

(210) Quemadmodum oportet prædictos artifices nobiliorem artem amplecti, si quid dedecoris suæ arti inhærere arbitrantur, ita ille si à sua servitute (*vid.* n. 208) eximi cupit, resipiscat ac humanitatem amplectatur necesse est.

(211) Perperam Noël: *Pietatis exercitatio in te est, sicut in jaculatore et penes jaculatorem jaculatio.* Mencius humanum virum et jaculatorem comparans non simplicem humanitatis actum vel sagittæ emissionem, sed scopi ab utroque collimati percussionem spectat. Itaque humanus vir et jaculator in eo similes sunt quod si *ille* perfectam humanitatem calleat vel non, id ex suo, non ex aliorum corde oritur; *hic*, si petita percutiat vel non, dexteritatem suam aut errorem sibi non aliis imputare debet.

(212) H: Agnoscit se à scopo aberrasse quia nec cor suum maxime perfectum, nec corpus suum maxime rectum erat. *Vid. not.* 211 sub finem. C: Ut jaculator, antequam jaculetur, se rectum-facit, sic vir qui humanitatem sectatur, primum maxima cura perpendit studium cui vacare cupit, ac, electione facta, in humanitate pedem defigit. Ubi humanitatem elegit, toto animo, omnibus viribus ejus perfectionem assequi contendit. Inde colligit Mencius: Si (C) perfecti humanitatis actus ex te ipso, quemadmodum scopi percussio ex jaculatore, pendent, in te descendere debes, ac cor à vitiis mun-

vicerunt ipsum; *solummodo* secum-reputans quærit in se-ipso et nihil-amplius °.

§. L. Meng tseu ait : Tseu lou (213), *si* homines monerent eum, de *eo quod* haberet culpam, tunc lætabatur. *Imperator* Iu *si* audiret bonum (214) verbum, tunc *demisso capite loquentem* salutabat. Magnus *Imperator* Chun habebat *aliquid magis* magnum (i. e. majus) ° (215)! Virtutem cum *omnibus* hominibus (216) communem-faciebat (i. e. omnium communem esse existimabat) (217). Abjiciens se-ipsum (218) sequebatur (i. e. imitabatur) *alios* homines. Gaudebat sumere *virtutis exemplum* ab *aliis* hominibus, ut exerceret virtutem.

lator, intra, animum suum magis perficere, extra, corpus suum magis rectum tenere singulis diebus studet ut tandem victoriam referat.

Nota. Veteres Sinæ scopi percussionem aut non-percussionem internæ virtutis perfectioni aut imperfectioni assignabant. Ideo ut de alicujus virtute vel pravitate certiores fierent eum jaculo scopum petere jubebant. Vid. *Gaubil* Chou king, p. 37, l. 12.

(213) A : Confucii discipulus.

(214) H : Illi, tanquam pro accepto beneficio gratias, agebat. *Bonum verbum* i. e. (H) verbum sibi ac suo regno utile.

(215) H : *Chun* discipulum *Tseu lou* et Imperatorem *Iu* longe superavit.

(216) B : Omnium imperii virorum virtutem pro bono omnium communi habens, non spectabat utrum virtus in se vel in aliis resideret. Ita ut si plebeio homini virtute præstaret, libenter illi exemplum præbebat; si vero illi inferior esset, ab illo exemplum sumere gestiebat.

(217) H : Si summam virtutem nondum attigisset.

(218) H : I. e. Neutiquam in suâ agendi ratione, si minus perfecta esset, pertinaciter se obfirmabat.

§. LI. Ex *quo* * agros-coluit (219), *vel* figulinam-artem-exercuit (220), *vel* piscationi-vacavit (221), * usquedum esset imperator (222), non-fuit *ullum temporis punctum*, *in quo* (223), *data occasione*, *exemplum* non assumpserit ab hominibus °. Assumere ab hominibus ad exercendam virtutem, *illud* est (223 *a*) dando hominibus exercere virtutem °°. Itaque, *inter* * sapientis (224) *perfectiones*, nihil *est magis* magnum (i. e. majus) ¶ quam dando hominibus exercere virtutem.

§. LII. Meng tseu ait : Pe i, *si princeps* (225) non *esset* ejus princeps, non serviebat *ei*; *si amicus* (226) non *esset*

(219) H : Cum privatus vir esset, agros coluit in campis *Li chan* (4,667-2,275).

(220) H : Figulinam artem exercuit in oppido *Ho pin* (4,896-4,311).

(221) Perperam Noël : *In lacu Lu y tse.* H : Piscationi vacavit in lacu *Loui tse* (11,954-5,268).

(222) H : Quando in potestatem imperatoris *Yao* successit.

(223) Si quid perfectius in aliis animadverteret.

(223*a*) Perperam Noël : *Communem cum omnibus hominibus virtutem exercere.* Hic *iu* (8,702) non significat *cum, simul*, sed *dare*, *concedere* (G. 9,977). C : Qui virtutis exemplum ab alio desumit, eum ad majorem profectum incitat ac proinde aliquid illi *dare* (*iu*) censetur. Verbum *iu* per *adjuvare* (874) etiam interpretari licet. Assentiunt B, H et vers. Tart. H : Quando aliorum virtutem in nobis exprimendam excerpimus, illud eos magis ac magis ad virtutem stimulat ac proinde *adjuvat*.

(224) H : Tacite innuit Imperatorem *Chun* (8,727).

(225) C : Eligebat principem virtute et ingenio præditum, et deinde serviebat ei. Vide *supra* not. 116-117.

(226) C : Eligebat probum amicum, et deinde amicitiam illius inibat. Si vir is non esset cujus ad amicitiam, illæsa honestate, se adjungere posset, ita ut eum *suum amicum* dicere *non* posset (*fei khi yeou*)... Vid. *supra* not. 116-117.

ejus amicus, *cum eo* non nectebat-amicitiam. Non stabat in improborum hominum° aula (*vel* regno), non *volebat* cum improbis hominibus (227) loqui. *Si quando* staret in improbi hominis° aula, *si* cum improbis hominibus loqueretur, *illud ægre ferebat* quasi, cum aulica veste *ac* aulico pileo, sedisset in luto *aut in* carbonario-loco. *Si* altius-investigemus *ejus* aversandi malum° animum (i. e. animum quo aversabatur malum), *multo magis stupebimus. Quando* cum *hominibus* rusticis (i. e. inurbanis) versabatur (228), *si* eorum pileus non *esset* rectus (229), ** obverso-vultu deserebat illos, quasi (230) existimasset *illos ipsum* * inquinaturos-fore°. * Idcirco, * reguli (231) quamvis essent qui, bonos-facientes suos * sermones°, venirent°, non accipiebat *eorum invitationem°. Porro si* non accipiebat°°, *illud* erat etiam *quia* non æstimabat-purum (i. e. suæ puritatis esse) adire *illos* ° (232).

(227) A: Regni sui homines intelligit.

(228) H: I. e. Cum homine qui non esset improbus, sed tantum rusticus, i. e. parum comis.

(229) H: Quod quidem est levissima rituum et urbanitatis infractio.

(230) Verbum *Sse* (2,783), *cogitabat*, non ad *li* (*stare*), sed ad *meï* (690, seu 4,997) (*inquinare*), referendum est. Assentit vers. Tart.

(231) Perperam Noël: *Licet verbis sat honestis, minori tamen cum honore, ipsum ad se invitasset.* C: Quamvis reguli, verbis honestis ac ne vel minimum urbanitatem lædentibus, eum invitassent, eos adire recusabat (non quia *minori cum honore aliqui eum invitaverant*, sed) quia omnes hujus temporis regulos indiscriminatim odio habebat ac suo eos servitio indignos judicat.

(232) Porro, eorum invitationi non obsequebatur, quia (C) timebat ne, eos adeundo, illabatam mentis suæ puritatem temeraret.

§. LIII. Lieou hia hoeï (233) non erubescebat *servire* nefario principi, non vilem-æstimabat exiguum magistratum. *Si* promoveretur, non occultabat (234) *suam* sapientiam, *sed* certe *constanter* sequebatur suam recte-agendi-normam. *Si* abjiceretur *ac* sine-munere-esset, tamen non succensebat *aliis; si* in-angustias-redactus *ac* miseriâ-exhaustus *esset*, tamen non dolebat. Itaque dicebat: Tu causâ tuî (*vel* facis tuum), ego ¶ causâ meî (235) (*vel* facio meum). Quamvis * brachiis-nudus *ac* * corpore-detecto *sedeas* ad meum latus, tu quomodo posses inquinare me °? Itaque ** vultu-læto-et-sereno cum illis (i. e. cum omnibus) simul-habitabat, et non seipsum perdebat (236)°. *Si quis* manu-traheret ac retineret illum, tunc sistebat. *Porro si* (237), *quando quis* manu-

(233) A: *Lieou hia hoei* regni *Lou* (12,787) primarius præfectus, viam omnino diversam tenuit. D: Ejus nomen erat *Tchen* (2,254), ejus cognomen, *Hoe* (5,860), ejus nomen-honorificum (2,065), *Khin* (7,112).

(234) Perperam Noël: *In magistratu constitutus, sapientes viros, ut ad dignitates promoverentur, omnis invidiæ expers non occultabat.* H: Si, ad dignitatem evectus, serviret indigno principi, si exiguum munus obiret, non occultabat suam sapientiam, i. e. (C, E, F, H,) non occultabat optimas sui animi dotes. Porro, (D) ille minister *occultat suam sapientiam* qui, ut improbo regulo assentiatur, se ipsum turpi avaritiæ nota afficit, quando abstinentiæ exemplum dare debet; vel qui in ignavia pedem defigit, ubi fortitudine opus est.

(235) Tart. vers. *Si, sini dchalin, pi, mini dchalin*, tu tui causâ, ego meî causâ; *v. g.* Si humanitatem et æquitatem lædas, crimen in te, non in me, recidet, et *vice versa* (H).

(236) H: Suam animi rectitudinem non amittebat, *i. e.* non temerabat.

(237) A: Quando discedere cupiebat..

trahebat ac retinebat illum °, sistebat °, *illud* erat etiam *quia* non æstimabat-purum *esse* discedere (238) °.

§. LIV. Meng tseu ait : Pe i *erat strictus et* angustus, Lieou hia hoeï *erat erga se* *irreverens (i. e. non servabat decorum) (239). *Porro hunc* strictiorem-*agendi-modum* et *illam erga se* *irreverentiam *sapiens non sequitur (i. e. fugit, a se depellit).

(238) E : Quia puritatem suam in *τῷ non abire* collocabat, ac timebat ne discedendo illam inquinaret. Aliter C et forsan rectius : Quia puritatem suam in *τῷ abire* non ponebat.. *Ibid.* Puritas non consistit in hoc (*abire*).. Cum ipse (*aiebat Lieou h. h.*) habeam intemeratam puritatem, mihi opus non est hoc uno (tam levis momenti) discessu ut illam clare ostendam (10,186-5,227-9-1,552-3,909-1,177-8,663-4,028-6,628-5,227-8,292-9-2,728-1-1,084-115-3,890-5,227).

(239) In vitium ducit culpæ fuga, omnis autem virtus, æmulatione digna, (F) in medio sita est. C : Equidem viri *Pe i* puritas erat maxima, sed cum, timendo semper ne alii ipsum inquinarent, omnes homines (H) inurbane tractaret, nonne strictior erat, nonne in grave vitium incidebat? *Lieou hia hoeï* qui nullum inveniebat hominem quocum societatem et amicitiam nectere non posset, erat quidem maxime commodus et concordiæ-amans (1,210), sed nonne persæpe animi dignitatem et decorum servare obliviscebatur?